

VÝZNAMNÉ STROMY V KULTURNÍ KRAJINĚ

Kritický katalog
ke stejnojmenné výstavě

Luboš Úradníček

Boleslav Jelínek

Marie Hrušková

Martin Šrámek

Martin Šenfelder

Pavel Hössl

2021

VÝZNAMNÉ STROMY V KULTURNÍ KRAJINĚ

Kritický katalog ke stejnojmenné výstavě

Luboš Úradníček, Boleslav Jelínek, Marie Hrušková, Martin Šrámek,
Martin Šenfelder, Pavel Hössl

Recenzenti

Ing. Václav Bažant, Ph.D., FLD ČZU v Praze

Ing. Libor Sedláček, DiS, AOPK ČR

Katalog byl vytvořen v rámci Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity na léta 2016–2022 (NAKI II), v projektu Významné stromy – živé symboly národní a kulturní identity, reg. č. DG 18P02OVV027, podpořeného Ministerstvem kultury České republiky.

Publikace neprošla jazykovou úpravou.

DTP a grafická úprava

Ing. Pavla Neuhöferová, CSc.

Fotografie © 2021 Pavel Hössl

V roce 2021 vydala Mendelova univerzita v Brně ve spolupráci s nakladatelstvím Lesnická práce, s.r.o.

© Mendelova univerzita v Brně, 2021

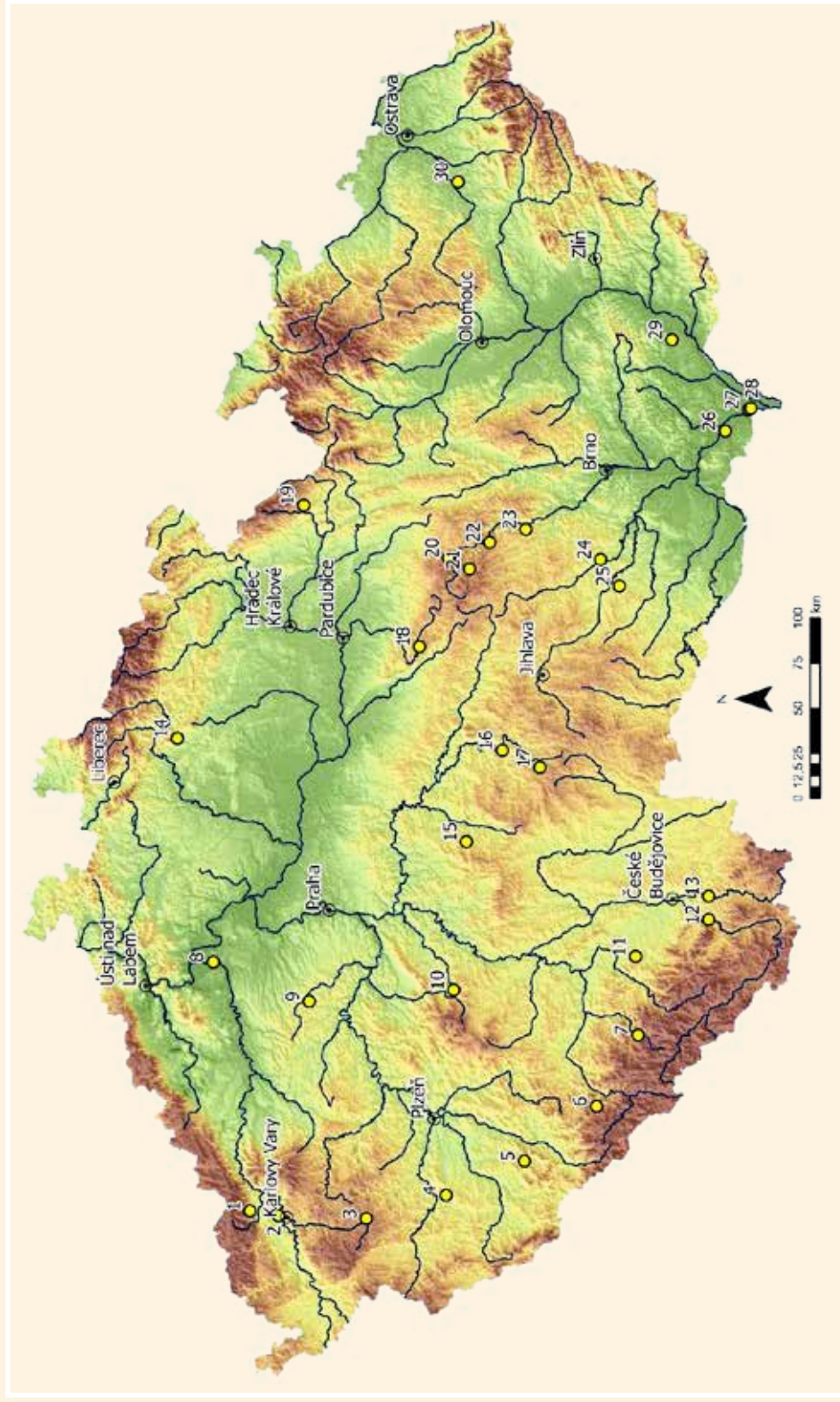
ISBN 978-80-7509-846-7

© Lesnická práce, s.r.o., 2021

ISBN 978-80-7458-136-6

Obsah

Úvod	5
1. Popovský jasan – Jáchymov	7
2. Körnerův dub – Dalovice	11
3. Hroznatova lípa – Teplá	15
4. Dub nad Pozorkou – Kladruby	19
5. Douglaska u zámku Lázeň – Chudenice	23
6. Kněžický klen – Petrovice u Sušice	27
7. Sudslavická lípa – Sudlavice	31
8. Jinan v Doksanech – Doksany	35
9. Svatováclavský dub – Stochov	39
10. Dub sv. Václava – Příbram	43
11. Lípa Naděje – Lobějovice	47
12. Lípa velkolistá (Kapucínka) – Zlatá koruna	51
13. Lípa v Římově III (J. Gurreho) – Římov	55
14. Tatobitská lípa „Americká“ – Tatobity	59
15. Sekvojovce obrovské – Ratměřice	63
16. Dub letní (Žižkův Dub) – Želiv	67
17. Havlíčkův dub – Proseč-Obořiště	71
18. Lípa na Lipce – Horní Bradlo (Lipka)	75
19. Buk u trati – Pěčín	79
20. Lukasova lípa – Telecí	83
21. Javor klen ve Vříšti – Sněžné (Vříšť)	87
22. Borovice ve Vítochově – Bystřice nad Perštejnem (Vítochov)	91
23. Tis červený na Pernštejně – Nedvědice (Perštejn)	95
24. Žižkův dub v Náměšti nad Oslavou	101
25. Borovice černá – Valeč	105
26. Jalovec viržinský – Lednice	109
27. Jilm vaz – Břeclav	113
28. Lípa u bunkru – Břeclav	117
29. Bzenecká lípa – Bzenec	121
30. Bartošovický platan – Bartošovice	125
Abstrakt	129
Abstract	129
Zdroje	130

Mapa výskytu významných stromů

Stromy jsou od nepaměti úzce spjaty s životem člověka. Dřevo stromů ho provází od kolébky až po rakev. A především mohutné či jinak významné stromy byly vždy člověkem obdivovány a uctívány. Křesťanská tradice střední Evropy akcentuje významné stromy jako nezbytný doplněk sakrálních objektů v krajině. Mohutné stromy také velmi často koexistují s lidovou architekturou a dotvářejí urbanistickou strukturu vesnických památkových rezervací. Významné stromy tvoří základní kostru památkově cenných zámeckých parků, městských sadů zakomponovaných do obrazu městských památkových rezervací a historických sídel.

Symbolika významných stromů je důležitá pro společnost i v novodobé historii (např. tzv. Lípy republiky, Lípy svobody aj.). Významné stromy jsou živými symboly kulturní identity jakožto nositelé nehmotné lidové kultury v podobě pověstí a zkazek, vázaných na konkrétní stromy (např. Zpívající lípa v Teleci či Žižkův dub v Náměšti nad Oslavou) nebo námětem uměleckých děl, ať již literárních, divadelních, výtvarných dokonce i poštovní známky. Konkrétní příklady významných stromů v kulturní krajině v souvislosti s objekty, u kterých se vyskytují, jsou předkládány v tomto výstavním katalogu. Použitá jména stromů odpovídají databázi AOPK ČR nebo místnímu pojmenování.

1.

Popovský jasan
Jáchymov

Popovský jasan

Památný Popovský jasan je jedním z největších jasanů v republice. Roste na svazích Krušných hor na místě bývalé vesnice Popov, 3 km jižně od Jáchymova, kraj Karlovarský, okres Karlovy Vary, obec Popov u Jáchymova (dnes Jáchymov). GPS: 50,3378167° N, 12,9178661° E.

Jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior* L.) obvykle dorůstá průměru kmene 1,5 m, výšky 30–40 m^[1]. Nejmohtnější jasanem v Evropě je dle oficiálního měření jasan v soukromém parku v blízkosti Thurles v Irsku s obvodem 10,77 m^[2]. Největší český jasan má v obvodu přes 800 cm^[3].

Obec Popov v polovině minulého století zanikla z důvodu vysídlení původního německého obyvatelstva i těžby uranu. Dnes již pouze podle rozpadlých zbytků staveb poznáme, kde se dříve malebná vesnička rozkládala. Jedinými zdejšími pamětníky zůstaly rozložené staré stromy. Kořeny jasanu přerůstají přes kamennou zídku základů někdejšího domu. Po dlouhá léta unikal pozornosti v křovinách a kopřivách, až na počátku 90. let 20. století jej pro současnost znovuobjevil karlovarský zubař Jaroslav Frouz^[4]. Jako neznámý strom v první anketě Strom roku v ČR, pořádanou Nadací Partnerství v roce 2002, tento jasan zvítězil^[5].

V evidenci památných stromů^[6] je uloženo usnesení MěÚ Ostrov, odbor životního prostředí ze dne 11. 9. 2003, za památný strom byl vyhlášen až po vítězství v anketě Strom roku, pro svůj vzrůst, věk a estetickou hodnotu.

Památný strom – kód: 102507.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
2002 ^[5]	665				
2003 ^[6]	675	32		24	200
2004 ^[6]	682	35	33	20	
2007 ^[6]	687	31		24	
2014 ^[6]	706	31			
2020 ^[8]	734	31	28	24	

Zaniklou obec Popov připomíná kromě roztroušených ruin i několik významných památných stromů. Dvě ze tří lip na území bývalé obce jsou největší nejvýše položené lípy v českých zemích. Pro tyto dvě mohutné lípy se vžil název Popovské lípy.

Horní popovská lípa (lípa srdčitá *Tilia cordata* Mill.) měla obvod ve výčetní výšce (1,3 m) 905 cm (r. 1999) a výšku 25 m^[9], v roce 2020 měla obvod 932 cm a výšku 23,5 m^[8]. Od zániku obce Popov pravděpodobně nebylo o lípu postaráno a původně ořezávaná lípa obrostla mohutnými větvemi, které zatížily dutou vyhnívající skořepinu kmene. Ta před několika lety poprvé povolila a k zemi se snesla nejmohutnější z větví.

Dolní popovská lípa (lípa obecná *Tilia cordata* × *platyphyllos* = *T. ×europaea* L.) svým obvodem 1004 cm (r. 1999) předčila svou sousedku, ale rostoucí větve rozdělily strom na dvě samostatné poloviny a vykloněné, dnes již samostatné stromy, se pod tíhou svých větví neustále oddalují^[9].

Popovská bříza je památný strom v zaniklé vsi Popov u Jáchymova. Samostatně stojící bříza bělokorá (*Betula pendula* Roth.) má výšku 20 m a obvod kmene 285 cm (měření 2004)^[10], v roce 2020 byl obvod kmene 291 cm a výška 18,7 m^[8]. Strom je chráněn od roku 2003 pro svůj vzrůst a estetickou hodnotu^[10].

Zaniklá obec Popov (Pfaffengrün)

Do tehdejší krajiny byly zasazené dvě samostatné části obce, horní a dolní. Horní Popov (Ober-Pfaffengrün), zaujímal místo okolo výběžku krušnohorského masívu se skalním ostrohem Popovský Špičák. Dolní Popov (Unter-Pfaffengrün) se nacházel poněkud níže. V roce 1890 se zde nacházelo 12 domů, obklopených listnatými stromy a polem^[11]. První písemné zmínky o osadě pochází již ze třináctého století, kdy je uváděna jako majetek premonstrátského kláštera v Teplé, je starší než Jáchymov^[12]. Popov patřil k významným obcím okresu Joachimsthal, byl zodpovědný za farnost. Nedaleko se nacházela ložiska rud a místní obyvatelstvo se živilo výrobou krajek. Obec byla malá, avšak bohatá. Vesničané měli ve všech chalupách kozy a podle jen jim známého receptu vyráběli speciální, velice delikatesní a žádané kozí sýry. Dokázali se dohodnout a sjednotit na prodeji. V tržnici v Karlových Varech měli svůj stánek, kde prodávali tyto sýry a kozí mléko pro všechny. A tak bohatla celá obec^[9]. V roce 1890 zde bylo 87 obyvatel, žili ve 12 domech^[9]. Podle sčítání lidu z roku 1930 měla vesnice 88 obyvatel s nezměněnou národnostní a náboženskou strukturou^[13]. I v roce 1939 88 obyvatel, po vysídlení v roce 1950 je udáván počet obyvatel 0^[14, 15]. Důvodem zániku obce bylo postupné vysídlení po roce 1945.

Absence hospodaření způsobila výraznou změnu tamní krajiny. Bývalá pole zpustla a zarostla náletem, který má dnes podobu solidního lesního porostu. Přestože před 70 lety bylo možné rozhlížet se odtud téměř do všech stran, dnes je jediným místem, který plní funkci vyhlídky, skalní ostroh Popovský Špičák^[11]. Čedičová skála (752 m n. m.), ze které je pěkný výhled do podhůří Krušných hor a na pás Doupovských hor. Na kopci se nacházel tzv. Popovský kříž^[12]. Byla zde také barokní kaple Panny Marie Královny, jejíž základy byly v roce 2019 dobře patrné^[4]. Obec dnes připomínají pouze památné stromy a ruiny budov. Ruiny domů se nacházejí v Dolním

Popově. Od kapličky směrem dolů po cestě. V Horním Popově krom zbytků kapličky a zbytku oplocení již nic není, dle informací byly domy v Horním Popově rozebrány při těžbě uranu a spolu s vytěženým materiálem odvezeny do tehdejšího SSSR^[9].

Na Popov vedou v zásadě tři cesty a to ze severu (z Jáchymova), z jihu (ze silnice Horní Ždár – Hluboký) a od západu vede neznačená cesta z Mariánské^[9]. Území bylo částečně upraveno v rámci projektu MŽP s názvem Popov – Zaniklé cesty krušnohorských poutníků. V rámci Karlovarského kraje se jedná o ojedinělý projekt, který využívá potenciál zaniklé obce k rozvoji šetrné turistiky. V Krušných horách jsou desítky zaniklých obcí, avšak žádná, s výjimkou bývalé obce Königsmühle, svůj potenciál takto cíleně a systematicky nevyužívá. Projekt logicky navazuje na již realizované projekty v okolí Jáchymova, které prezentují oblast z hlediska hornické, uranové a lázeňské minulosti a pomáhají tak s oživením a navrácením původního významu, v minulém půlstoletí represivně potlačenému^[11].

Zdroje

- [1] ÚRADNÍČEK, L. a kol. 2009. *Dřeviny České republiky*. 2., přeprac. vyd. [Kostelec nad Černými lesy]: Lesnická práce. 367 s. ISBN 978-80-87154-62-5
- [2] https://www.monumentaltrees.com/en/irl/munster/tipperary/7844_privateparknearthurles/ [citováno 23. 11. 2021]
- [3] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2019. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [4] https://cs.wikipedia.org/wiki/Popovský_jasan [citováno 5. 11. 2021]
- [5] <https://www.stromroku.cz/finaliste/2002/Popovsky-jasan> [citováno 5. 11. 2021]
- [6] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9307 [citováno 8. 11. 2021]
- [7] MICHÁLEK, J. 2008. *Památné stromy Karlovarského kraje*. 1. vyd. Sokolov: Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Sokolov. 79 s. ISBN 978-80-86630-15-1
- [8] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2020. Měřeno v rámci projektu NAKI (26. 6. 2020), nepublikováno
- [9] <http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=366> [citováno 8. 11. 2021]
- [10] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9308 [citováno 8. 11. 2021]
- [11] Popov – Zaniklé cesty krušnohorských poutníků, Archivováno 31. 5. 2017 na Wayback Machine. Dostupné online: <https://web.archive.org/web/20150402143000/http://www.zaniklaobcepopov.cz/popov-v-krusnohori/> [citováno 8. 11. 2021]
- [12] [https://cs.wikipedia.org/wiki/Popov_\(Jáchymov\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Popov_(Jáchymov)) [citováno 8. 11. 2021]
- [13] *Statistický lexikon obcí v zemi České: úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař.* V Praze: Orbis, 1934. 1 sv. (přeruš. str.). Statistický lexikon obcí v republice Československé; [sv.] 1.
- [14] *Administrativní lexikon obcí republiky Československé 1955: podle správního rozdělení 1. ledna 1955*. Praha: SEVT, 1955. 16, 574, [2] s.
- [15] BERANOVÁ VAICOVÁ, R. 2005. *Zaniklé obce na Sokolovsku*. 1. vyd. Sokolov: Krajské muzeum Sokolov. 252 s. ISBN 80-86630-06-4.

2.

Körnerův dub

Dalovice

Körnerův dub

Dub roste v centrální části zámeckého parku v Dalovicích. Kraj Karlovarský, okres Karlovy Vary, obec Dalovice. GPS: 50,2467300° N, 12,8942997° E

Proslulý Körnerův dub (*Quercus robur* L.) je nejznámějším památným dubem Karlovarska^[1]. Chadt-Ševětínský^[2] ve svém díle z roku 1913 uvádí v parku poslední tři duby. V jeho době však žil poslední z nich. Jeden ze tří zmiňovaných byl již delší dobu mrtvý. Ke druhému uvádí, že uhynul v roce 1872 nebo 1873 poté, co ho zapálil místní hajný při vykuřování kun, pak uschl. Dále píše, že poslední živý dub měl obvod kmene 913 cm, výšku 35 m a jeho stáří se v té době odhadovalo na 1 500 let. Poslední přeživší dub byl již tehdy nazýván Körnerovým.

Zámecký park byl často navštěvován hosty karlovarských lázní. Na doporučení J. W. Goetha mezi nimi byl i mladý romantický německý básník Karl Theodor Körner^[1]. Ten byl pěti starými duby natolik uchvácen, že o nich v roce 1810 napsal oslavnou báseň^[3, 4]. Básník padl o dva roky později během bitvy u města Gadebusch (26. 8. 1813) a kdo ví proč, byl pochován pod dubem v obci Wöbbelin^[5]. U příležitosti padesátého výročí smrti básníka (r. 1863) byl dub pojmenován Körnerovým. V té době už žily jen tři duby^[3].

V roce 1913, ke 100. výročí úmrtí Theodora Körnera byla na dub umístěna tabulka s textem jeho básně „*Lied die Eichen*“. V roce 1914 přibyla v blízkosti stromu básníkova bronzová busta^[6] od L. Tischlera, kterou sem nechala umístit baronka Mathilde Riedel von Riedenstein^[7].

Körnerův dub měl pohnutý osud i v dalších letech. Po roce 1945 sloužil park jako cvičiště československé armády, což se spolu s absencí péče o starý strom projevilo na jeho stavu. Koruna dosti proschla, dutina v kmeni se plnila odpadky apod.

Až 1. března 1981 byl Körnerův dub vyhlášen jako chráněný přírodní výtvar a dostalo se mu tak ochrany^[3]. Dlužno podotknout, že za jeho ochranu se zasazoval už Chadt-Ševětínský, leč marně^[2]. V době vyhlášení byl Körnerův dub vysoký 15 m, v obvodu měl 887 cm a jeho věk byl odhadován na 1000 let^[8].

Během staletí se stal šestým největším dubem naší republiky a byl zařazen do Katalogu zvláště cenných stromů na zemi. Jako by měl v sobě skrytou tajemnou sílu, tak dokáže na člověka zapůsobit. Snad je to v jeho mohutnosti, v tom jak ho mimořádně hmotné náběhy kořenů dokážou pevně držet v půdě. Stejně působí i jeho nezdolnost a úpornost, s níž se strom brání zániku^[6].

Ani památková ochrana ovšem moc nepřinesla. Významnější péče se dubu dostalo až v roce 1994 poté, co přežil druhý požár, který hasily dva hasičské sbory přes šest hodin (poprvé hořelo v dutině 9. října 1985). V rámci provedených zásahů byl Körnerův dub náročnými postupy konzervován. Dutiny byly zakryty epoxydovými stříškami, aby se zabránilo zatékání, v koruně byly instalovány vazby atd. Kolem kmene vznikl záhon osázený nízkými keři.

Památný strom – kód: 102543.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1909 ^[2]	913	35			1500
1980 ^[12]	887	14			1000
1981 ^[8]	887	15			1000
1983 ^[12]	850	23	16	14	
1998 ^[12]	854	20		12	
2000 ^[9]	853	21			
2004 ^[12]	887	18	13	14	1000
2005 ^[12]	864	20			
2010 ^[12]	888	19			
2014 ^[12]	869	20			
2020 ^[11]	885	18,5	13,5	12	

Dalovice zámek

První zmínka o vsi Dalovice s tvrzí je z roku 1498. Tvrz byla založena asi ve 12. století na místě pravěkého sídliště^[13]. Hight uvádí, že roku 1501, pravděpodobně při rekonstrukci tvrze, byly zasazeny i duby^[14]. Další zmínka je z roku 1503, kdy byl na zdejší tvrzi Šliky obléhán Albrecht Hisserl. Od poloviny 16. století patřila tvrz a statek Hozlauerům z Hozlova^[15]. V této době byla tvrz opuštěna a nahrazena novým panským sídlem (renesanční tvrzí), dnes nazývaným Starý zámek^[16]. Dalším majitelem panství byl Volf Bernard z Fictumu, který ho roku 1614 prodal městu Karlovy Vary za 16 000 kop míšeňských grošů. Město, ve válečné době zchudlé, Dalovice 14. září 1636 prodalo Hansi Ulrichu Schweitzeru, vrchnímu strážmistru císařského vojska za 11 500 zlatých^[17]. Od té doby se na panství majitelé střídali.

V průběhu času byla renesanční tvrz upravována a přestavována až byla postupně přeměněna na zámek čtvercového půdorysu s valbovou střechou a osmibokou zvoničkou. Na zámek navazoval park. Objekt sloužil svému účelu až do druhé poloviny 19. století, kdy byl nahrazen novým zámkem postaveným v zámeckém parku. Starý zámek se pak stal ubytovnou pro dělníky místní porcelánky. V roce 1899 byl starý zámek, v té době vyhořelý, přestavěn a získal historizující pseudobarokní vzhled. Eduard Riedl v něm soustředil sbírku cizojazyčné literatury s geografickou a cestopisnou tematikou.

Nový zámek v pseudobarokním slohu byl postaven v letech 1874–1875 majitelem dalovického statku baronem Bedřichem Riedelem z Riedensteinu. Na stavbu zámku navázala v roce 1882^[10] úprava okolí do podoby tehdy oblíbeného anglického parku. V zadní části parku pozvolna přecházel do lesa. Další úpravy parku byly provedeny v letech 1904–1906^[18]. Do počátku 20. století spadá i empírová úprava nového zámku.

Již v době založení parku zde byla skupina mohutných dubů, z nichž jeden byl obzvláště mimořádný. Dnes se mu říká Körnerův dub. Uvádí se, že již ve středověku

byly u zdejší tvrže mohutné duby. Pověst praví, že nejmohutnější dub, byl úctyhodným stromem již v době Karla IV^[7]. Prameny z 1. poloviny 17. století hovoří o devíti mohutných dubech^[19]. Během třicetileté války byl v Dalovicích tábor dragounů Gallasova regimentu a císař Ferdinand III. vydal nařízení, aby devět prastarých dalovických dubů bylo šetřeno^[7, 20]. Básník Körner v roce 1810 píše ještě o pěti dubech v dalovickém parku, ke konci století zbyly v parku už jen tři, nyní zbyl jediný^[14]. Patří se připomenout, že za pozornost stojí i další stromy v parku, například skupina rostoucí v místě, kde bývala původní tvrž, jejíž základy byly před časem odkryty archeology.

Zdroje

- [1] HRUŠKOVÁ, M., MICHÁLEK, J. 2011. *Podivuhodné stromy*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub. 168 s. ISBN 978-80-242-2950-8
- [2] CHADT-ŠEVĚTÍNSKÝ, J. E. 1913. *Staré a památné stromy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Popisy 320 vzácných stromů se 160 obrazy význačných druhů*. 2. rozmnož. vyd. V Písku: nákladem vlastním. 215 s.
- [3] [https://cs.wikipedia.org/wiki/Korneruv_dub_\(Dalovice\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Korneruv_dub_(Dalovice)) [citováno 2. 11. 2021]
- [4] MICHÁLEK, J. 2014. *Památné stromy Karlovarského kraje*. Vyd. 2., (aktualiz. a rozš.). [Karlovy Vary]: Karlovarský kraj. 93 s. ISBN 978-80-88017-10-3
- [5] [https://cs.wikipedia.org/wiki/Theodor_K%C3%B6rner_\(b%C3%A1sn%C3%ADk\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Theodor_K%C3%B6rner_(b%C3%A1sn%C3%ADk)) [citováno 2. 11. 2021]
- [6] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L., ČERMÁK, M. 2017. *Nejmohutnější stromy naší země*. Vyd. 1. Praha: Euromedia. 127 s. Esence. ISBN 978-80-7549-294-4
- [7] <https://www.pamatkyaprirodakarlovarka.cz/dalovice-korneruv-dub/> [citováno 4. 11. 2021]
- [8] Vyhláška ONV ze dne 1. března 1981, kterou se zřizuje ChPV Körnerův dub
- [9] Muzeum Sokolov – stromy Karlovarska Archivováno 25. 10. 2014 na Wayback Machine omks.cz. Dostupné online: <http://www.omks.cz/cz/vypis.php?typ=html&id=142> [citováno 5. 11. 2021]
- [10] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L. 2016. *Nejmohutnější památné stromy České republiky (List of remarkable champion trees of the Czech Republic)*. Brno: Mendelova univerzita v Brně a Nadační fond prof. A. Bayera. 27 s.
- [11] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2020. Měření v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [12] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9343 [citováno 4. 11. 2021]
- [13] KAREL, T., KNOLL, V., KRČMÁŘ, L. 2009. *Panská sídla západních Čech – Karlovarsko*. České Budějovice: Veduta. 233 s., xvi s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-86829-50-0
- [14] HIGHT, J. 2015. *World Tree Story – history and legends of the world's ancient trees*. China: mago, 256 pp. ISBN 978-0-9932906-0-2
- [15] FIALA, Z., ed., BĚLOHLÁVEK, M. 1985. *Hrady, zámky a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. IV, Západní Čechy*. 1. vyd. Praha: Svoboda. 521 s., [32] s. barev. obr. příl., [4] s. barev. obr. příl.
- [16] <https://www.hrady.cz/tvrz-dalovice-karlovy-vary> (citováno 10. 11. 2021)
- [17] <https://www.pamatkyaprirodakarlovarka.cz/dalovice-stary-zamek/> [citováno 10. 11. 2021]
- [18] HIEKE, K. 1984. *České zámecké parky a jejich dřeviny*. Praha: SZN. 459 s., [16] s. barev. obr.
- [19] <https://botany.cz/cs/korneruv-dub-dalovice/> [citováno 9. 11. 2021]
- [20] HRUŠKOVÁ, M. 2007. *Stromy památné v kresbách Jaroslava Turka*. Praha: [Marie Hrušková]. 85 s. ISBN 978-80-254-1015-8

3.

Hroznatova lípa
Teplá

Hroznatova lípa

Hroznatova lípa je památný strom rostoucí v klášterní zahradě premonstrátského kláštera v Teplé na Karlovarsku. Kraj Karlovarský, okres Cheb, obec Teplá. GPS: 49,9665683° N, 12,8796450° E.

Lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos* Scop.) rostoucí v klášterní zahradě u budovy konventu^[1] byla pojmenována po významném českém šlechtici Hroznatovi, který klášter založil^[2]. Do objektu přivedl mnichy premonstráty ze Strahova. Roku 1202 sám vstoupil do řádu a uspořádal majetkové poměry řádu. Německými loupeživými rytíři byl utýrán k smrti. Pohřben byl v tepelském klášteře před hlavním oltářem.

Na mohutném kmenu staré lípy, která nese jeho jméno, se dá snadno zjistit, že byla původně dvojkmenem, s kmeny srostlými do třímetrové výšky. Roku 1990 byl vyšší kmen při bouřce sražen a zůstalo z něj jen duté torzo^[3]. Dutina zasahuje i druhý kmen, uvnitř kterého se tvoří adventivní kořeny^[4]. I když je nyní asymetrická koruna o něco nižší než původní, přesto lípa stále patří s výškou koruny 34 m^[5] k nejvyšším památným stromům na Karlovarsku.

Jako památný strom byla vyhlášena 21. 4. 2004 a dle registru památných stromů AOPK ČR patří mezi tři nejvyšší památné lípy^[1] – výška: 41,0 m, obvod: 910 cm. Dutina lípy byla roku 2004 vyčištěna a nově zastřešena. V roce 2016 byl obvod kmene 911 cm a výška 36 m^[3]. V roce 2020 byl obvod kmene 929 cm, výška 36 m, šířka koruny 18 m, výška koruny 34 m^[5, 6]. Odhadované stáří lípy je 250 let^[7].

Památný strom – kód: 102497.

Kláster Teplá

Premonstrátský klášter Teplá založil blahoslavený Hroznata z Ovence roku 1193. Tento český šlechtic a dvořan po smrti manželky a jediného syna zasvětil svůj život Bohu^[8]. V létě roku 1217 Hroznata při obhlídce klášterního majetku upadl do zajetí německých loupeživých rytířů, kteří za jeho propuštění po klášteřu požadovali výkupné. Hroznata vyplacení výkupného nechtěl připustit, a proto ho věznitelé trýznili hladem, žízní a zimou, 14. července 1217 podlehl. Klášter výkupné složil pozdě, takže mu již bylo vydáno jen mrtvé tělo^[2, 9]. Hroznatův svátek je slaven 14. července a byla po něm nazvána i nejmohutnější lípa kláštera^[2].

Období husitských válek klášter přečkal bez přímého vojenského ohrožení, na rozdíl od jiných katolických klášterů té doby. Když husité táhli kolem Teplé roku 1421, mířili přímo na Tachov a klášter ponechali bez povšimnutí. Klášter vedený opatem Rackem z Rýzmburka (1411–1444) se chystal na husitský vpád roku 1424, kdy Jan Žižka postupoval se svým vojskem od Klatov k Plzni, ovšem husité ho opět minuli^[8, 9].

V první polovině 16. století rostlo na území kláštera společenské i náboženské napětí způsobené zejména trvajícím přílivem horníků ze Saska, kteří zde šířili luteránskou víru. Klášter opět musel urovnávat ožvládnuté spory s městem Teplá, ovšem roku 1525 se již město spolu s některými dalšími obcemi otevřeně vzbouřilo. Důvodem bylo stále živé téma privilegia tepelských hradeb, ale také snaha o vyvážení z poddanských povinností a o právo ustanovovat si vlastní duchovní správce^[8, 9].

Během třicetileté války utrpěl klášter mnoho škod z obou stran konfliktu. Císař Ferdinand II. požadoval zvýšené daně, které klášter ekonomicky velmi zatěžovaly. Kromě toho se přes něj a jeho majetky několikrát přehnala vojska. Roku 1621 se kláštera a města Teplá zmocnil hrabě Mansfeld, jehož vojáci zde drancovali. Roku 1631 napadla klášterní statky saská jízda. Roku 1634 v okolí Teplé drancovali Švédové, což se opakovalo v letech 1639 a 1643. Roku 1647 byla Teplá plněna nejprve císařskými jednotkami a hned na to opět Švédové, kteří odtud císařské razantně vytlačili. Kromě těchto násilných akcí klášter a jeho poddané ekonomicky vyčerpávaly i pouhé opakované přesuny vojsk přes jeho území, spojené se zásobovacími požadavky armád a s požadavky na zajištění ubytování vojska^[8].

Po válce bylo pokračováno v barokních přestavbách a vnitřních úpravách kostela i jiných budov v majetku kláštera. Významným donátorským a kulturním počinem byly objednávky soch světců a kenotafu blahoslaveného Hroznaty pro tepelský chrám nebo lavice pro kanovnický chór od řezbáře Tomáše Pistla z Teplé (roku 1750) či hlavní a chórové varhany od tachovského varhanáře Antonína Gartnera (v letech 1756 a 1760).

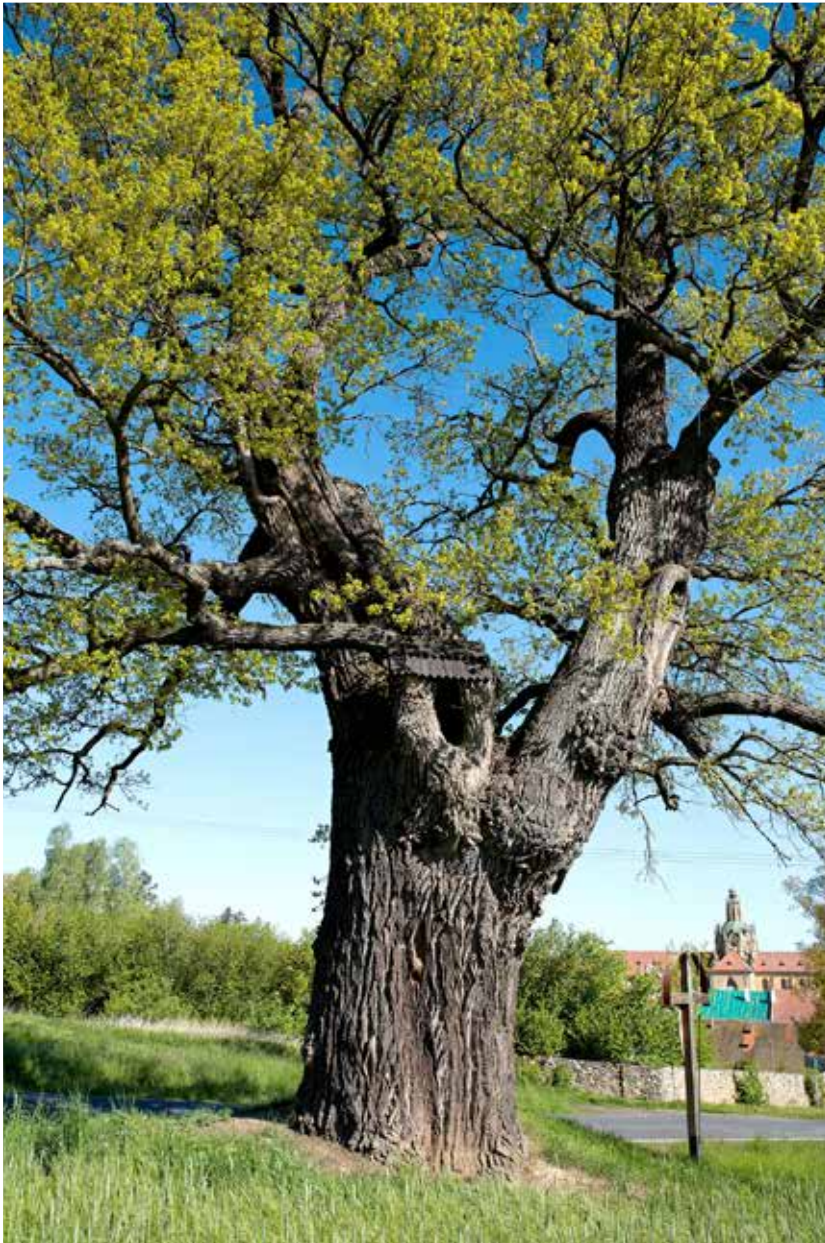
Většina 19. století probíhala ve znamení relativního klidu a prosperity kláštera^[9]. I přes proněmecké postoje se za války klášteru nedařilo dobře a několikrát čelil snahám o zrušení. To se naštěstí vždy podařilo odvrátit, mj. i tím, že byly nacistickým pohlavárům zdůrazňovány předválečné proněmecké zásluhy. Roku 1942 nacisté zabavili majetek kláštera v Mariánských Lázních a klášter se ocitl pod dohledem gestapa. V jeho prostorách byla zřízena porodnice pro německé svobodné matky rasového programu Lebensborn a bydlely zde příslušnice říšské pracovní služby. Americká armáda Teplou obsadila bez boje 6. května 1945^[8, 9]. Objekt kláštera využívala v letech 1950 až 1978 československá armáda, během jejíhož pobytu byl silně zdevastován. Následně ho převzal do péče Státní památkový ústav. Po roce 1989 byl objekt restituován a některé jeho části postupně opraveny. Obnoven byl i duchovní život v klášteře. V dubnu roku 2008 byl prohlášen za národní kulturní památku^[9].

Zdroje

- [1] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9297 [citováno 6. 11. 2021]
- [2] https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Hroznatova_1%C3%ADpa&oldid=20535524 [citováno 8. 11. 2021]
- [3] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L., ČERMÁK, M. 2017. *Nejmohutnější stromy naší země*. Vyd. 1. Praha: Euromedia, 2017. 127 stran. Esence. ISBN 978-80-7549-294-4
- [4] HRUŠKOVÁ, M., MICHÁLEK, J. 2012. *Nejmohutnější památné stromy v ČR*. Praha: Marie Hrušková. 93 s. ISBN 978-80-260-3527-5.
- [5] HRUŠKOVÁ, M. 2021. *Lípy vládné i majestátní*. Brno: Kazda. 239 s, ISBN 978-80-7670-022-2
- [6] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2020. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [7] MICHÁLEK, J. 2014. *Památné stromy Karlovarského kraje*. Vyd. 2., (aktualiz. a rozš.). [Karlovy Vary]: Karlovarský kraj. 93 s. ISBN 978-80-88017-10-3
- [8] HLINOMAZ, M. 2003. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary. 317 s. Malé karlovarské monografie; sv. 2. ISBN 80-239-0337-3
- [9] https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kl%C3%A1%C5%A1ter_Tepl%C3%A1&oldid=20552226 [citováno 8. 11. 2021]

4.

Dub nad Pozorkou
Kladruby

Dub nad Pozorkou

Památný dub roste vlevo od historické cesty spojující Kladruby s obcí Skapce^[1], je od něj velmi pěkný pohled na Kladrubský klášter. Kraj Plzeňský, okres Tachov, obec Kladruby. GPS: 49,7100553° N, 12,9968875° E.

Dub letní (*Quercus robur* L.) byl původně součástí aleje, která lemovala cestu od kláštera po Senětický les. Alej byla založena před necelými 500 roky (alej je na druhém vojenském mapování II. vojenské mapování – Františkovo 1836–1852, měřítko 1: 28 800). Většina stromů byla zničena v roce 1843 vichřicí. Z původní aleje tak v současnosti zůstávají pouze dva stromy. Michálek je označuje jako duby u Pozorky, horní a spodní strom^[2]. Nedaleko směrem do pole je ještě strom třetí. Hodnocený dub – dub nad Pozorkou (horní strom)^[3] je v celkem dobrém stavu^[2] a spolu s opevněním z roku 1937 je jakýmsi strážcem kláštera.

Klášter v Kladrubech býval jedním z nejproslulejších klášterů na Plzeňsku. Byl založen již na počátku 12. století a stál pod ochranou českých panovníků. Pak byl zničen za husitských válek a znovu Švédy ve válce třicetileté. Klášter nezdolný a vždy znovu obnovovaný, připomíná svým osudem i osudy dubů v aleji. Když stojíte při silnici kousek nad klášterem u dvou velkých dubů, které částí svých korun doplňují obraz střech a nezaměnitelné chrámové věže nad štíhlými gotickými okny, pak jako by myšlenky samovolně srovnávaly věk starých stromů a události týkajících se kláštera. Čeho mohly být duby svědky? Mohutný strom rostoucí dále od kláštera má kmen nízký, ale borka je hluboce rozpukaná a kořenové náběhy ohlazené a místy je porůstá mech. V těsné blízkosti má člověk pocit, že stojí u obrovské zdi, jenže tahle zeď se stále mění, dýchá a žije. Dub se pyšní obvodem kmene 665 cm a výškou 21,5 m. Je jeden z největších v celém Tachovském kraji^[4]. Proto se také neustále vkrádá na mysl otázka – pamatuje již zmíněné dobývání kláštera husity nebo ne? Mohl by, možná jako velmi mladý – potom, ale ... kolik máme vlastně v naší vlasti památných Žižkových dubů, u kterých si můžeme být na základě historických záznamů skutečně jisti jako zde, že přímo u nich nebo v jejich těsné blízkosti Žižka opravdu pobýval. Zanechme ale spekulací, na tuto otázku nám může odpovědět jen strom samotný a ten zarytě mlčí. Alespoň nás tímto přinutí, jít v našich myšlenkách až na samotnou hranici představitivosti. Mohl by pamatovat události po roce 1785, když císař klášter definitivně zrušil a tady pak byla nemocnice a kasárna?

Dub se stal součástí naučné stezky vedoucí kolem. Kdo se dnes u něj zastaví a věnuje mu alespoň malou chvilku, bude možná sám překvapen, jak rychle, jen při pouhém pohledu na tohoto pamětníka starých časů, spadávají z člověka okovy dnešní uspěchané doby. Možná i proto se ve stínu větví zdejšího dubu znovu vrací zážitek z chrámu, který máme před sebou. Když světlo pozdního odpoledne prochází sklem lucerny vysoko v kopuli a nasvětluje chrámovou loď – je to pro lidi dole v chrámu zvláštní pocit. Così mezi obdivem, pokorou a současně je v tom i uklidňující pohoda. Dobrý pocit – podobný tomu, jako když se zastavíte u kmenu

mohutného stromu a zadíváte vzhůru do koruny, kde světlo prochází mezi mihotajícími se listy...

Dub je zapsán mezi památnými stromy v databázi ÚSOP. Spolu s druhým dubem v aleji byly oba staré duby vyhlášeny usnesením ONV v Tachově z 16. prosince 1983 jako chráněný přírodní výtvar. Menší z dubů, rostoucí dále od kláštera (horní dub), byl v době vyhlášení 18 m vysoký a obvod kmene měl 610 cm. V roce 2006^[2] byl obvod kmene 636 cm. V roce 2021^[4] měl dub obvod kmene 665 cm, výšku 17 m, korunu šířkou 10 m a výškou 14 m. Druhý dub (spodní) měl v té době výšku 20 m a obvod 700 cm.

Památný strom – kód: 102242.

Kláster Kladruby

Benediktinský klášter v Kladrubech byl založen knížetem Vladislavem I. na počátku 12. stolení. Nejčastěji je uváděn rok 1115^[5]. Možná to však bylo již kolem roku 1108^[6]. Vladislav I. zemřel 12. dubna 1125 a byl podle svého přání v kladrubském klášteře pochován.

Kláster ležel na strategickém místě u obchodní cesty spojující Norimberk s Prahou. Z počátku byla v klášteře česká komunita postupně doplněná německými mnichy z kláštera ve Zwiefaltenu^[7]. Na počátku byly klášterní budovy dřevěné a zhruba od poloviny 12. století byly postupně nahrazovány kamennými. Budovat se začala románská bazilika, k jejímuž vysvěcení došlo v roce 1233. V té době se zřejmě jednalo o největší kostel v Čechách.

Úděl kláštera nebyl jednoduchý. Již roku 1279 byl vydrancován a poškozen. Oprav se dočkal až v letech 1306–1318. Následovalo opevnění kláštera v 70. letech 14. století. Roku 1421 byl klášter znovu poničen, tentokrát husitským vojskem. K obnově kláštera došlo až v roce 1435 a jeho opravy probíhaly až do 1. poloviny 16. století. Nejprve byl opravován kostel (znovu vysvěcen roku 1504), pak následovaly klášterní budovy. Ovšem již roku 1590 poničil klášterní komplex požár. Další rána přišla během třicetileté války, kdy byly budovy znovu poničeny. Obnova kláštera byla zahájena krátce po skončení války. Kostel byl opravován mezi lety 1653–1656, poté následovala výstavba konventu a opatství (1664–1640) a přestavba kaple Všech svatých. Postavena byla i budova hostinského domu a hlavní brána. Na počátku 18. století byly v okolí zbudovány nové dvory, kam se přesunul hospodářský provoz kláštera.

První polovina 18. století se nesla v duchu rozvoje kláštera. Výraznou postavou byl opat Maur Fintzguna (asi 1665–1729), zvolen v roce 1701^[8]. Za jeho působení probíhala letech 1712–1726 přestavba klášterního kostela Nanebevzetí Panny Marie, svatého Wolfganga a svatého Benedikta. Ta byla realizována podle projektu Jana Blažeje Santiniho-Aichla ve stylu barokní gotiky^[9]. Kostel byl vysvěcen roku 1726 a od té doby patří ke skvostům české sakrální architektury (v současnosti je třetím největším

chrámem v České republice). Přestavba pokračovala výstavbou nového konventu (1729–1739). Původní Santiniho projekt však byl nahrazen novým od Kiliána Ignáce Dientzenhofera. Celkově byla přestavba kláštera dokončena roku 1770^[10]. Již v té době byl chod kláštera poznamenán omezováním církve za strany státu, které vyvrcholilo v roce 1785, kdy byl klášter Josefem II. zrušen.

Poté byly objekty využívány různým způsobem, sloužili jako špitál, kasárna, invalidovna. V roce 1825 kopili panství včetně bývalého kláštera Windischgrätzové. Jednotlivé budovy postupně přestavovali, vznikl zde například pivovar. Areál ovšem postupně pustnul. Poté, co se v roce 1918 stal areál sídlem Aladara Windischgrätze, byly zahájeny provizorní a záchranné opravy budov.

V roce 1945 byl majetek Windischgrätzů zkonfiskován. V roce 1946 měl být klášterní majetek přidělen řádu benediktinů, ale ti jej nepřevzali. Areál tak v roce 1948 přešel pod správu Národní kulturní komise. Od 3. května 1958 je památkově chráněn (rejst. č. ÚSKP 21710/4-1775 – klášter benediktýnů) a od 25. května 1964 zapsán do státního seznamu kulturních památek (č. 4-1775, Státní zámek čp. 1–3, býv. klášter čp. 21–23)^[11]. I přes to, že bylo po roce 1960 v Kladrubech zřízeno ředitelství Státního statku Kladruba, devastace areálu pokračovala dále. Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni převzalo areál kláštera až v roce 1967. Byly zahájeny jeho opravy a byl otevřen návštěvnické veřejnosti. Rekonstrukce areálu kláštera započala v 70. letech 20. století a zejména pak po roce 1989.

Zdroje

- [1] https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_památných_stromů_v_okrese_Tachov [citováno 10. 11. 2021]
- [2] MICHÁLEK, J. 2006. *Památné stromy Plzeňského kraje = Geschützte Bäume des Pilsener Bezirks = Memorable trees of the Plzeň Region*. [Plzeň]: Krajský úřad Plzeňského kraje, odbor životního prostředí. 48 s. ISBN 80-254-0714-4
- [3] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9042 [citováno 11. 11. 2021]
- [4] ÚRADNÍČEK, L., HÖSSL, P. 2021. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [5] FIALA, Z., ed., BĚLOHLÁVEK, M. 1985. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. IV; Západní Čechy*. 1. vyd. Praha: Svoboda. 521 s., [32] s. barev. obr. příl., [4] s. barev. obr. příl.
- [6] KUČA, K. 1997. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl., H-Kole*. Praha: Libri. 938 s. ISBN 80-85983-14-1
- [7] <https://www.kladruba.cz/historie> [citováno 10. 11. 2021]
- [8] Časopis *Natura Plus* 1996 č. 2. ISSN 1212-6748 Dostupné online: <http://natura.baf.cz/natura/1996/2/9602-3.html> [citováno 12. 11. 2021]
- [9] KOTRBA, V. 1976. *Česká barokní gotika: dílo Jana Santiniho-Aichla*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1976. 196 s., 80 s. obr. příl.
- [10] https://cs.wikipedia.org/wiki/Kladrubský_klášter [citováno 12. 11. 2021]
- [11] <https://pamatkovykatalog.cz/klaster-benediktynu-14559203> [citováno 12. 11. 2021]

5.

**Douglaska u zámku Lázeň
Chudenice**

Douglaska u zámku Lázeň

Douglaska se nachází v zámeckém parku Lázeň u Chudenic. Kraj Plzeňský, okres Klatovy, obec Chudenice, část obce Lučice. GPS: 49,4568983° N, 13,1653292° E.

Douglaska tisolistá (*Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco) je introdukovaná dřevina, původem ze západní části Severní Ameriky. Zde tvoří rozsáhlé porosty jak ve velké části Kaskádového pohoří, tak ve Skalistých horách. Rychle rostoucí strom, dosahující výšky snad až 118 m, průměru kmene až 5 m^[1]. První introdukce na území ČR byla v roce 1842 do Chudenic^[2]. Největší douglasky v Evropě rostou na Britských ostrovech. Nejmhutnější exemplář s jedním kmenem, žijící u katedrály ve městě Dunkeld ve Skotsku, měl v roce 2017 obvod kmene 732 cm^[3]. V povodí řeky Quinault, ve státě Washington (USA), je uváděn strom, který má obvod kmene přes 14 m^[4].

Pokud někdo zmíní slova Douglaska a Chudenice, téměř každému se automaticky vybaví chráněná přírodní památka Americká zahrada a její skvost v podobě Černínovi zámořské krásky – největší a nejstarší douglasky tisolisté na pevninské Evropě. Málokdo už však ví, že není ve své velikosti zdaleka jediná a že takto mohutných stromů roste v blízkém okolí hned několik, např. v anglickém parku zámečku Lázeň sv. Wolfganga, který je v sousedství, vzdálen jen 700 m. Ta nejmhutnější douglaska je jen několik desítek metrů od prvních oken zámku. Už na dobové fotografii z roku 1917, na informační tabuli u vchodu do parku, je vzrostlá a do dnešní výšky jí tenkrát už moc nescházelo. Stářím určitě ne, ale velikostí kmene a výškou pomalu dohání svou „královnu“ v Americké zahradě. Její spodní větve vytvářejí tak obrovský poloměr, že člověk až žasne. Tmavě zelené jehlice výrazně kontrastují s místy až červenohnědou borkou, výrazně rozbrázděnou. A není tu sama. Na okraji parku jsou další dvě podobné. Jedna byla vybrána i do naší výstavy. Tento jedinec s mohutným kmenem, má obvod kmene 512 cm, výšku 41 m^[5], šířku koruny 13 m a výšku koruny 38 m. Není vyhlášen památným stromem.

Zámek Lázeň sv. Wolfganga, Chudenice

Historie tohoto místa je velice dlouhá a bohatá. Chudenice jsou poprvé připomínány roku 1200, v době, kdy je prvně zmiňován kostel sv. Jana Křtitele v Chudenicích a jejich historie je velmi úzce spjata se šlechtickým rodem Černínů, kterým obec nepřetržitě patřila od první poloviny 13. století do roku 1945. Zámeček Lázeň měl pohnutou minulost. Vznikl z původního lázeňského hostince z let 1792–1794. Kromě lázeňského zařízení zde bylo i několik hostinských pokojů^[6]. V 90. letech 18. stol. byly postaveny sousední konírny. Přestavba hostince na letní zámeček Černínů proběhla v letech 1821–1823, přičemž byl zachován půdorys starého hostince. Z této doby je i velký skleník, jako samostatná stavba západně poblíž zámku. V letech 1822–1823 byly rozšířeny konírny západním směrem. V roce 1832 pak

přistavěna nad skleník přízemní letní jídelna. V letech 1849–1859 zámek přestavěn do dnešní podoby, tedy empírového stylu. Byly postaveny rizality, z nichž západní vyplnil mezeru mezi bývalým zámečkem a skleníkem. Konec této úpravy provedl hraběcí stavitel František Stankovský z Dolan. Na zámek přijíždělo množství lázeňských hostů i známých osobností z řad zejména národně uvědomělé aristokracie a inteligence. V letech 1817–1829 zde pobýval národní buditel a lingvista Josef

Dobrovský. Poslední úpravy proběhly v roce 1906 (exteriér i interiér, firma Max Loos z Teplic, zednický mistr Vacík)^[7]. Zámek patřil až do roku 1945 Černínům, po 2. světové válce byl zabaven státem a celý areál postupně spěl ke zkáze. Park zarostl a budovy se počaly rozpadat. V prosinci 2009 byl zámecký areál vrácen zpět rodině Černínů a postupně probíhají práce na zajištění budov i obnově parku. Zámeček Lázeň je kulturní památkou, katalogové č. 1000140977.

Menší přírodně-krajinářský park je mezi silnicí a zalesněným vrchem Žďár. Vlastní zakládání parku vedl na příkaz Jana Rudolfa Černína zahradník Blumenstängel, po něm kolem roku 1834 zahradník K. Zahn. Později se na rozšiřování a dokončení parku aktivně podílel lesmistr Basel a známý botanik Dr. L. F. Čelakovský^[8]. Procházkou parkem narazíte na další mohutné stromy, ať už se jedná o lípy, buky nebo jiné zajímavé druhy. Nad všemi však ční celoročně zelené vrcholy těch, kdo jsou ve své domovině, na tichomořském pobřeží USA, nazývány „Králi lesů“.

Zdroje

- [1] ÚRADNÍČEK, L. 2003. *Lesnická dendrologie I. (Gymnospermae)*. Vyd. 1. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně. 70 s. 32 s. obr. příl. ISBN 80-7157-643-3
- [2] SVOBODA, A. M. 1976. Introdukce okrasných jehličnatých dřevin. *Studie ČSAV č. 5*, Praha: Academia. 175 s.
- [3] https://www.monumentaltrees.com/en/gbr/scotland/perthandkinross/7377_dunkeldcathedral/15302/ [citováno 23. 11. 2021]
- [4] https://en.wikipedia.org/wiki/Lake_Quinault_Douglas_fir
- [5] ÚRADNÍČEK, L., HÖSSL, P. 2020. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [6] <https://mapy.cz/turisticka?x=13.1719489&y=49.4642624&z=13&source=muni&id=1309&ds=2> [citováno 12. 11. 2021]
- [7] <https://www.pamatkovykatalog.cz/zamek-lazen-17883040> [citováno 12. 11. 2021]
- [8] HIEKE, K. 1984. *České zámecké parky a jejich dřeviny*. Praha: SZN. 459 s., [16] s. barev. obr.

6.

Kněžický klen
Petrovice u Sušice

Kněžický klen

Památný kněžický klen patří k největším javorům klenům v republice. Roste u silnice v zámeckém parku Kněžice, kraj Plzeňský, okres Klatovy, obec Petrovice u Sušice, část Kněžice. GPS: 49,2226372° N, 13,4398906° E

Javor klen (*Acer pseudoplatanus* L.) často dorůstá průměru kmene 2 m, výšky 30–40 m^[1]. Nejmhutnějším javorem horským v Evropě je dle oficiálního měření s obvodem kmene 884 cm javor v Nebrodi in Contrada Favarotte-Pizzo della Ruvula (oblast Caronia) v Itálii^[2]. Největší český klen u obce Věstoňovice měl v obvodu 758 cm (2004)^[3].

Javor byl pravděpodobně zasazen, příp. ponechán v nově budované zámecké zahradě po roce 1785. Je dominantním prvkem parku, dobře rostoucí solitér, velmi nápadný a esteticky působivý. Nebyl součástí aleje, rostl volně, a proto má i velmi dobře vyvinutou korunu. V jeho stínu si hrály děti majitelů panství a pořádaly se pod ním i nákladné hostiny. Přečkal nejen světové války, ale i období, kdy byl zámek prázdný a dnes je chloubou majitelů zámku i obce.

Strom má boulovitý kmen, rozvětvený z jednoho místa, část větví je ořezána. V roce 1992 udávaný obvod kmene 730 cm je podivný. Strom je označen a k záměně tedy nedošlo. Stojí v zahradě zámku Kněžice na severu obce u plotu nad silnicí^[4]. Pravděpodobně došlo při vyhlášení stromu k omylu, při přepisu bylo číslo 5 považováno za 7, a tak „původní obvod kmene“ nebyl 730, ale pouze 530 cm. V roce 2006 uvádí Michálek, že se jedná o největší javor v Plzeňském kraji^[5] s obvodem kmene 574 cm a výšce 31 m. Zajímavé je, že v databázi AOPK ČR je v roce 2008 uveden obvod 560 cm. Shodný obvod uvádí i Němec v roce 2002^[6].

V evidenci památných stromů^[7] je uvedeno, že byl vyhlášen za památný dne 26. 5. 1992, výška stromu 35 m. Jeho zdravotní stav je dobrý, každých 5 let je kontrolován a ošetřován.

Památný strom – kód: 102432.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)
1992 ^[7]	730	35		
2000 ^[7]	543	34	31	20
2006 ^[5]	574			
2008 ^[7]	560	34		
2021 ^[8]	588	32	30	25

Kněžice zámek

Již od přelomu 12. a 13. století bylo horní Pootaví na Sušicku u Kepelského potoka osídlováno vlivem rýžování zlata. Vedle majestátných Velhartic vznikají i Kněžice, Petrovice a Vojetice, začleněné později právě do velhartického panství.

Panským sídlem se stávají Kněžice v roce 1589, když majitel velhartického panství Jan Jindřich Plánský ze Žeberka přemění kněžickou faru na poplužný dvůr, kde si nechal vystavět panské sídlo při severním okraji Petrovic. Kněžice se tím staly centrem drobného panství. Po Janu Jindřichovi ho držel nerušeně až do roku 1637 jeho syn Jan Jiří, soudní komorní rada (deskový statek Kněžice tehdy zahrnoval tvrz, dvůr Kněžice, ves Petrovice, Zbraslav, Vojetice, Kochánov a Vlastějov).

V roce 1637 kněžické zboží prodal Václavu Vrabskému Tluksovi z Vrabí. V roce 1653 je v berní rule jako majitelka statku uvedena Alžběta Polyxena Vrabská, rozená z Kokořova. V roce 1653 kupuje Kněžice Vilém Hartman z Říčán, majitel nedalekého statku Chamutice. V polovině 17. století je v berní rule zmínka o založení kněžického pivovaru. Kněžice přešly někdy poté na jeho syna Petra Ignáce z Říčán, který Kněžice v roce 1679 prodává Janu Rudolfovi z Rennu. Dalšími majiteli byli Fruweinové z Podolí. V letech 1693–1721 byl majitelem kněžického statku Jan František Malovec z Malovic. Od roku 1721 je majitelem hrabě Adolf Leopold z Trauttmansdorffu.

V polovině 18. století se předpokládá přestavba starší tvrze v barokní patrovou dvoukřídlou budovu s jednoduchým průčelím o sedmi osách a valbovou střechou. Dne 11. února 1737 koupil Kněžice za 26 000 zl. Václav Leopold Hora z Ocelovic, podplukovník pluku portugalského prince. Václav Hora z Ocelovic se v listopadu 1723 oženil s Alžbětou Hilebrantovou z Hilebrantu, s níž měl osm dětí. Nejstarší syn, třetí dítě, Jan Mikuláš Hora rytíř z Ocelovic se 10. října 1768 stal po vyrovnání se sourozenci majitelem kněžického panství. Zadlužené panství koupil 1. května 1785 Antonín Hubatius rytíř z Kotnova za 31 350 zl., který se ještě téhož měsíce oženil s dcerou původního majitele, Terezií Horovou z Ocelovic.

Antonín Hubatius rytíř z Kotnova založil kněžický park propojený lipovou alejí s Petrovicemi, současně založil vesnici Pařezí (Tereziendorf) a 25. listopadu 1822 slavnostně otevřel novou školu. Dne 10. prosince 1834 přešly Kněžice na syna Lamberta Hubatia rytíře z Kotnova, který se 13. května 1830 oženil s Karolinou, roz. Kocovou z Dobře.

Probouzející se národní vědomí mělo vliv i na Lamberta a všem svým sedmi dětem dal při křtu staročeská nebo slovanská jména. Školní knihovně v roce 1845 daroval české knihy a pro kostelní hudební soubor koupil hudební nástroje. V roce 1857 nechal opravit střechu kostela v Petrovicích a nechal probourat východní část hradeb a postavit schody ke kostelu. V roce 1865 založil v domě čp. 5 v Petrovicích hostinec, kde byl sklad a prodej piva z kněžického pivovaru.

Syn Bohuslav převzal správu jen do roku 1873, poté přešly Kněžice na bratra Jaroše Hubatia, rytíře z Kotnova, který se 8. července 1858 oženil s Amálií Abéle, tetou šumavského spisovatele Karla Klostermanna. Z nejasných důvodů se dostalo kněžické panství v roce 1889 do exekuční dražby. Od spořitelny v Innsbrucku koupil panství následně 25. února 1890 za 145 000 zl. vídeňský obchodník s deskovými statky Albert Dub, jehož syn Vilém v roce 1897 Kněžice prodal Oskarovi Heintschelovi

z Heineggu, synu textilního továrníka v severních Čechách. V roce 1904 přešlo kněžické panství na syna JUDr. Wolfganga Heitschela z Heineggu.

V roce 1906 přestavěl kněžický zámek významný architekt, profesor vídeňské akademie, krnovský rodák Leopold Bauer v secesním stylu a Wolfgang se s manželkou Albertinou přestěhoval z Vídně do Kněžic, kde se jim 5. září 1919 narodil Hanns Georg, rakouský básník a účastník protinacistického odboje (katolická církev jej zařadila mezi mučedníky 20. století). V roce 1926 koupil Kněžice český továrník František Janeček, spoluzakladatel značky Jawa a setrval až do roku 1929, kdy převzala Kněžice Česká diskontní banka v Praze. Kněžické lesy odkoupilo Solo Sušice (továrna na výrobu zápalek) a pozemky byly rozprodány po částech obyvatelům Petrovic a sousedních obcí.

V roce 1939 se stal majitelem zámku Miloš Seifert, sušický rodák, který zde plánoval vytvořit mezinárodní vícejazyčné lyceum. V roce 1941 prodal zámek společnosti Deutsche Frauenwerk. Po 2. světové válce až do září 1945 tu bylo útočiště válečných uprchlíků. V letech 1945–1954 byl zámek prázdný, až v roce 1955 byl přestavěn na domov důchodců, který byl provozován až do roku 2002^[9]. Od roku 2003 zde žil honorární konzul České republiky v Dánsku Niels Bröchner, který se zasloužil o celkovou rekonstrukci zámku. V tomto období se zde odehrálo i natáčení jednoho z dílů pořadu Ano, šéfe!^[10]. Současní majitelé, Ing. Kateřina Šostok a Ing. Jiří Šostok, spravují zámek i s parkem jako kulturní dědictví a pořádají v Kněžicích koncerty vážné hudby, výstavy, přednášky a jarmarky.

Zdroje

- [1] ÚRADNÍČEK, L. a kol. 2009. *Dřeviny České republiky. 2., přeprac. vyd.* [Kostelec nad Černými lesy]: Lesnická práce. 367 s. ISBN 978-80-87154-62-5
- [2] https://www.monumentaltrees.com/en/ita/sicily/caronia/14059_nebrodi/26981/ [citováno 22. 11. 2021]
- [3] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L. 2016. *Nejmohutnější památné stromy České republiky List of remarkable Champion trees of the Czech Republic*. Brno: Mendelova Univerzita v Brně a Nadační fond prof. Augusta Bayera. 27 s.
- [4] https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_památných_stromů_v_okrese_Klatovy [citováno 10. 11. 2021]
- [5] MICHÁLEK, J. 2006. *Památné stromy Plzeňského kraje = Geschützte Bäume des Pilsener Bezirks = Memorable trees of the Plzeň Region*. [Plzeň]: Krajský úřad Plzeňského kraje, odbor životního prostředí. 48 s. ISBN 80-254-0714-4
- [6] NĚMEC, J. a kol. 2003. *Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia. 221 s., [24] s barev. obr. příl. ISBN 80-7033-781-8
- [7] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9232 [citováno 10. 11. 2021]
- [8] ÚRADNÍČEK, L., HÖSSL, P. 2020. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [9] LHOTÁK, J., ŠOSTOK, K. 2021. *Historie zámku Kněžice*. Nepublikováno
- [10] <https://prima.iprima.cz/porady/ano-sefe/specialni-dvoudilna-epizoda-ano-sefe-danove-nejen-gulas-nezvladaji-nauci-je> [citováno 10. 11. 2021]

7.

Sudslavická lípa
Sudlavice

Sudslavická lípa

Památná lípa roste před mlýnem Vanických v Sudslavicích, asi 6 km severně od Vimperka. Kraj Jihočeský, okres Prachatice, obec Sudslavice. GPS: 49,0871386° N, 13,7947664° E.

Lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos* Scop.), která roste u Vimperka při říčce Volyňce u bývalého mlýna Vanických, patří k nejmohutnějším stromům v republice. Chadt uvádí, že lípa roste u mlýna p. Smoly v Cuclavicích (vlastně Sudslavicích). Obvod kmene již v 19. století měla přes 11 m^[1]. Pro představu: bílý štít stavení s vjezdem do dvora a skupinou budov bývalého mlýna^[2], před tím palouk s travnatou cestou, živá říčka, jejíž voda se na brodu tříští o kameny, pak se zklidňuje a pomalým obloukem mizí pod větvemi stromů. Nijak neruší míhání aut po nedaleké silnici na Vimperk, ani vlak, jehož koleje vedou pod kopcem. Víc těší louka u Volyňky a zelené stráně okolo, kdy se místy hnědavou barvou připomene skála. A uprostřed pěkného obrazu stará lípa ...^[3]

Její mohutný kmen už sám o sobě svědčí o vysokém věku, ten je odhadován na víc jak 700 let^[4]. Ten napovídají i praskliny v kůře, otvory v kmeni, svalce pokryté kůrou a také vystouplé kořenové náběhy, které porostl nízký mech^[5]. Ale nejvíc prozrazuje dutina uvnitř celého kmene. A přece i slabá vrstvička dřeva pod borkou je schopná přivést živiny do koruny nízko zaklopených větví. Kmenem také prochází adventivní kořen^[6]. Při pozornějším pohledu do koruny se stáří znovu připomene. Hlavní větev totiž byla před dávnou dobou sražena. Proto musel být otvor zakryt šindelovou stříškou, narušený kmen zpevněn ocelovým pásem a větve staženy táhly. Barva dřevěné konstrukce splývá se zabarvením kmene. Dojem trochu ruší kovová mříž, která je materiálem i barvou stromu cizí. Zabraňuje však vstupu do dutiny a chrání strom třeba před těmi, kteří si neuvědomují, že oheň znamená pro starý strom smrtelné nebezpečí. Pozorný pohled do koruny odhalí, jak pečlivě a promyšleně jsou umístěné stříšky s odvodními žlábkami, aby zakrytí skutečně splňovalo svůj účel. Korunu tvoří 4 hlavní větve^[7]. Dutina stromu je ošetřená.

Za chráněný přírodní výtvar byl vyhlášen usnesením plenárního zasedání ONV Prachatice dne 14. 11. 1990. V době vyhlášení měla lípa výšku 30 m, obvod kmene 1170 cm a její stáří se odhadovalo na 600 let^[8]. V roce 2017 byl uváděn obvod 1188 cm^[9], v roce 2020 byl obvod 1165 cm, výška 20 m^[10].

Památný strom – kód: 102800.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1893 ^[8]	1100				
1971 ^[8]	1170	26	28	22	600
1981 ^[8]	1160	26			
1984 ^[8]	1200				
1990 ^[8]	1170	30			600
1992 ^[8]	1145	28	24	20	
1993 ^[8]	1170	30			
1995 ^[8]	1170	26		25	
2002 ^[8]	1177	29	27	17	
2003 ^[8]	1150	27	23	19	600
2007 ^[8]	1170				
2009 ^[8]	1150	27	23	19	
2011 ^[8]	1180				
2017 ^[9]	1188				
2020 ^[10]	1165	20	17	14	

První konzervační zásahy byly provedeny v roce 1971^[11]. Lípa bez úhony přečkala povodeň v roce 2002. Rok na to byl proveden zdravotní a bezpečnostní řez a revize a doplnění vazby. V roce 2008 se výrazněji projevilo prosýchání větví v části koruny obrácené k říčce, pokračovalo i v následujícím roce. V roce 2009 byl proveden další zdravotní a bezpečnostní řez, obnoveny stříšky a nátěry a instalována jednoduchá vazba^[8]. V dubnu 2011 byl proveden odlehčovací řez koruny a odstraněny suché větve^[12]. Po celkovém arboristickém ošetření došlo ke zlepšení stavu, ale koruna lípy ve srovnání s předchozími desetiletími už zůstala nesouměrná^[6]. Lípa je třetím nejmohutnějším památným stromem u nás.

Sudslavický mlýn a okolí

Památná lípa roste dle všech údajů před mlýnem Vanických v Sudslavicích. Na indikační skice^[13] a Císařském otisku katastrální mapy (obě z roku 1837) není u objektu značka vodního mlýna a náhon nevede kolem budovy^[14]. To může znamenat, že před rokem 1837 zde mlýn ještě nebyl. V roce 1930, kdy byl majitelem mlýna František Vanický, pohánělo mlýn vodní kolo na svrchní vodu. Hltnost byla 200 l/s a na spádu 3 m mělo výkon 5,5 HP^[15]. Mlýn fungoval do roku 1939 a potají i během 2. světové války^[15].

Sudslavická lípa roste na okraji přírodní rezervace Opolenec – stráň s teplomilnou květenou a nepřístupnou jeskyní^[7]. Je také součástí promyšleně vybudované naučné stezky^[8] „Sudslavický okruh“, která v roce 2010 byla rekonstruována (založená v polovině 70. let 20. století), a jedna ze zastávek je u Sudslavické lípy^[12]. Šestadvacetkrát se můžeme zastavit, abychom si lépe prohlédli zajímavou skalku nebo rostlinu, které právě tady se nejlépe daří, která je tu doma a jinde ji těžko najdeme. Ale také si můžeme připomenout, jak dřív lámávali v lomu kámen nebo jak se pracovalo ve vápence. Vlastně už samo jméno zdejší lípy nutí k troše přemýšlení a k začtení se do mapy. Mluvíme o Sudslavické lípě, ale Sudslavice je vesnice v kopci nad řekou. Cestou k ní se sice člověk trochu zadýchá, ale rozhled po údolí Volyňky a na mlýn s lípou za to stojí. A ještě jeden název nepřekvapí – lípě se také říká Žižkova nebo Husitská. Takovou sílu má tradice^[5]. Vždyť přece Husinec, kde se narodil Jan Hus, je nedaleko.

Zdroje

- [1] CHADT-ŠEVĚTÍNSKÝ, J. E. 1913. *Staré a památné stromy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Popisy 320 vzácných stromů se 160 obrazy význačných druhů*. 2. rozmnož. vyd. V Písku: nákladem vlastním. 215 s.
- [2] HRUŠKOVÁ, M., MICHÁLEK, J. 2012. *Nejmohutnější památné stromy v ČR*. Praha: Marie Hrušková. 93 s. ISBN 978-80-260-3527-5
- [3] HRUŠKOVÁ, M. 2011. *Podivuhodné stromy*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub. 168 s. ISBN 978-80-242-2950-8
- [4] HRUŠKOVÁ, M. 2007. *Stromy památné v kresbách Jaroslava Turka*. Praha: [Marie Hrušková]. 85 s. ISBN 978-80-254-1015-8
- [5] HRUŠKOVÁ, M. 1999. *Stromy pamatují*. Praha: [s.n.]. 83 s., [4] obr. příl. ISBN 80-238-4614-0
- [6] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L. 2016. *Nejmohutnější památné stromy České republiky List of remarkable Champion trees of the Czech Republic*. Brno: Mendelova Univerzita v Brně a Nadační fond prof. Augusta Bayera. 27 s.
- [7] NĚMEC, J. a kol. 2003. *Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia. 221 s., [24] s barev. obr. příl. ISBN 80-7033-781-8
- [8] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9600 [citováno 15. 11. 2021]
- [9] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L., ČERMÁK, M. 2017. *Nejmohutnější stromy naší země*. Vyd. 1. Praha: Euromedia. 127 s. Esence. ISBN 978-80-7549-294-4
- [10] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2020. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [11] <http://www.info-sumava.cz/view.php?cislocianku=2007040189> [citováno 15. 11. 2021]
- [12] <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/fotografie-z-obalky/naucna-stezka-sudslavicky-okruh/> [citováno 15. 11. 2021]
- [13] Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 – Čechy, list 8978-1 Výškovice u Vimperka – dříve Wischkowitz dostupné on-line: <https://ags.cuzk.cz/archiv/> [citováno 16. 11. 2021]
- [14] CÚZK - Indikační skici – Čechy, list 8978-1 Výškovice – dříve Wischkowitz (Národní archiv) dostupné on-line: <https://ags.cuzk.cz/archiv/> [citováno 16. 11. 2021]
- [15] <https://www.vodnimlyny.cz/de/mlyny/estates/detail/1973-mlyn-vanicky-uh-vanicky> [citováno 16. 11. 2021]

8.

Jinan v Doksanech
Doksany

Jinan v Doksanech

Památný jinan se nachází v parku pod budovami premonstrátského kláštera v Doksanech, asi 9 km jižně od Litoměřic. Kraj Ústecký, okres Litoměřice, obec Doksany. GPS: 50,4544058° N, 14,1587858° E.

Jinan dvoulaločný (*Ginkgo biloba* L.) je introdukovaná dřevina, známá po celém světě. Původem je z Číny, ale dlouhá století se pěstuje i v Japonsku a Koreji. Dorůstá značných rozměrů, průměru kmene 1–2(4,8) m a výšky 25–30(40) m, věk může být 1000–1200(2000) let^[1]. Poprvé byl zaznamenán v ČR na Hluboši v roce 1809^[2]. Nejmhutnější v Evropě je uváděn z Itálie, roste v parku u vily Bracorens Savoiroux ve městě Casalbeltrame v oblasti Piedmont. Obvod kmene tohoto stromu v roce 2015 dosáhl 587 cm^[3]. V roce 2016 byl změřen jeden z největších exemplářů světa v prefektuře Aomori, v Japonsku, a to strom se jménem „Kitakanegasawa no Ichou“. Tento jedinec měl obvod 19,1 m a výšku 32 m^[4].

Jinany upoutávají pozornost kdekoli se s nimi setkáváme, což bývá většinou v parcích a v zámeckých zahradách. Příčinou jsou jejich nezvykle tvarované listy, tak zcela odlišné od listů zdejších stromů. O těchto zajímavých dřevinách původem z východní Asie se říká, že rostou na Zemi už asi 200 milionů let, v Číně a Japonsku jsou považovány za stromy posvátné.

V tradiční čínské medicíně, ale i v přírodním léčitelství se využívají listy jinanu pro výrazný blahodárny vliv a pozitivní účinky na oběhový systém. Využívá se rovněž při léčbě poruch koncentrace a paměti, některých druhů migrén či Alzheimerově chorobě. Semena se používala k léčení kašle, astmatu, nebo při urologických obtížích.

Od cca 2. století př. n. l. byla pražená semena považována za vybranou lahůdku. V Číně byla královským palácem semena jinanu vybírána jako daň od provincií. V Japonsku byly zas během čajového obřadu podávány jako moučník. Od 18. století jako něco na zub k rýžovému vínu saké. Strom se hojně pěstoval v celé Číně a říkalo se mu „strom děda a vnuka“, protože mu trvá tři lidské generace, než vyrostе. Kdo zasadil, ani se prvních plodů nemusel dočkat.

V roce 1712, kdy byl evropskými botaniky pokládán jinanový strom za vyhynulý, na něj v Japonsku narazil německý lékař E. Kamfer a poslal několik semen na Západ.

V roce 1945 po svržení atomové bomby na Hirošimu se čtyři jinany nacházely v epicentru výbuchu, nejbližší z nich dokonce pouze jeden kilometr. Jako jediní ze všeho živého v okolí to přežily, následného jara znovu rozkvetly a nalezneme je i dnes^[5].

Stáří jinanu dvoulaločného rostoucího v Doksanech je odhadováno asi na 200 let, i když jinan roste v blízkosti pozdně barokní sala terreny. Byl na tomto místě vysazen pravděpodobně v době po josefínských reformách, kdy byl již zdejší klášter zrušen.

Jinan byl dne 30. 6. 1997 vyhlášen památným stromem ČR. V době vyhlášení měl obvod kmene 340 cm, výšku 21 m a odhadované stáří cca 200 let. Doksanský jinan

jistě patří k nejstarším exemplářům svého druhu u nás. Vyhlášené ochranné pásmo, kruh o poloměru desetinásobku průměru kmene v 1,3 m, tj. v době vyhlášení 10,83 m^[6, 7]. V současné době má obvod kmene 402 cm (2021)^[8]. Mohutnější je jinan v Brně na Mendelově náměstí s obvodem 449 cm.

Památný strom – kód: 101909.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1976 ^[7]	323	24			
1994 ^[7]	342	23	21	22	
2002 ^[7]	350	22	21	18	
2009 ^[7]	363	16	15	18	200
2021 ^[8]	402	19	17	22	

V parku rostou i další zajímavé stromy. Prastaré platany a lípy, buky, duby a mnoho jiných, co kousek, to nádherný unikát. V klidu a tichosti pro lidi nyní zapomenuti si tu jen tak stojí v klášterní (zámecké) zahradě. *A pak jsme ho uviděli, znáte taková ta nečekaná setkání ... Jinan dvoulaločný, Ginkgo, obrovský, mohutný, spokojený, něco tak velkého a neskutečného, nečekaného, moudrého ... prostě odměna, snad všichni půjdete do kolen, až ho spatříte. Je památný a státem chráněný. A pak že je vysazovali jen u buddhistických nebo taoistických klášterech! Ten náš je velmi sdílný s obrovskou aurou a nadějí vypráví pozorným posluchačům prastaré příběhy^[5].*

Doksany

Klášter a zámek Doksany je ženský premonstrátský klášter (bývalé opatství premonstrátek u kostela Narození Panny Marie v Doksanech^[9, 10] v okrese Litoměřice, nejstarší této řehole v zemích Koruny české). Jedná se o rozsáhlý komplex s kostelem Narození Panny Marie. Klášter se nachází na břehu Ohře v místech dávného důležitého brodu přes řeku v původně močálovité krajině^[9, 10].

Klášter založila kolem roku 1144 česká kněžna Gertuda Babenberská, která byla dcerou rakouského markraběte Leopolda III. a manželkou pozdějšího českého krále Vladislava II. V roce 1200 klášter vyhořel, ale vzápětí byl obnoven. Znovu vyhořel ve 13. století i za husitských bouří. Škody utrpěl také ve třicetileté válce. Od konce 17. století zaznamenal značný rozvoj, který je spojen s výstavbou nových objektů. Došlo také k barokizaci původního románského kostela. Období rozvoje trvalo až do 2. poloviny 18. století. V roce 1782 byl klášter za josefinských reforem zrušen. Poté sloužil jako zámek s přilehlým hospodářským dvorem.

O přestavbu kláštera na zámek i o založení zdejšího anglického parku se na přelomu 18. a 19. století velmi zasloužila kněžna Marie Terezie Poniatowská (1740–1806), dcera Leopolda Kinského a manželka Ondřeje Poniatowského, bratra posledního polského krále Stanislava Augusta Poniatowského^[11]. Ve stavební činnosti v Doksanech pokračoval další majitel panství, plukovník Jakub von Wimmer (zemřel 1822). Je pravděpodobné, že právě v této době byl jinan v zahradě také vysazen.

Severně od kláštera se za objektem cukrovaru nachází hřbitov s kostelem sv. Petra a Pavla^[12].

Celý komplex doksanského kláštera je od roku 1964 chráněn jako kulturní památka^[9, 13]. Část kláštera je v majetku Královské kanonie premonstrátů na Strahově a část je ve vlastnictví českého státu. Zámeckou část spravoval Národní památkový ústav. V současné době je majitelem areálu zámku Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, který ho získal od Národního památkového ústavu, a snaží se najít pro něj kupce.

Zdroje

- [1] MUSIL, I., HAMERNÍK, J. 2007. *Jehličnaté dřeviny: přehled nahosemenných i výtrusných dřevin: lesnická dendrologie 1*. Vyd. 1. Praha: Academia. 352 s. ISBN 978-80-200-1567-9
- [2] SVOBODA, A. M. 1976. Introdukce okrasných jehličnatých dřevin. *Studie ČSAV č. 5*, Praha: Academia. 175 s.
- [3] https://www.monumentaltrees.com/en/ita/piedmont/novara/14161_villabracorensavoiroux/ [citováno 22. 11. 2021]
- [4] ÚRADNÍČEK, L., BAŽANT, V. 2016. Uvedeno na konferenci ECTF 2017, nepublikováno
- [5] http://www.putujici.cz/?p=p_632&sName=Doksany-u-Litomeric [citováno 6. 11. 2021]
- [6] <https://botany.cz/cs/jinan-v-doksanech/> [citováno 6. 11. 2021]
- [7] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=8709 [citováno 6. 12. 2021]
- [8] ÚRADNÍČEK, L. 2021. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [9] https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kl%C3%A1%C5%A1ter_Doksany&oldid=20426993 [citováno 8. 11. 2021]
- [10] VLČEK, P., SOMMER, P., FOLTÝN, D. 1997. *Encyklopedie českých klášterů*. 1. vyd. Praha: Libri. 782 s. ISBN 80-85983-17-6
- [11] <https://www.pamatkovykatalog.cz/areal-klastera-779535> [citováno 6. 11. 2021]
- [12] DAVID, P., SOUKUP, V. 2002. *777 kostelů, klášterů a kaplí České republiky*. Praha: Kartografie. 308, 58 s. ISBN 80-7011-708-7
- [13] POCHE, E. 1977. *Umělecké památky Čech A/J*. Svazek I. Praha: Academia, 644 s.

9.

Svatováclavský dub *Stochov*

Svatováclavský dub

Tento památný dub patří k nejstarším dubům v ČR. Roste ve městě Stochov nedaleko Kladna. Kraj Středočeský, okres Kladno, obec Stochov. GPS: 50,1492222° N, 13,9629444° E.

Svatováclavský dub (dub letní *Quercus robur* L.), také známý jako dub svatého Václava nebo Tisíciletý dub, je považovaný za jeden z nejstarších dubů v České republice. Památný strom najdeme ve městě Stochov. Strom roste na náměstí, před kostelem (nadmořská výška 448 m). Prostor lemuje podezdívka opatřená nízkým plotem^[1]. Věk stromu bývá odhadován na 700–900 let^[1, 2, 3]. Silný dutý kmen nese poslední živou větev, zbytky suchých větví jsou staženy lany, kmen zpevňují obruče. Pozůstatky kmene jsou poznamenány i larvami brouků, které se živí dřevem. Dub knížete Václava patří k nejznamenitějším památným stromům v Čechách. Mohutný kmen je uvnitř úplně dutý. Dutina kmene je zpevněna vzpěrami^[4]. Zdravotní stav je úměrný věku. V minulosti byl několikrát ošetřován, např. v letech 1996–1997, kdy byl proveden zdravotní řez. V roce 2001 byl hodnocen jako strom s velmi nízkou vitalitou a špatným zdravotním stavem, postupně usychající. Byl opět proveden zdravotní řez, ošetření provedla firma Arborea Rakovník^[1]. Dnes je kmen ze dvou třetin dutý nebo chybí, zbývá jen skořepina. Dřevo na odumřelé části kmenu je vysušené slunečními paprsky a větrem, vymyté deštěm. Jako by chtělo připomenout, že nejen staré listiny či budovy mají patinu věků, ale může ji mít i kmen stromu^[5]. Živá je poslední větev, která je od roku 2000 upevněná lanem^[2].

Žijící torzo je opředeno tajemstvím a pověstmi. Pověst spojuje život tohoto dubu se slavným českým panovníkem, světcem a ochráncem české země. Tradiční pověst o dubu ve Stochově vypravuje, že v místech „starého Stochova“ bývalo prý před tisícem let hradiště, které sloužilo za jedno ze sídel tehdy nejmocnějšího knížecího rodu Přemyslovců. Tady se roku 903 měl narodit kněžně Drahomíře syn Václav. Jeho babička Ludmila, třebaže už byla pokřtěnou křesťankou, ctěla dávné tradice, a proto přikázala na počest prvorozeného vnuka a budoucího českého knížete zasadit na hradišti mladý dub^[6]. Z různých zápisů i zdejší pomístních jmen můžeme usuzovat, že tady víc rostly buky, a tak výskyt osamocené dubu na tak významném místě u obydlí lidí více méně potvrzuje, že byl vysazen záměrně. A byl to už na pohled strom skutečně zvláštní. Jeho starý zdeformovaný kmen se v dolejší části, kde je nejmohutnější, najednou jakoby hrbem zužoval v jedinou větev a s tou vytvářel nebohatou korunu. Ostatní větve museli odříznout nebo se odlomily. Za dlouhá staletí Václavův dub prý třikrát skoro uschnul a znovu našel sílu vytvořit novou korunu a nový kmen, jež však vyrůstá ze stejných kořenů a na stejném místě jako před tisícem let^[7]. Dub je považován za nejstarších z památných stromů v naší zemi.

Je možné sledovat, jak se životní příběh věkovitého dubu zapsal do dřeva v současnosti už skoro odumřelého stromu. Nevadí, že písemné záznamy o starém stromu máme až z doby obrozenecké, kdy o něm psal rychtář Vavák (*Frant. Jan Vavák*

z Milčic, písmák a vlastenec z první generace českých buditelů) ve svých Pamětech z roku 1807^[8]. Lidé, a to nejen ve Stochově, pověst přijali, byla rozšiřována o další verze, žaludům byla přisuzována nadpřirozená moc, zasazovali je do stříbra atd. Tradice tohoto stromu byla posílena i tím, že ho obdivoval a často k němu zajížděl z nedalekých Lán uznávaný prezident T. G. Masaryk. Dožívající torzo už nepřipomíná proslulý památný dub ze starých fotografií. Zůstávají však pověsti spojující stochovský dub s historií naší země^[9].

Dub byl Usnesením rady Středočeského krajského národního výboru ze dne 25. 7. 1978 č. 192 vyhlášen jako chráněný přírodní výtvar.

Památný strom – kód: 104144.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1909 ^[1]	720	12		13	
1912 ^[1]	740				
1969 ^[1]	850	13			
1986 ^[1]	850	15			
1988 ^[1]	850	14			1085
1992 ^[1]	873	14			700
1994 ^[1]	879				
2000 ^[1]	782			8	
2010 ^[1]	850	15			
2020 ^[10]	786	15	8	5	

Stochov

Podle výše uvedené pověsti se měl ve Stochově narodit svatý Václav, měl být vysazen dub, který existuje dodnes (Svatováclavský dub). Pod ním stojí pískovcová socha sv. Václava s praporcem a štítem. Také název Stochov, alespoň podle kroniky, vznikl podle sta chův, které pečovaly o svatého Václava. V Hájkově Kronice české se uvádí stochovské hradiště jako sídlo již v roce 870, skutečná zmínka o Stochově je v kronikách zaznamenaná až z roku 1316. Roku 1591 koupil stochovské panství Jaroslav Bořita z Martinic a rodu Martiniců patřilo až do roku 1848. V 50. a 60. letech 20. století ve městě vyrostlo sídliště pro dělníky z dolu Nosek v nedalekých Tuchlovicích. V roce 1967 byla obec povýšena na město^[11].

V blízkosti dubu se nachází také kostel, v místě někdejší stochovské návsi. Původní kostel byl vybudován ve 14. století v gotickém slohu. Roku 1744 byl barokně přebudován podle plánů, jejichž autorem byl zřejmě Kilián Ignác Dientzenhofer. Z této

doby také pochází barokní loď. V roce 1832 přibyla na západním průčelí kostela empírová věž. Mobiliář kostela je převážně barokní. V interiéru kostela se rovněž nachází figurální náhrobník z roku 1563. Autorem oltáře s vyobrazením sv. Václava z konce 18. století je malíř I. Chládek^[12].

Zdroje

- [1] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=10944 [citováno 9. 11. 2021]
- [2] https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Svatov%C3%A1clavsk%C3%BD_dub&oldid=20534411 [citováno 9. 11. 2021]
- [3] MASARYKŮV DUB. Archivováno 13. 12. 2010 na Wayback Machine *tn.nova.cz* [citováno 9. 11. 2021]
- [4] NĚMEC, J. a kol. 2003. *Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia. 221 s., [24] s. barev. obr. příl. ISBN 80-7033-781-8
- [5] HRUŠKOVÁ, M. 2011. *Podivuhodné stromy*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub. 168 s. ISBN 978-80-242-2950-8
- [6] HRUŠKOVÁ, M. 2007. *Stromy památné v kresbách Jaroslava Turka*. Praha: [Marie Hrušková]. 85 s. ISBN 978-80-254-1015-8
- [7] HRUŠKOVÁ, M. 1999. *Stromy pamatují*. Praha: [s. n.]. 83 s. [4] obr. příl. ISBN 80-238-4614-0
- [8] VAVÁK, F., J., JONÁŠOVÁ-HÁJKOVÁ, S., ed. a KUČERA, M., ed. 2009. *Paměti Františka Jana Vaváka, souseda a rychtáře milčického z let 1770-1816. Kniha VI-VII (1810-1816)*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum. 484 s. Prameny k dějinám českého myšlení; 11. ISBN 978-80-246-1482-3
- [9] HRUŠKOVÁ, M. 2018. *Stromy vypravují: příběhy o stromech a lidech*. 1. vydání. Brno: Kazda. 185 s. ISBN 978-80-907420-0-0
- [10] ÚRADNÍČEK, L., 2020. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [11] <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Stochov&oldid=20695723> [citováno 9. 11. 2021]
- [12] [https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kostel_svat%C3%A9ho_V%C3%A1clava_\(Stochov\)&oldid=19455524](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kostel_svat%C3%A9ho_V%C3%A1clava_(Stochov)&oldid=19455524) [citováno 9. 11. 2021]

10.

Dub sv. Václava
Příbram

Dub sv. Václava

Dub roste asi 150 m východně od baziliky Nanebevzetí Panny Marie Svatohorské na Svaté Hoře u Příbrami, ve Svatohorské aleji. Kraj Středočeský, okres Příbram, obec Příbram. GPS: 49,6855000° N, 14,0200961° E.

Dub letní (*Quercus robur* L.) je nejznámějším památným stromem v širokém okolí. Svatá Hora se může tedy pyšnit i živou svatohorskou památkou – proslulým Svatováclavským dubem. Soupis památných stromů z roku 1941 uvádí, že tento strom zmiňuje již Bohuslav Balbín v díle *Diva Montis Sancti* (na str. 143) vydaném v roce 1664^[1].

Každý, kdo stoupá od parkoviště k poutnímu areálu na Svaté Hoře, musí kolem památného dubu projít. Mohutný kmen je dutý, jeho vnitřek narušila hniloba, ale poškodil ho i oheň, který ve stromu před lety kdosi rozdělal^[2]. Proto musel být kmen zpevněn kovovými pásy a otvory kryje mřížka. Při restaurování byla větev nad silnicí seříznuta, rána po další z větví byla ošetřena. Několik kosterních větví již chybí, zbytek koruny je odborně vyvázán^[3].

Ve své knize píše B. Balbín také o dubu: „*Nedaleko původního dubu a z jeho plodů vyrostly beze vsí pochyby doušky, které rostou v době, kdy to píši* (pro přesnost připomeňme, že to bylo v 2. polovině 17. století), *v malých skupinách po Svaté Hoře. Starý onen dub byl několikrát zasažen bleskem, po roce 1640 byl bleskem spálen úplně*“.

Tento původní dub byl zřejmě zbytkem starého hvozdu, který v pradávnu pokrýval zdejší krajinu. Dub musel být něčím významný, když se dožil vysokého věku, a dokonce byl vyobrazen na stěně kapličky, jak opět dosvědčuje Bohuslav Balbín. Žádné vypravování, čím byl tak výjimečný, se nedochovalo. Z historie však víme, že takovou zvláštní úctou chránili naši pohanští předkové ty stromy, které uznávali za posvátné. Dnešní dub na Svaté Hoře je nazýván podle patrona naší země Svatováclavským. Název se vžil a strom se stal nástupcem původního uctívaného dubu. Roste téměř na stejném místě a pravděpodobně je jeho potomkem. Stáří památného stromu je počítáno na stovky let. Pevné a pružné větve mladé koruny začal dub rozkládat v polovině sedmnáctého století – to tu ještě poutní kostel nestál.

Dub byl vyhlášen za památný strom 4. 1. 2005, ochranné pásmo vyhlášené, kruh o poloměru desetinásobku průměru kmene v 1,3 m, tj. v době vyhlášení 18,5 m^[1]. Věk byl v roce 2006 odhadován na 400 let^[4].

Památný strom – kód: 103458.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1930 ^[4]	490	25			
1976 ^[1]	558	26			300
1997 ^[1]	566	16			
1999 ^[1, 5]	568	21	19	12	
2003 ^[1]	586	17	15	14	
2004 ^[1]	581				
2006 ^[4]	592	18			400
2009 ^[1]	583	18	16	16	400
2021 ^[6]	589	18	16	17	

Svatá Hora u Příbrami

Národní kulturní památka Svátá Hora. Toto známé evropské mariánské poutní místo, barokní architektonický skvost, se tyčí nad městem ve výšce cca 590 m již víc než 300 let^[7]. Poutní místa měla všude vliv na život v širokém okolí – Svátá Hora u Příbrami proslula mariánským kultem.

Když roku 1647 dostali jezuité správu nad do té doby málo známou mariánskou kapličkou nad Příbramí, začala se slavná historie tohoto poutního místa. Od roku 1658 do 1675 byl budován hlavní poutní chrám podle plánů Carla Luraga a P. Benjamina Schleyera, zasvěcený zázračné Panence Marii Svatohorské, o níž se vypravuje, že byla vyřezána z hruškového dřeva ve 14. století prvním pražským arcibiskupem Arnoštem z Pardubic^[8, 9]. Nová klášterní budova v severní části areálu byla postavena v letech 1884–1885 podle návrhu příbramského architekta Antonína Bastla. Ve staré části kláštera, proboštství, se nachází kaple v patře, v přízemí potom refektář. Postupně se zde zrodilo jedno z nejslavnějších českých poutních míst. Tuto mimořádně cennou památku českého baroka 17. století vyzdobila řada umělců v čele se světoznámým sochařem J. Brokoffem, malířem P. Brandlem a dalšími.

Na chodbě v patře proboštství jsou k vidění portréty významných osobností, spjatých s dějinami Sváté Hory: arcibiskupa Arnošta z Pardubic, arcibiskupa Valdštejna, biskupa Johanna Rudolfa Šporka, Bernarda Ignáce z Martinic, Přibíka Jeníška z Újezda a dalších. Všechny portréty jsou olejomalby ze 17. a 18. století ve zdobených vyřezávaných rámech.

U severozápadní části objektu je také vchod do svatohorských schodů, které jsou dlouhé 450 m a spojují chrám s městem. Toto původně odkryté schodiště, prvně připomínané roku 1685, bylo později zastřešeno a na jeho konečné architektonické podobě z let 1727–1728 se podílel K. I. Dientzenhofer^[2].

Prostranství před Svatou Horou bylo upravené v roce 1934 podle návrhu architekta J. Václavíka. Konečnou podobu získalo v roce 1946. Uprostřed prostranství stojí kamenný raně barokní sloup se zlacenou sochou Panny Marie Svatohorské z roku 1661, který dal pořídit Jaroslav Koc z Dobeše. Vítala se zde procesí přicházejících poutníků^[10].

Nad příjezdovou cestou stojí sousoší Kalvárie (podle počestěného latinského názvu Golgota – místa, na němž byl ukřižován Ježíš Kristus). Sochařskou práci provedl příbramský kameník Matias Hueber roku 1692. Kříž s Kristem a u nohou s Máří Magdalenou je z jednoho kusu kamene.

Barokní památka Svatá Hora se vyznačuje především nádhernou střední chrámovou stavbou baziliky Nanebevzetí Panny Marie Svatohorské, tyčící se na terase s balustrádou, obklopenou ambity s lunetovými obrazy a dalšími uměleckými prvky. Chloubou chrámu je i hlavní oltář – celý ze stříbra. K areálu Svaté Hory patří také několik památek stojících bezprostředně u poutního místa, např. kamenný sloup se zlacenou sochou P. Marie Svatohorské, Svatohorský (Svatováclavský) dub, Mariánská studánka a Křížová cesta.

Zdroje

- [1] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=10258 [citováno 4. 11. 2021]
- [2] HRUŠKOVÁ, M. 1995. *Památné stromy*. Praha: Silva Regina. 192 s. ISBN 80-902033-0-2
- [3] [https://cs.wikipedia.org/wiki/Svatov%C3%A1clavsk%C3%BD_dub_\(Svat%C3%A1_hora\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Svatov%C3%A1clavsk%C3%BD_dub_(Svat%C3%A1_hora)) [citováno 4. 11. 2021]
- [4] Dub svatého Václava Archivováno 2. 5. 2017 na Wayback Machine svata-hora.cz [citováno 4. 11. 2021]
- [5] TÁBOR, I., REŠ, B., SOUČKOVÁ, M. 2005. *Záchrana genofondu památných stromů v hlavním městě Praze a ve středočeském regionu = Preservation of the gene pool of memorable trees in the capital Prague and in the Central Bohemian Region = Genofonds Rettung der Gedenkbäume in der Hauptstadt Prag und in der Mittelböhmischen Region*. Průhonice: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví. 167 s., [75] s. barev. obr. příl. ISBN 80-85116-44-8
- [6] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2020. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [7] <https://pribram.eu/mesto-pribram/o-meste/kulturni-pamatky/svata-hora.html> [citováno 4. 11. 2021]
- [8] HRUŠKOVÁ, M. 2007. *Stromy památné v kresbách Jaroslava Turka*. Praha: [Marie Hrušková]. 85 s. ISBN 978-80-254-1015-8
- [9] HRUŠKOVÁ, M., LUDVÍK, B. 2006. *Paměť stromů*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta. 255 s. ISBN 80-204-1500-9
- [10] <https://svata-hora.cz/pro-navstevniky/areal-svate-hory/> [citováno 4. 11. 2021]

11.

Lípa Naděje
Lobějovice

Lípa Naděje

Lípa Naděje na Lomci patří k nejznámějším lípám Jihočeského kraje. Strom roste na kopci nedaleko Nestanic. Kraj Jihočeský, okres Strakonice, obec Libějovice, část obce Nestanice. GPS: 49,0953692° N, 14,1878747° E.

Významná lípa srdčitá (*Tilia cordata* Mill.) roste v poutním místě zvaném Lomec nebo též Lomeček. Objekt se nachází asi 800 m jihozápadním směrem od Nestanic. Tenhle kopec mezi Vodňany a Netolicemi měl mimořádný význam už v dávnověku. Archeologický průzkum zde objevil nejzachovalejší české slovanské pohřebiště, největší na jihu Čech – celkem na šedesát dvě mohyly roztroušené po svahu lomeckého lesa. Tedy ne hradiště, jak se někdy uvádělo, ale už od pradávna místo kultovní^[1].

Lípa je poslední z původních čtyř lip, které vysadili v roce 1750 a u nichž při venkovních bohoslužbách stávaly oltáře. Pod lípami prý rád sedával a rozjímal spisovatel Julius Zeyer a později i malíř Jan Zrzavý. Strom je součástí a dominantou Meditační zahrady založené páterem Patrikem Maturkaničem v roce 2005, krátce po třístém výročí vysvěcení zdejšího kostela, které proběhlo v roce 1704. Lípa Naděje v sobě ukrývá tajná přání poutníků, kteří je vkládají do dutin stromu^[2].

Lípa dnes patří k nejmohutnějším stromům jižních Čech. Až skoro k zemi zaklopené větve koruny se listy spojují s pružnými větvemi výmladků a zakrývají rozvrásněný kmen. Její kmen je celistvý s výraznými kořenovými náběhy, mezi kterými se již začíná pomalu otevírat dutina. Od výšky 3,5 metru z kmene vybíhají kosterní větve, koruna je bohatě větvená. Borka kmene i nižších větví porůstá mechem. Lípa je doplněna dřevěnou tabulí s nápisem: *památná lípa Naděje 1750*, do kmene jsou na bázi umístěny lampičky a drobné plastiky. Strom ale dodnes nemá oficiální uznání jako chráněná část přírody, nebyl vyhlášen za památný strom. Lípa je finalistou soutěže Strom roku 2015, kdy se umístila na 5. místě^[2].

V areálu roste řada dalších lip, pravděpodobně mladších. Některé jsou zdobené svatými obrázky a texty. Areál včetně lípy jsou veřejně přístupné^[3].

Obvod kmene lípy udává Michálek 643 cm, výšku 23 m^[1], v roce 2019 byl obvod kmene již 712 cm, výška 18 m, výška koruny 14 m a šířka koruny 14 m^[4].

Lomec

Jsou místa, kam si pro naději můžeme přijít a kde naděje může být až překvapivě umocněna. Takovým je i poutní areál na Lomci^[5], který patří do krajinné památkové zóny Libějovicko-Lomecko. Na Libějovickém panství postupně vznikala komponovaná krajina s panskými sídly, hospodářskými objekty, lázněmi, rybníky, bažantnicí, rozsáhlým anglickým parkem a spojovacími alejemi. Jedna z nich

vede od Nového zámku v Libějovicích přímo na Lomec. Touto alejí na Lomec přicházel i Julius Zeyer, který rád zajížděl do nedalekých Vodňan; cesta na jeho počest nyní nese jeho jméno. Návštěvnost místa byla velmi vysoká, např. v květnu 1741 na Lomec putovali Vodňanští měšťané pro dlouhotrvající sucho, roku 1757 chodili prosit za ochranu před loupeživými Prusy Němčičtí a poté opět Vodňanští za obleženou Prahu^[6].

Samotný poutní kostel na Lomci je zasvěcen Jménu Panny Marie. Je to zajímavá centrální stavba z přelomu 17. a 18. století. Vybuodoval ji syn duchovního otce chrámu hrabě Filip Emanuel Buquoy (1673–1703), a to zřejmě podle vlastního projektu; někteří badatelé plány přisuzovali slavnému Janu Blažejí Santinimu-Aichlovi. V interiéru je nad oltářem baldachýn, který připomíná proslulé Berniniho dílo ze svatopetrského chrámu v Římě. V kostele je vyřezávaný oltář nezvykle umístěný uprostřed, okolo mohutné točité sloupy, každý z jednoho kmenu stromu, a mezi nimi zavěšený svatostánek. Právě tam je místo pro sošku Panny Marie, k jejíž počtě byl kostelík postavený. Je to soška prý zázračná a není bez zajímavosti, že její původ souvisí se stromem. Nikoli se zdejší lípou, ale s dubem, a to až od dalekého Bruselu. Alespoň tak vypravuje pověst.

Před staletími chtěl jakýsi rolník své těžce nemocné ženě zatopit v peci, proto pokácel na poli dub. V něm při štípání našel zarostlou sošku Panenky Marie, maličkou, poškozenou. Opravil ji, jeho žena se u ní modlila a rázem se uzdravila, stejně jako další nemocní. Ze dřeva poraženého dubu bylo vyřezáno několik kopií původní sošky Panny Marie de Foya a jednu z nich dostal majitel zdejšího Libějovického panství hrabě Karel Buquoy, který si ji na častých cestách po cizině vozil jako svůj talisman. Jednou ho na moři zastihla bouře, lodi hrozila záhuba, a tehdy slíbil, že dá na svém panství postavit kostel a na oltář umístí zázračnou sošku^[7]. Slovo dodržel a osobně vybral pro kostelík vrch Lomec nedaleko Libějovic. Protože předčasně zemřel, slib za něj vyplnili synové. Z původně loveckého zámečku, který si také dali majitelé na Lomci postavit, se později stala fara. V polovině 18. století tu žil poustevník, pak tu bývala dvoutřídní škola a byt učitele. Nakonec na Lomci našly svůj domov jeptišky, jejichž řád Svatého Františka, vzniklý v polovině minulého století, si dal za úkol bez nároků na odměnu pečovat o opuštěné a nemocné. Nosily vždy šedivý plášť. A lidské poslání šedivých sester jako by dotvářelo atmosféru Lomečku – tak je areál vlídně jmenován těmi, kteří ho mají rádi.

Okolí poutního chrámu Jména Panny Marie bylo parkově upraveno. V době působení ivanitů byly nedaleko od poutního kostela vysazeny lípy. Kostelík a vlastně celý lesem obklopený klášterní areál na Lomci působí zvláštní mocí. Do krásně upraveného areálu na Lomci patří ještě malý lesní hřbitůvek, k němu vede moderní křížová cesta s nápaditými zastaveními. Dnešního návštěvníka tohoto místa ovane podivuhodný duch barokní mystiky; zatímco trestuhodně devastovanému libějovickému zámku zatím spíše, než jiskřičky naděje svítí bludičky^[8].

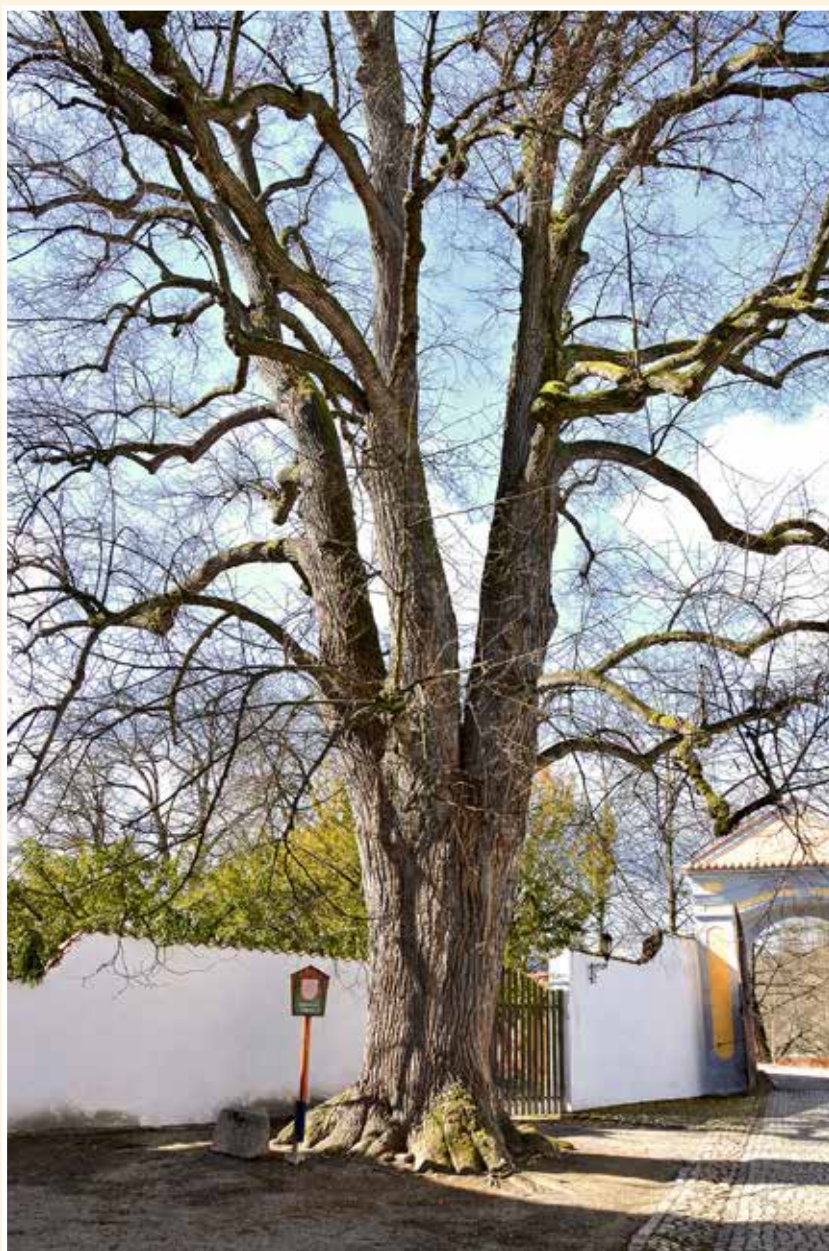
Zdroje

- [1] HRUŠKOVÁ, M. 2011. *Podivuhodné stromy*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub. 168 s. ISBN 978-80-242-2950-8
- [2] <https://www.stromroku.cz/finaliste/2015/lipa-nadeje> [citováno 8. 11. 2021]
- [3] https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=L%C3%ADpa_Nad%C4%Bje&oldid=20530180 [citováno 8. 11. 2021]
- [4] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2019. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [5] HRUŠKOVÁ, M. 2021. *Lípy vlídné i majestátní*. Brno: Kazda. 239 s, ISBN 978-80-7670-022-2
- [6] CENTKO, P. 2008. *Poutní ruch ve 20. století v Lomci* (diplomová práce). České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. 98 s.
- [7] HRUŠKOVÁ, M. 2001. *Památne stromy II*. Praha: [M. Hrušková]. 189 s. ISBN 80-238-7648-1
- [8] <https://botany.cz/cs/lipa-nadeje-lomec/> [citováno 8. 11. 2021]

12.

Lípa velkolistá (Kapucínka)

Zlatá Koruna

Lípa velkolistá (Kapucínka)

Památná lípa Kapucínka roste v areálu kláštera Zlatá Koruna u Českého Krumlova. Kraj Jihočeský, okres Český Krumlov, obec Zlatá Koruna. GPS: 48,8559469° N, 14,3712111° E.

Lípa se nachází u kaple Andělů strážných v areálu kláštera Zlatá koruna^[1]. Jedná se o taxon lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos* var. *cucullata*). Její lidové pojmenování Kapucínka je odvozeno od tvaru kapuce, do kterého jsou stočeny některé listy. Dle pověsti, v říjnu 1420, když mniši ve Zlaté Koruně už chtěli jít po večeri do chrámu, přitáhla ke klášteru husitská vojska a zaútočila na něj. Klášter brzy padl. Opatovi a některým mnichům se podařilo utéci a vzít s sebou i část pokladu. Ti mniši, kteří se nestačili zachránit útekem, byli pochyťáni, někteří pak pověšeni na lípách v nádvoří. Klášter byl zapálen a pobořen. Pověst dál vypravuje, že na památku oběšených mnichů začaly na lípách růst listy, které měly tvar mnišských kápí a lípy byly proto nazývány „kapucínkami“. Věda vysvětluje tento úkaz - kdy je čepel listová kornoutovitě srostlá - jako onemocnění virózou, odborně popsanou v literatuře, jindy jako dědičný znak lípy velkolisté variety *cucullata*^[2].

Pověst o kapucínkách patřila k lípám poblíž kostela sv. Markéty při vchodu do kláštera. Poslední z původních lip padla na počátku 18. století – záznam uvádí, že v 17. století ještě byla. Pak pověst přešla na jinou lípu v nádvoří kláštera, která roste u vchodu za menšími vraty. Stáří tohoto stromu je odhadováno na 300–400 let. Má už také mohutný, pětimetrový kmen^[8], její koruna je vysoká a rozložitá, tvořena třemi silnými kosterními větvemi. Při troše štěstí je možné mezi jejími listy najít i nějaký ten proslavený lístek – kapucínek, o které je mezi návštěvníky velký zájem. Tato lípa je považována za druhou nejstarší lípu ve Zlaté Koruně.

Pro úplnost informací je třeba uvést, že nejstarším stromem ve Zlaté Koruně je 700 let stará lípa před hostincem. Tato lípa jako jediná zbyla z původního stromořadí vysázeného krátce po založení kláštera, které přivádělo poutníky ke kostelu v době jeho založení^[8]. Je už hodně proschlá, kmen na konci třicátých let zpevnili obručemi, vycementovali a podezdili. Nevypadá příliš hezky, ale přece jen přežívá.

Jako památný strom byla lípa „Kapucínka“ vyhlášena 9. 10. 1994^[1].

Památný strom – kód: 103091.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1973 ^[1]	489, 475	31	25	20	400
1994 ^[1]	489	31		20	
1995 ^[1]	500	30		20	
2007 ^[1]	506	31			
2013 ^[1]	511	35		26	
2014 ^[1]	510				
2018 ^[1]	520	29			
2021 ^[9]	512	29	25	23	

Kláster Zlatá Koruna

Kláster Zlatá Koruna se nachází asi 8 km od Českého Krumlova, v katastru obce Zlatá Koruna^[3]. Budovy kláštera jsou z velké části středověké (kostel, ambit, kapitulní síň, kaple Andělů Strážných, opatství), částečně barokně upravené. V historické části obce jsou zachovány další gotické budovy včetně laického kostela sv. Markéty a zbytků opevnění. Klášter ve správě Národního památkového ústavu je přístupný veřejnosti. Je chráněn jako národní kulturní památka České republiky^[3].

Založení kláštera českým králem Přemyslem Otakarem II. je datováno do roku 1263^[3, 4]. Příchod prvních mnichů je uváděn v roce 1263^[3]. Po roce 1276 byl areál kláštera zničen Vítkovci a obnoven až za vlády Václava II. Dalším klíčovým historickým milníkem je přepadení a vypálení kláštera husitskými vojsky v roce 1420^[3]. Ve 2. polovině 16. století byla realizována stavba malého konventu s refektářem a opraveno opatství. Rok 1665 byl ve znamení dokončení barokního vzhledu areálu. Do začátku druhé světové války sloužil církevním účelům. V roce 1940 byl za nacistické okupace klášter zabaven gestapem a po válce zkonfiskován z moci Lex Schwarzenberg. Roku 1944 zde byl umístěn fond vědecké knihovny na příkaz ministerstva školství^[5], mezi nimi i Královské české společnosti nauk a České akademie věd a umění^[6]. Od roku 1945 je klášter přístupný veřejnosti. Je zde instalována výstava o životě mnichů a jejich působení v jižních Čechách^[3, 4].

Gotická kaple Andělů strážných, která má dvě podlaží, vznikla pravděpodobně postupně v poslední třetině 13. století. Některé raně gotické prvky v přízemí odpovídají podobným částem v chórových kaplích v cisterciáckém klášteře ve Vyšším Brodě, datovaným do 80. let 13. století. Původní vstupní portál zase svou vertikálitou a vegetabilní výplní tympanonu odpovídá portálu Staronové synagogy, bývá srovnáván také s raně gotickými portály 60. a 70. let 13. století například na hradě Bezděz. Předpokládá se, že kaple zpočátku fungovala jako špitální kostel, neboť klášterní nemocnice byla umístěna v přední části konventu^[7].

Zdroje

- [1] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9891 [citováno 6. 10. 2021]
- [2] <https://www.klaster-zlatakoruna.cz/cs/cs/fotogalerie/11787-zlatokorunske-stromy>, [citováno 8. 10. 2021]
- [3] https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kl%C3%A1%C5%A1ter_Zlat%C3%A1_Koruna&oldid=20704675 [citováno 8. 10. 2021]
- [4] FRIEDRICH, G., KRISTEN, Z. (ed.). 1912. *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*. Sumptibus Comitiorum Regni Bohemiae, (CDB). Tomus V/1, č. 391.
- [5] PODANÝ, V. 1992. Knihovny ČAVU a KČSN od r. 1918 do vzniku ČSAV. In: *Práce z Archivu Akademie věd. Praha: Archiv Akademie věd ČR*, [1986-2007], číslo 4. ISSN 1213-7928.
- [6] BAĐUROVÁ, A. 1989. *Dějiny a činnost ZK-ÚVI ČSAV*. Praha: Základní knihovna – Ústředí vědeckých informací ČSAV, S. 11, 14.
- [7] [https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kaple_And%C4%9Bl%C5%AF_str%C3%A1%C5%BEn%C3%BDch_\(Zlat%C3%A1_Koruna\)&oldid=20587916](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kaple_And%C4%9Bl%C5%AF_str%C3%A1%C5%BEn%C3%BDch_(Zlat%C3%A1_Koruna)&oldid=20587916) [citováno 8. 10. 2021]
- [8] HRUŠKOVÁ, M., HÖSSL, P, TUREK, J. 2018. *Stromy vypravují, příběhy o stromech a lidech*. Brno: Nakladatelství KAZDA, s. r. o., 185 s. ISBN 978-80-907420-0-0
- [9] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2020. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno

13.

Lípa v Římově III (J. Gurreho)

Římov

Lípa v Římově III

Lípa Jana Gurreho je nejstarší a nejmohutnější památný strom okresu České Budějovice. Roste poblíž poutního areálu u kostela svatého Ducha v centru obce Římov. Kraj Jihočeský, okres České Budějovice, obec Římov. GPS: 48,8564236° N, 14,4878147° E

Stromy – a zvláště staré a mohutné dotvářejí svou existencí atmosféru místa. Proto mají památné stromy u kostelů, klášterů nebo poutních míst své nezastupitelné místo. Takový je i Římov na Českobudějovicku. Památná římovská lípa (*Tilia platyphyllos* Scop.) roste ve skupině stromů před kostelem, odlišuje se od nich nápadným vzrůstem. Její stáří je odhadováno na 650–670 let, Němec uvádí jako pravděpodobnějších jen zhruba 400 let^[1]. Měla tak být přítomna i božskému zjevení v roce 1626^[2]. Pověst vypravuje, že do Říмова přinesli zbožní poutníci ze Svaté země sošku černé Panenky Marie na lipové větvi. Větev se po zasazení do země ujala. Prý se tak stalo v době návratu mladého královice, pozdějšího českého panovníka Karla IV. z Francie zpět do Čech^[3, 4]. Znamenalo by to, že lípa už tu rostla tři sta let, když v třetině 17. století z podnětu jezuitského kněze Jana Gurreho vznikl v Římově dnes proslulý mariánský komplex^[5]. S úctou ke stromu, již tehdy třistaletému, stavbu naplánoval tak, aby lípa zůstala zachována^[6]. Na památku zakladatele je nyní památná římovská lípa nazývána jeho jménem, v evidenci AOPK pak jako Lípa v Římově III^[7].

Před rokem 1989 byla lípa zanedbaná, s proschlou korunou, nezajímavá – na chřadnoucí strom byl smutný pohled^[4]. Mohutný kmen lípy je zcela dutý, dutina je u země otevřená. Jejím středem vede adventivní kořen. Koruna je z valné části tvořena novými výmladky, z původní se zachovalo minimum. Roku 1990 došlo k první novodobé údržbě stromu. Bylo provedeno odstranění větví poškozených bleskem a ošetření zabraňující šíření hniloby^[7]. V roce 1996 na základě získané státní dotace začaly akce na její záchranu. Jen z dutiny musela být vyvezena suť dvěma naloženými nákladními auty, také byly odstraněny betonové plomby uzavírající otvory do kmenu, koruna odlehčena a okolí upraveno. Koruna byla zkrácena o 6 m a provedena injekce výživy do okolí stromu^[8]. Další údržby se lípa dočkala roku 2009 na základě výhry v soutěži Strom roku 2008^[8, 9]. Do dutého kmene lípy se vměstnalo 51 lidí, a tak si dokonce vysloužila zápis do Guinnessovy knihy rekordů^[9]. Lípa právem stále poutá pozornost návštěvníků^[5].

Datum vyhlášení za památný strom: 09. 06. 2000^[10].

Ochranné pásmo: Vyhlášené – kruh o poloměru desetinásobku průměru kmene v 1,3 m na p. č. 11/1, 26, 110/1 a 1356/2 k. ú. Římov.

Památný strom – kód: 103273.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1981 ^[7]	618	19			
1996 ^[7]	740	10		16	
1999 ^[7]	730	14	9	17	600
2012 ^[7]	760	17	12	15	600
2019 ^[12]	768	17	12	16	

Římov, kostel a okolí

Vlastní poutní komplex se nachází nad římovskou návší a stojí před ním několik staletých lip. Vysoká zvonice, na níž jsou dnes zavěšeny zvony z roku 1948, byla postavena v roce 1891^[13]. Průchod v jejím přízemí vede do čtverhranného nádvoří, které je ze všech stran obklopeno ambity s bohatou malovanou výzdobou – 34 obrazů zavěšených v klenebních výsečích zachycuje výjevy ze života Panny Marie, na protější straně (nad oblouky ústíci do nádvoří je na stěnách vymalováno 32 mariánských poutních míst v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. V rozích ambitu se nachází čtyři oltáře, u nichž se v době poutí sloužily mše^[14].

Uprostřed nádvoří stojí loretánská kaple založená roku 1648 s jednoduchým zařízením, věrně napodobujícím původní svatyni stojící v italském Loretu. Na vnější straně kaple je už namalován první obraz Kristovy křížové cesty, Loučení Pána Ježíše s Pannou Marií. Na třicet tisíc poutníků bylo roku 1650 přítomno posvěcení Loretánské kaple. Ohniskem posvátné úcty je zde barokní soška Panny Marie Římovské z roku 1679. Díky nadaci Jana Kryštofa Malovce z Malovic zde od roku 1694 trvale pobývali dva jezuitští misionáři, starající se o duchovní zaopatření poutníků.

Z východního křídla ambitu lze vstoupit do barokního kostela. Nejdůležitější součástí jeho vybavení tvoří hlavní oltář z let 1878–1879, původní kamenná křtitelnice z roku 1672 a kazatelna z poloviny 18. století. Je vyzdobený obrazem Sestání Ducha svatého, na němž je znázorněno, jak Duch svatý sestupuje na apoštoly s Pannou Marií uprostřed, aby vytvořil církev, která dílo Kristovo naplňuje dodnes, vzácný obraz sv. Máří Magdaleny od neznámého italského mistra, dva obrázky připisované Škrétovi a empirová varhaní skříň^[14]. Budova kostela, ambitů a kaple Lorety jsou v lidovém baroku i jejich výzdoba lety 1672–1697 na centrálním kruhovém půdorysu. V roce 1773 jsou Jezuité papežem zrušeni a Římovské poutní místo vstupuje do poutnického stínu^[2]. Roku 1786 se stal Římov tzv. lokálií (s vedením vlastních matrik) a r. 1857 farností, a tím i kostel Sestání Svatého Ducha kostelem farním.

Prostranství před ambity je parkově upraveno a obeháno vysokou ohradní zdí. Z návsi je v ohradní zdi prolomena barokní vstupní brána přístupná krátkým schodištěm. V prostoru parku je umístěna kamenná socha Panny Marie postavená

na paměť obětí I. světové války a kříž se sochou Ukřižovaného doplněný deskovou malbou Panny Marie^[14].

Od r. 1920 je pak poutní místo Římov systematicky ateizováno. Kulturní památka rejst. č. ÚSKP 19822/3-413 – kostel sv. Ducha a Loretánská kaple Santa Casa, chráněno: od 3. 5. 1958^[13]. Celý areál představuje zcela ojedinělou ukázkou barokní architektury vázané na poutní tradici a s mimořádným citem zakomponované do krajiny. Svým uspořádáním představuje Římov bezesporu evropský unikát.

Po prohlídce poutního komplexu ve středu obce lze obejít ještě přibližně šestikilometrovou značenou trasu blízkým okolím Říмова a prohlédnout si všech 25 zastavení zdejší jedinečné křížové cesty.

Zdroje

- [1] NĚMEC, J. a kol. 2003. *Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia. 221 s., [24] s barev. obr. příl. ISBN 80-7033-781-8
- [2] <https://www.farnostrimov.cz/historie/> [citováno 10. 11. 2021]
- [3] HRUŠKOVÁ, M., LUDVÍK, B. 2006. *Paměť stromů*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta. 255 s. ISBN 80-204-1500-9
- [4] HRUŠKOVÁ, M. 2011. *Podivuhodné stromy*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub. 168 s. ISBN 978-80-242-2950-8
- [5] HRUŠKOVÁ, M. 2021. *Lípy vlídné i majestátní*. Brno: Kazda. 239 s, ISBN 978-80-7670-022-2
- [6] https://cs.wikipedia.org/wiki/L%C3%ADpa_Jana_Gurreho [citováno 10. 11. 2021]
- [7] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=10073 [citováno 11. 11. 2021]
- [8] Informační list obce Římov, 31. červenec 2008 „STROM ROKU 2008“ Dostupné on-line: https://www.rimov.cz/wrs_frontend/download.php?file=Strom%20roku%202008.pdf¶m=86884
- [9] <https://www.stromroku.cz/Finaliste/2008.aspx?lat=49.83025004590955&lon=15.878116549999959&z=7> [citováno 10. 11. 2021]
- [10] Úřad města České Budějovice, odbor ochrany životního prostředí. Vyhlášení památného stromu podle ustanovení §46 odst. 1 zákona ČNR č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny. České Budějovice: Úřad města České Budějovice, odbor ochrany životního prostředí, 2000. 3 s.
- [11] Hodnocení vybraných památných stromů Archivováno 8. 3. 2016 na Wayback Machine mzp.cz
- [12] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2020. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [13] <https://www.rimov.cz/obec/pamatky/kostel/> [citováno 11. 11. 2021]
- [14] <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-ducha-a-loretanska-kaple-santa-casa-678174> [citováno 11. 11. 2021]

14.

Tatobitská lípa „Americká“
Tatobity

Tatobitská lípa

Památná lípa roste proti domu č. p. 86 v těsné blízkosti silnice na Skaříšově. Kraj Liberecký, okres Semily, obec Tatobity. Souřadnice GPS: 50,5682397° N, 15,2745981° E.

V Tatobitech mají svou starou lípu, pravděpodobně křížence (*Tilia ×europaea* L.) na novém znaku obce^[1]. Je ve stříbrném štítu, vyrůstající z trávníku a s rozsochatou korunou se čtyřmi větvemi. Po levé straně má drúzu ametystu, vpravo broušený granát. Znak byl udělen Tatobitům 12. dubna 1994^[2].

Není to pouze proto, že jejich lípa je nejvýznamnějším stromem Českého ráje, je i nejmohutnějším a zřejmě i nejstarším stromem Libereckého kraje a patří k nejvýznamnějším památným stromům ČR^[1, 3]. Někdy se jí říká také Americká. Již v roce 1866 se v časopise Háj psalo, že lípa je tak sešlá, že se k úplnému zahynutí blíží^[4]. Podle starých fotografií z roku 1913 byla už polosuchá a na pokácení, pak jí ještě vichřice srazila vrcholovou část koruny^[5]. V roce 1935 obvod jejího kmene změřili na 13 metrů, pak se část s jednou z těžkých větví odlomila^[1]. Lípa se nevzdala^[6], svou péčí jí pomohli i místní lidé (byla podepřena podezdívkou^[1], kmen zpevněn na míru ukutou obručí), ve 30. letech minulého století byla ošetřením zkušeným konzervátorem Ing. Janem Fričem^[4].

Dojem z lípy není jen v její mohutnosti, i když ta zaujme na první pohled. Lípa působí jako celek, třebaže kmen dávno nemá celistvý; otvory po odlomených větvích však umožňují vnitřek kmene si dobře prohlédnout. Právě ten o stromu prozrazuje nejvíc – strom si musel svůj další život vyvzdorovat, svědčí o tom boule a nárůsty, vyložené větve, které zanechaly otevřené rány. Lípa už je dokázala zacelit, jenže jizvy jsou patrné. Koruna lípy, jejíž stáří je odhadováno na 800 let, je pravidelná^[6], tvořená několika silnými větvemi^[2]. Roste u pobočné cesty skoro uprostřed Tatobit, je tedy součástí života obce.

Není zapsáno v kronikách, kdy a kdo slavný se u Tatobitské lípy zastavil, kdo poseděl, pro koho se stala stromem – inspirací. Určitě jich bylo nemálo, je to proslulý strom, a jako takový má i svou pověst. Zpracoval ji V. Mikolášek ve sbírce místních pověstí *Ďáblův doktor*. Příběh o dívce-sirotkovi, která hodila po neposlušné krávkě kámen a ten nakonec měl větší cenu než ta kravka. Hedvika kámen prodala a opravila chaloupku a konečně se mohli s mladým brusičem kamenů vzít. „*A rozhodli se před stavením, ve kterém budou žít, zasadit lípu. „Ať nekáci, kdo nesázel,“ řekl Kilián, když přihrnoval ve vykopané jámě na kořeny hlínu. Lípa pak rostla a mohutněla, košatila a vzkvétala... a tato lípa stojí dodnes. Když jednou v Tatobitech chtěli rozšiřovat silnici a chtěli ji pokácet, zaslechli lidé z její koruny Kiliánova slova: „Nekácejte, nesázeli jste!“ Dřevaři proto složili nářadí a nechali lípu na pokoji. Po Tatobitech se pak rozkřiklo, že jejich lípa dokonce mluví. Někteří z nich tvrdí, že jsou v ní zaklety duše obou manželů – Hedviky a Kiliána – kteří založili slávu kame-nonosné hory Kozákov.*“^[3, 7]

Lípa v celostátní anketě Strom roku 2015 zvítězila a následující rok v anketě Evropský strom roku zaujala místo druhé^[6]. Poslední měření potvrdilo obvod kmenu skoro deset metrů – je tedy lípa skutečně mimořádným výtvarným dílem přírody^[8].

Datum vyhlášení ochrany stromu: 13. 12. 1979. Krásná mohutná solitéra^[9]. Kmen je dutý bez terminálu. Kmen je vyčištěný, natřený. Strom je zdravý, vitální, potřebuje povolit obruče na kmeni^[10].

Památný strom – kód: 101380.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1993 ^[10]	866	17			700
1996 ^[10]	940	20		16	
2000 ^[10]	925				
2005 ^[10]	950	20		10	
2009 ^[10]	956		14	15	800
2017 ^[6]	986	15			
2021 ^[11]	987	16	14	15	

Roku 1995 byla lípa celkově ošetřena, její dutina vyčištěna a konzervována. Od roku 2003 má „své arboristy“ z firmy Arbonet, kteří se soustavně a pravidelně o lípu starají. Například byla ve tří – až pětiletých etapách prováděna redukce koruny, kosterní větve byly stabilizovány bezpečnostní vazbou, byl prosvětlen vnitřek koruny – redukce koruny cca o 1/3 výšky. Ocelové obruče na kmenu zatím ponechány. Obyvatelé Tatobit i okolí jsou na památnou lípu právem pyšní.

Tatobity

Tatobity jsou protáhlá obec pod Kozákovem s barokním kostelíkem Svatého Vavřince. Mezi další památky patří Nerudův kříž, hřbitov kolem kostela a socha Panny Marie. V budově Masarykovy základní školy je také mateřská škola.

Vesnice se skládá ze 2 částí – Tatobity a Žlábků a žije zde více než 500 obyvatel.

Nejstarší písemná zpráva o Tatobitech je z roku 1514 v popisu skalského panství (dnes Hrubá Skála), uvádí se zde několik poplatníků z Tatobity. Roku 1543 – jméno vsi založeno v zemských deskách jako Tatobity (až do r. 1848 náleží k panství skal-skému). V oblasti se doloval vápenec (r. 1599 – první zprávy o dolování), což byla po několik století hlavní obživa místních lidí. Dnes již těžba neprobíhá. Vápno se vyváželo daleko do kraje a používalo se ke stavbě významných domů (např. turnov-

ská radnice). Od 2. pol. 19. století se ve vsi provádělo broušení českých granátů nebo navlékání korálů. R. 1867 vzniká ochotnické divadlo, nedlouho poté otevřena knihovna (1874). Sbor dobrovolných hasičů vznikl dříve než Tělovýchovná jednota Sokol, kdy v r. 1947 se v Tatobitech konal i župní slet. Obec byla elektrifikována v roce 1928. Budova obecního úřadu, původně budova Kampelický byla postavena v roce 1935^[12].

K nejznámějším osobnostem, jejichž jméno je spojeno s obcí patří Jan Dědina, krajinář a portrétista, žil v Tatobitech v letech 1925–1955. Dále pak F. X. Drozen, mistr houslař (zasloužilý umělec), narodil se v Tatobitech. Vyrobil množství mistrovských nástrojů typu Stradivari. Používal zlatožlutého a granátově červeného laku^[13]. Nejznámější uživatelé Drozenových nástrojů byl Jan Kubelík, Otakar Ševčík, David Oistrach a orchestr Národního divadla. Dohromady vytvořil okolo 700 mistrovských kusů a řadu levnějších kusů z polotovarů. Z Tatobit je jen kousek cesty na známý vrch Kozákov, kde se těží polodrahokamy.

Zdroje

- [1] HRUŠKOVÁ, M. 2011. *Podivuhodné stromy*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub. 168 s. ISBN 978-80-242-2950-8
- [2] HRUŠKOVÁ, M., VĚTVIČKA, V. KOUTNÍK, D. 2014. *Stromy z ráje českého: památné stromy Turnovska*. Turnov: Město Turnov. 159 s. ISBN 978-80-905225-2-7
- [3] HRUŠKOVÁ, M. 2018. *Stromy vypravují: příběhy o stromech a lidech*. 1. vydání. Brno: Kazda. 185 s. ISBN 978-80-907420-0-0
- [4] HRUŠKOVÁ, M. 2021. *Lípy vládné i majestátní*. Brno: Kazda. 239 s, ISBN 978-80-7670-022-2
- [5] CHADT-ŠEVĚTÍNSKÝ, J. E. 1913. *Staré a památné stromy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Popisy 320 vzácných stromů se 160 obrazy význačných druhů*. 2. rozmnož. vyd. V Písku: nákladem vlastním. 215 s.
- [6] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L., ČERMÁK, M. 2017. *Nejmohutnější stromy naší země*. Vyd. 1. Praha: Euromedia. 127 s. Esence. ISBN 978-80-7549-294-4
- [7] HRUŠKOVÁ, Marie. *Stromy pamatují*. Praha: [s.n.], 1999. 83 s., [4] obr. příl. ISBN 80-238-4614-0
- [8] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L. 2016. *Nejmohutnější památné stromy České republiky (List of remarkable champion trees of the Czech Republic)*. Brno: Mendelova univerzita v Brně a Nadační fond prof. A. Bayera. 27 s.
- [9] HRUŠKOVÁ, M. 2007. *Stromy památné v kresbách Jaroslava Turka*. Praha: [Marie Hrušková]. 85 s. ISBN 978-80-254-1015-8
- [10] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=8180 [citováno 17. 11. 2021]
- [11] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2021. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [12] <https://tatobity.cz/obec/info/> [citováno 17. 11. 2021]
- [13] https://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Xaver_Drozen [citováno 17. 11. 2021]

15.

Sekvojovce obrovské
Ratměřice

Sekvojovce obrovské

Známé ratměřické sekvojovce rostou v zámeckém parku v Ratměřicích, asi 8 km východně od města Votice. Kraj Středočeský, okres Benešov, obec Ratměřice. GPS: 49,6443256° N, 14,7594036° E.

Sekvojovec obrovský (*Sequoiadendron giganteum* (Lindl.) J. Buchholz) je introdukovaná dřevina z oblasti jihozápadu USA, z Kalifornie. V Evropě dorůstá výšky až 50 m^[1], v domovině až 90 m a průměru kmene snad až 10 m. Na svůj mohutný kmen má velmi malé jehlice, obvykle do 6 mm délky. Šišky dozrávají druhým rokem^[2]. První introdukce do Čech byla na Nové Hrady v roce 1856^[3]. Nejmohutnější sekvojovec v Evropě je uváděn z parku před královským palácem La Granja ve Španělsku, který má obvod 14,8 m^[4]. Pravděpodobně největší obvod kmene má v USA rostoucí strom Generál Grant, dosahuje obvodu kmene skoro 30 m. Nejobjemnější jedinec v ČR je v osadě Chabaně u Buchlovic (2018), kde dorostl obvodu přes 6 m^[5].

Sekvojovce velice rychle odrůstají, proto jsou čím dál populárnější i u veřejnosti v ČR. Dokonce se uvažuje o jejich produkčním využití jako lesní hospodářské dřeviny. Starší exempláře na našem území jsou však vzácné.

Sekvojovce v Ratměřicích patří mezi největší zástupce svého druhu v České republice. Dva stromy, rostoucí v parku jsou přibližně 150 let staré a nechal je vysadit hrabě Otto Chotek jako třináctileté sazenice^[6]. Mohutnější z nich je jedno-kmenný, druhý je dvoják. U sekvojovců si pravděpodobně jako dítě hrála i hraběnka Žofie Chotková, která byla se svým manželem arcivévodou Františkem Ferdinandem zastřelena v Sarajevu^[6]. Dnes sekvojovce vysazujeme většinou jako 3–4leté sazenice.

Stromy byly vyhlášeny jako památné 8. 7. 2002. V té době byly obvody kmenů 492 a 504 cm; výška 40 m^[7]. Dnes se výška pohybuje kolem 43 m.

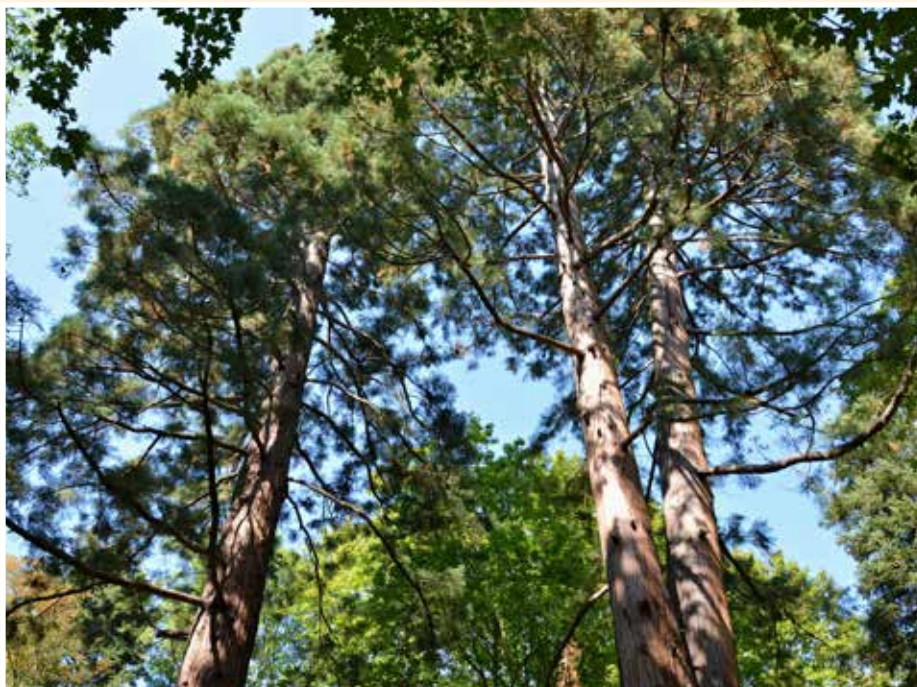
Památný strom – kód: 104221.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMŮ

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)
1964 ^[8]	cca 300			
1972 ^[6]	462/463			
1984 ^[9]	400			
2002 ^[7]	492/504	40		
2019 ^[10]	543/575	43	27/22	8/14

Ratměřice

Zámek Ratměřice se nachází v obci Ratměřice v okrese Benešov. Zámek má status kulturní památky České republiky^[1]. Historie zámku sahá do začátku 18. století. Zámek si postavil majitel panství Jan Antonín Kořenský z Terešova po roce 1706, když byl povýšen na hraběte. Dle popisu z roku 1750 měl zámek jedno patro. V přízemí byly 3 klenuté místnosti, 3 pokoje a sklep, v patře pak sál, 5 pokojů a kuchyně^[12]. Do současné podoby zámku se výrazně promítlo vlastnictví rodu Chotků. V roce 1838 zámek i téměř celé jankovsko-ratměřické panství koupila hraběnka Henrietta Chotková z Chotků. Ratměřickému zámku se věnoval především Otta Ferdinand Chotek z Chotkova a Vojnína (1816–1889), který byl autorem jeho klasicistní přestavby a zakladatelem přilehlého anglického krajinářského parku. Chotkové vlastnili zámek do roku 1898. V roce 1925 se novou majitelkou stala Milada Kabešová. Jejím manželem byl JUDr. Vladimír Kabeš – průmyslník a spoluzakladatel výrobce letadel Aero. Po druhé světové válce byl zámek JUDr. Vladimíru Kabešovi mladšímu znárodněn a od té doby jej vlastnil stát. V 90. letech 20. století byl ratměřický zámek a park v restituci vrácen JUDr. Vladimíru Kabešovi. Současným vlastníkem zámku je od roku 2010 Ing. Tomáš Novák. V revitalizovaném zámeckém parku se nachází přes 60 druhů listnatých a 30 jehličnatých stromů a keřů^[1].

Zdroje

- [1] MUSIL, I., HAMERNÍK, J. 2007. *Jehličnaté dřeviny: přehled nahosemenných i výtrusných dřevin: lesnická dendrologie 1*. Vyd. 1. Praha: Academia. 352 s. ISBN 978-80-200-1567-9
- [2] ÚRADNÍČEK, L. 2003. *Lesnická dendrologie I. (Gymnospermae)*. Vyd. 1. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně. 70 s. 32 s. obr. příl. ISBN 80-7157-643-3
- [3] SVOBODA, A. M. 1976. Introdukce okrasných jehličnatých dřevin. *Studie ČSAV č. 5*. Praha: Academia. 122 s.
- [4] https://www.monumentaltrees.com/en/esp/castillayleon/sanildefonso/6908_palaciorealdelagranja_plazaespana/13911/ [citováno 23. 11. 2021]
- [5] ÚRADNÍČEK, L. 2018. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [6] NĚMEC, J. a kol. 2003. *Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia. 221 s., [24] s barev. obr. příl. ISBN 80-7033-781-8
- [7] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=11021 [citováno 6. 11. 2021]
- [8] PILÁT, A. 1964. *Jehličnaté stromy a keře našich zahrad a parků*. 1. vyd. Praha: ČSAV. 507, [1] s.
- [9] HIEKE, K. 1984. *České zámecké parky a jejich dřeviny*. 1. vyd. Praha: SZN. 459 s., [16] s. barev. obr.
- [10] ÚRADNÍČEK, L. 2019. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [11] [https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Ratm%C4%9B%C5%99ice_\(z%C3%A1mek\)&oldid=20572766](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Ratm%C4%9B%C5%99ice_(z%C3%A1mek)&oldid=20572766) [citováno 8. 11. 2021]
- [12] HOLEC, F. a kol. 1988. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VII, Praha a okolí*. 1. vyd. Praha: Svoboda. 221 s., [40] s. obr. příl.

16.

Dub letní (Žižkův Dub)

Želiv

Žižkův Dub v Želivě

Památný dub roste pod areálem kláštera v Želivi, asi 10 km západně od Humpolce. Kraj Vysočina, okres Pelhřimov, obec Želiv. GPS: 49,5284817° N, 15,2148347° E.

Pod klášterem u rybníka, při silnici na Červenou Řečici, najdeme živou památku pohnuté historie – památný dub letní. Tento dub (*Quercus robur* L.) v Želivě patří mezi stromy, které jsou spojovány s Janem Žižkou. Podobně jako mnohé ostatní ani tento ve skutečnosti nebude Žižku pamatovat, ale roste na místě, kde skutečně husité tábořili před bitvou roku 1424, když dobývali nedaleký klášter^[1]. Strom se ze silnice ani nezdá až tak mimořádný. Když však k němu sejdem, jeho mohutnost zapůsobí – kmen měří v obvodu skoro sedm a půl metru! Od jiných dubů se odlišuje zvláštním srůstem dvou větví v koruně, kde tím vznikl jakýsi rám či otvor.

Památným stromem byl vyhlášen 17. 08. 1994, ochranné pásmo v době vyhlášení byl kruh o poloměru desetinásobku průměru kmene ve výši 1,3 m, tj. v době vyhlášení 13 m^[2].

Památný strom – kód: 102894.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1978 ^[2,3]	580	27			500
1992 ^[2,5]	600	24		21	
1992 ^[3]	690				
1994 ^[2]	690	24	19	21	500
1996 ^[2,5]	697	34		25	
2001 ^[4]	696				
2009 ^[2]	743	20	19	21	
2019 ^[6]	746	21	18	23	

Želivský klášter

Želiv je historické městečko se starobylým klášterem. V 15. století tu stával i hrad, ale klášter je podstatně starší, protože ten byl založen knížetem Soběslavem I. a jeho manželkou Adletou už v roce 1139. Patří tedy ke třem nejstarším českým klášterům.

Roku 1144 kníže Vladislav II dal ves Želiv jako dar Otovi – biskupovi pražskému, který ji pak daroval klášteru benediktýnů, který byl v té době zakládán. V roce 1149 byli benediktýni z kláštera vyhnáni a klášter připadl premonstrátům. Klášter byl

postaven na nevelkém ostrohu nad řekou Trnávkou a Želivkou. Původně to byl obdélníkový komplex románských budov. Ve 14 stol. byla pro zajištění bezpečnosti postavena mohutná věžovitá gotická tvrz, věž se zachovala jako součást zámku do současnosti. V roce 1420 byl klášter obléhán Táborským vojskem, ale ubránil se. Roku 1448 král Jiří z Poděbrad postoupil klášter jako zástavu rodu Trčků z Lípy.

V roce 1559 připadl Želiv Ferdinandu Trčkoví, který vedle kláštera vybudoval z tvrze nový renezanční zámek. Okna zámku byla ozdobena renezančními ostěními a celý zámek byl pokryt sgrafitem. V roce 1582 získali Trčkové od Rudolfa II. Želiv do dědičného vlastnictví. Přesto Jan Trčka roku 1599 panství prodává, roku 1603 je získal J. F. Hoffman z Grynbüchlu. V roce 1622, po stavovském odboji se vrací panství Magdaléně Trčkové, ta za odškodné 10 000 zlatých postoupila následující rok vlastní statky Strahovskému klášteru. V roce 1643 byla zorganizována samostatná klášterní správa. V letech 1646–1648 byl klášter několikrát vydrancován Švédy. Koncem 17. stol byla přistavěna další část – jednopatrová barokní budova, tvořící součást opatství. Okolí zámku bylo upraveno na zahradu, bylo odstraněno staré opevnění. V období let 1712–1720 proběhla rekonstrukce pod vedením architekta G. Santiniho, která dala podobu kostelu a konventu, zámku se téměř nedotkla. V roce 1907 byl zámek včetně kláštera zničen požárem. V roce 1910 obnovil objekty architekt M. Dvořák, který uplatnil mnohé secesní prvky. Zčásti byla obnovena renezanční sgrafita. V této podobě se budova zámku zachovala dodnes^[7].

Za první republiky klášter dobře ekonomicky prosperoval a stal se duchovním i kulturním centrem regionu. V roce 1950 byli premonstráti z kláštera vyhnáni a přemístěni do Broumova. V klášteře vznikl internační tábor a za jeho šestiletou existenci jím prošlo více než 400 kněží a řeholníků. V klášteře byli vězněni mimo jiné biskup Tomášek a biskup Očetnášek^[8].

V roce 1956, kdy byl tábor uzavřen, připadl celý klášterní areál Psychiatrické léčebně v Havlíčkově Brodě, která zde působila až do 1993 a v některých objektech až do roku 2007. Působení psychiatrické léčebny se neblaze podepsalo na stavu objektu. Střechy konviktu a prelatury jsou velmi nekvalitně provedeny. V interiéru kláštera byla provedena řada necitlivých úprav, které se dodnes odstraňují. Klášterní zahrady a okolí bylo velmi necitlivě znetvořeny a zahradní úprava byla zničena. Omítky klášterního areálu nebyly udržovány a jsou v dezolátním stavu.

V roce 1993 se mohli premonstráti vrátit a mohli započít opravy a úpravy kláštera do původního stavu. Některé prostory se podařilo za pomoci státu a soukromých dobrodinců uvést částečně do původního stavu. Ještě mnoho prostor čeká na opravy^[8]. A ještě jedna vzpomínka se vybavuje k Želivu. Za fašistické okupace se sem uchýlil Josef Čapek, ale nebylo to nic platné, gestapo si ho našlo i tady, byl zatčen a více se nevrátil.

Zdroje

- [1] HRUŠKOVÁ, M. TUREK, J. 2021. *Stromy památné II v kresbách Jaroslava Turka*. Praha: [vlastním nákladem]. 85 s. ISBN 978-80-11-00608-2
- [2] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9694 [citováno 12. 11. 2021]
- [3] Přehled vybraných památných stromů Archivováno 6. 10. 2008 na Wayback Machine ekoserver.cz
- [4] NĚMEC, J. a kol. 2003. *Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia. 221 s., [24] s barev. obr. příl. ISBN 80-7033-781-8
- [5] Záchrana genofondu památných stromů v jihočeském a východočeském regionu Archivováno 6. 5. 2014 na Wayback Machine mzp.cz
- [6] ÚRADNÍČEK, L. 2019. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [7] HOLEC, F. a kol. 1988. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VII, Praha a okolí*. 1. vyd. Praha: Svoboda. 221 s., [40] s. obr. příl.
- [8] <http://www.web.zeliv.eu/turisticky-portal/historie-klastera/index.html> [citováno 12. 11. 2021]

17.

Havlíčkův dub
Proseč-Obořiště

Havlíčkův dub

Havlíčkův dub se nachází v zámeckém parku Proseči-Obořišti, nedaleko Nové Cerekve. Kraj Vysočina, okres Pelhřimov, obec Proseč-Obořiště. GPS: 49,4063742° N, 15,1294539° E.

Památný strom dub letní (*Quercus robur* L.) je znám ve spojitosti s K. H. Borovským. Jméno tohoto výjimečně krásného stromu odkazuje na jeho návštěvy v Proseči-Obořišti, kam jezdil za svou budoucí manželkou Julií. Traduje se, že milenci sedávali právě pod tímto dubem a K. H. Borovský ji zde zpíval a hrával na kytaru^[1]. Havlíček se seznámil s Julií Sýkorovou na začátku roku 1847, když v Praze studovala. To už víc jak deset let žila s rodiči v Proseči, kde její otec, lesník, pracoval u hraběte. Sýkorovi bydleli v malém domku přímo u zámeckého parku, dnes na tom místě je poschodový dům. Havlíček sem za Julií jezdil a jeden čas dokonce v Pelhřimově bydlel v hostinci u Krásů, aby měl na schůzky blíž^[2]. Pěšky lesem a přes pole z Pelhřimova do Proseče není daleko a je to příjemná cesta. Někdy ho svezl kočí – to, když zámecký pán pozval známého novináře a vtipného společníka na oběd. Když se Havlíčkovi v březnu 1848 vzali, i potom, když se jim narodila Zdenička, jezdili za rodiči do Proseče, zašli za vzpomínkami i ke starým lipám v parku a hlavně k dubu.

Památnému stromu jako by čas příliš neublížil, změny na něm nejsou znát. Na tak starém stromu – a tomuhle dubu bude asi pět set let – už není novou prasklinu ani vidět a prohloubená rýha není nápadná. Roste si tu jakoby do svého světa pohroužený pamětník, jehož temné větve se nerušeně odrážejí od lesklé hladiny rybníčku, ve kterém se zrcadlí i stěny zámku. Ve volném prostranství se větve daleko rozrůstají od kmenu, přesto se zdá být jeho koruna, vzhledem k staletému věku, až nedůstojně kadeřavá. Za to mohou pokroucené větévky a trsy snítek s drobným listím, které rostou snad všude ve větvích, dokonce i na kmenech. Tvar tohoto kmene nelze zaměnit s žádným jiným, protože je při zemi rozšířený nápadným nárůstem, který dojem z mohutného kmene ještě zesiluje^[3].

Starý dub však už není jen jeden z mnoha urostlých a zajímavých stromů zámeckého parku, je památným dubem K. H. Borovského, kterého nedaleko něj připomíná malý pomníček^[4].

Jako památný strom byl vyhlášen 31. 10. 1994^[5].

Památný strom – kód: 102898.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1978 ^[5, 6]	560	22			400
1979 ^[5]	560	22			
1981 ^[5]	630	24		25	
1996 ^[5]	628	24		20	
2001 ^[7]	650	24			
2009 ^[5]	660	25	21	25	660
2020 ^[8]	657	25	21	23	

Zámek Proseč-Obořiště

Zámek Proseč-Obořiště stojí ve vsi Proseč-Obořiště, místní části Nové Cerekve. Dnes v něm funguje domov důchodců. První písemná zmínka o vsi pochází z roku 1370, kdy je zmiňován Drslav z Proseče. Na konci 14. století se dostal do držení Jana Hazmuky z Proseče, stoupence Rožmberků proti králi Václavu IV. Ten také v roce 1415 připojil svou pečeť k dopisu kostnickému koncilu. Nedlouho poté zřejmě umírá, neboť v roce 1417 je jako majitel uváděn kněz Mikuláš z Proseče, Drslavův syn. V roce 1747 Proseč i s nově vzniklým dvorem Obořiště odkoupila Antonie Schleichartová z Wiesentalu, dcera pelhřimovského primátora Josefa Ignáce Pichmana. Ta spolu se svým mužem Janem Jiřím Schleichartem z Wiesentalu nechala v roce 1757 tvrz přestavět na barokní zámek. V majetku rodiny zůstal zámek do začátku 19. století. V 80. letech 19. století zámek odkoupil říšský svobodný pán Leopold Sternbach ze Stocku a Luttachu a ve vlastnictví jeho potomků zůstal do roku 1945, kdy byl na základě Benešových dekretů zestátněn^[9].

Park u zámku v Proseči-Obořišti má tvar nepravidelného obdélníku orientovaného delší stranou přibližně od východu na západ a se dvěma výběžky v rozích severní strany. Zámek je umístěn v severním výběžku parku. Park je důležitým dokladem vývoje zahradní architektury v českých zemích v 19. století. Původní kompozice je dochována v unikátním stavu. Park je prostorově rozvržen do dvou celků na parterovou část před zahradním průčelím a přírodně krajinářskou část přiléhající k parteru z východu a pokračující na jižní straně. Terén parku je rovinatý s mírným sklonem k zámku. V areálu parku jsou dva potoky, které se zde stýkají a na nichž je vybudováno 5 rybníků. Park tvoří porosty dřevin, louky a solitérní stromy (resp. jejich skupiny). Výrazným prvkem v parku je lipová alej navazující na hráz rybníka Hluboký (alej je asi 200 let stará). V parku se nachází velmi staré stromy (několik set let), které si zaslouhují ochranu, z nichž nejvýznamnější je právě Havlíčkův dub^[10].

Zdroje

- [1] <https://www.kr-vysocina.cz/misto-kam-chodil-rad-i-karel-havlicek-borovsky/d-4048406> [citováno 6. 11. 2021]
- [2] HRUŠKOVÁ, M. 2011. *Podivuhodné stromy*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub. 168 s. ISBN 978-80-242-2950-8
- [3] HRUŠKOVÁ, M. 2008. *Za památnými stromy Vysočiny*. 1. vyd. Beroun: MH. 143 s. ISBN 978-80-86720-41-8
- [4] HRUŠKOVÁ, M. 2018. *Stromy vypravují: příběhy o stromech a lidech*. 1. vydání. Brno: Kazda. 185 s. ISBN 978-80-907420-0-0
- [5] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9698 [citováno 6. 11. 2021]
- [6] TÁBOR, I., REŠ, B., SOUČKOVÁ, M. 1998. *Záchrana genofondu památných stromů v jihočeském a východočeském regionu = Preservation of the gene pool of memorable trees in South and East Bohemian regions = Rettung des Genofonds von Denkmälbäumen im Süd- und Ostböhmischen Region*. Průhonice: Výzkumný ústav okrasného zahradnictví. 84 s., ca 100 s. obr. příl. ISBN 80-85116-18-9
- [7] NĚMEC, J. a kol. 2003. *Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia. 221 s., [24] s. barev. obr. příl. ISBN 80-7033-781-8
- [8] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2020. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [9] [https://cs.wikipedia.org/wiki/Prose%C4%8D-Obo%C5%99i%C5%A1t%C4%9B_\(z%C3%A1mek\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Prose%C4%8D-Obo%C5%99i%C5%A1t%C4%9B_(z%C3%A1mek)) [citováno 7. 11. 2021]
- [10] <https://www.vikendotevrenychzahrad.cz/sindex.php?idvyrb=1357&akc=detail> [citováno 6. 11. 2021]

18.

Lípa na Lipce
Horní Bradlo (Lipka)

Lípa na Lipce

Jednu z nejmohutnějších památných lip v ČR najdeme v obci Lipka severovýchodně od města Chotěboř a jihozápadně (cca 1 km) od obce Horní Bradlo v centrální části CHKO Železné hory. Kraj Pardubický, okres Chrudim, obec Horní Bradlo, část obce Lipka. GPS: 49,7958347° N, 15,7330114° E.

Lípa srdčitá (*Tilia cordata* Mill.) roste na poli jižně od bývalé tvrze Lipka, cca 150 m severně od hrobky pánů Kustošů, u obce Horní Bradlo^[1]. Dělá čest jménu vesnice, která leží v kopcích nad řekou Chrudimkou. Je to lípa s mohutným kmenem měřícím v obvodu devět metrů a vysokou korunou^[2]. Rozměry i stáří stromu (800 let) jsou pro tento druh nezvykle vysoké, takže se obvodem kmene a pravděpodobně i věkem řadí mezi pět nejvzrostlejších lip malolistých v Čechách.

Patrně vysazena v období 1561–1588 při přestavbě původní gotické tvrze^[3], patří k nejstarším lipám Chrudimska. Lípa využila volnosti kolem a rozrostla se i do šíře. Vlastně až tak, že před léty zaplatila jednou z původně tří hlavních větví. Lípa však všechny okolo přesvědčila o své životní síle: odlomená mohutná třetí větev vytrhla při pádu i část kmenu a strom dokázal ránu tak zacelit, že po ní zůstala v kmenu jen prohlubeň, které si všimnou pouze pamětníci^[1]. Pomohli však i lidé, protože bez zpevnění zbylých hlavní větví vazbou by se zřejmě koruna staré lípy rozlomila úplně^[4]. Postupně dorostla i chybějící část koruny^[4]. Stromy mají svou sílu, ale jak stárnou, ztrácejí ji. A jako lidé potřebují nacházet oporu u těch mladších a dosud silných, potřebují pomoc i stromy^[5]. To se zde uskutečnilo. V roce 2003 je k ní uvedeno – úžlabí ve výšce 3 m, 2 kosterní větve, koruna jednostranná, s náklonem nad vozovou cestu a protější pole; sklon má i kmen. Na kmeni boule. V minulosti provedeno: odlehčení koruny, zdravotní řezy stromu, zastřešení dvou dutin, instalace 3× korunná vazba^[1].

V současnosti je lípa krásná solitéra, dvoják, kmen se dělí poměrně nízko a je dutý až do koruny, jejíž průměr činí 26 m. Strom je na svůj věk nezvykle zachovalý a v dobrém zdravotním stavu, ve srovnání s okolními lipami později rašící.

Lípa je vítěz ankety Strom roku ČR 2016. Strom pak zastupoval Českou republiku i v mezinárodní anketě Evropský strom roku 2017, kde skončil na 3. místě^[6, 7].

Strom byl vyhlášen usnesením rady ONV Chrudim č. 108/83 chráněným přírodním výtvořem v roce 1983, tehdy byl obvod kmene 802 cm. Potvrzeno bylo usnesením ONV Chrudim č. 49 z roku 1990, kdy opět byla prohlášena za chráněný přírodní výtvoř, opět s uvedením obvodu kmene 802 cm^[1]. Obvod kmene v roce 2021 byl 921 cm, výška 32 m^[8].

Památný strom – kód: 101609.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1990 ^[1]	802?	27			
1993 ^[1]	835	27			600
1997 ^[1]	840	32		26	
2003 ^[1]	872	33	30	25	
2009 ^[1]	890	30	27	25	
2017 ^[4]	907	32			
2021 ^[8]	921	32	29	26	

Tvrz a hrobka v Lipce

S lípou souvisí i nedaleká zvláštní stavba v nápadném oplocení, jejíž kameny poznamenal čas. Nápis prozrazuje, že to bývala honosná hrobka rodiny Pánů Kustošů na Lipce a Zubřím. Hrobka se nachází na místě, kde dříve býval hřbitov, posvátné místo našich předků. Pohřebiště i sbor jednoty bratrské založil na Lipce Jan Kustoš ze Zubří a Lipky^[9]. Tento rod vlastnil v Lipce tvrz^[10], později zámek. Zámek po smrti Jana Kustoše získal syn Jindřich, který byl pro účast na stavovském povstání odsouzen k propadnutí 2/3 majetku. Přestoupil na katolickou víru a zámek uchránil.

V majetku Kustošů zůstal až do roku 1715, kdy ho prodali Františku Josefovi ze Schönfeldu. V roce 1754 se stává majitelem Lipky Jan Adam z Auersperku

(Augspergu). Ten dal zámek opravit a barokně upravit. Hlavní pozornost byla věnována zámecké kapli. Objekt pak sloužil jako Lovecký zámeček. Nebyl řádně udržován a na začátku 19. stol. Karel z Auersperku nechal zbourat západní křídlo, ostatní část zámku byla později využívána jako hospodářská budova a sýpka. Tak to bylo do roku 1925, kdy jako zbytkový statek koupil objekt nový majitel Lieberman. Po roce 1945 přešel objekt do vlastnictví státu a budova byla různě využívána^[11]. I dnes je větší část budovy nevyužita. Je zde provozován Statek Lipka, a. s., vlastníkem je Tvrz Lipka, s.r.o.

Šlechtický původ rodu Kustošů prozrazují na hrobce reliéfy tří postav a erbu. Je zde také zmíněno, že ji nechala vystavět kněžna Vilemína z Augspergu roku 1871. V den svatého Petra a Pavla (tj. 29. června) 1876 údajně došlo ke *zničení bleskem* (zřejmě u hrobky stál strom, který po zásahu padl a stavbu poškodil). A pro přesnost uvedme nápis na zadní straně pomníků, stvrzující, že vše bylo uděláno „nákladem Vilemíny Kněžny z Auspergů 1871 a po zničení téhož bleskem na den sv. Petra a Pavla 1876 podruhé zcela nový postaven“. Paní kněžna možná přikázala doplnit hrobku po stranách dvěma javory, a ty tedy sto padesát let dělají společnost zdejší lípě a je pro nás zajímavé porovnání, jak se do vzhledu stromů zapisují stovky let věku. Do nynější podoby byla hrobka uvedena v roce 1936. Krypta byla vyčištěna a ostatky lidských koster byly uloženy do kovové rakve. Klenba hrobky byla zesílena a po uložení rakve zcela uzavřena. Byla postavena kamenná zeď, do které jsou vsazeny čtyři pískovcové náhrobní kameny, které původně ležely na zemi a zakrývaly kryptu. Před náhrobky stojí kamenný kříž s letopočty 1313–1448, 1557–1715 a s nápisem „Modlitba naše vyprosí Vám u Boha lehký odpočinek“^[9].

Zdroje

- [1] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=8409 [citováno 5. 11. 2021]
- [2] HRUŠKOVÁ, M. 2021. *Lípy vlídné i majestátní*. Brno: Kazda. 239 s, ISBN 978-80-7670-022-2
- [3] HRUŠKOVÁ, M. 2001. *Památné stromy II*. Praha: [M. Hrušková]. 189 s. ISBN 80-238-7648-1
- [4] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L., ČERMÁK, M. 2017. *Nejmohutnější stromy naší země*. Vyd. 1. Praha: Euromedia. 127 s. Esence. ISBN 978-80-7549-294-4
- [5] https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=L%C3%ADpa_v_Lipce&oldid=20541779 [citováno 5. 11. 2021]
- [6] <https://www.stromroku.cz/finaliste/2016/lipa-na-lipce> [citováno 5. 11. 2021]
- [7] HRUŠKOVÁ, M. 2007. *Stromy památné v kresbách Jaroslava Turka*. Praha: [Marie Hrušková]. 85 s. ISBN 978-80-254-1015-8
- [8] ÚRADNÍČEK, L. 2021. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [9] <https://www.hornibradlo.cz/hrobka-kustosy/d-2457> [citováno 5. 11. 2021]
- [10] NĚMEC, J. a kol. 2003. *Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia. 221 s., [24] s barev. obr. příl. ISBN 80-7033-781-8
- [11] HOSÁK, L., LOUDA, J., ZEMEK, M. 1981. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I, Jižní Morava*. 1. vyd. Praha: Svoboda. 364 s., [32] s. obr. příl.

19.

Buk u trati
Pěčín

Buk u trati (Drážní buk)

Nejmohutnější památný buk v ČR najdeme u železniční trati mezi Pěčínem a Rokytnicí v Orlických horách (trať 023). Kraj Královehradecký, okres Rychnov nad Kněžnou, obec Pěčín. GPS: 50,1666233° N, 16,4376275° E.

Buk lesní (*Fagus sylvatica* L.) je domácí dřevina, rostoucí ve středních a vyšších polohách. Může dorůst velkých rozměrů, průměru kmene 2 m, výšky až 50 m^[1]. Nejmohutnější buk v parku Plas Newydd ve Walesu (Velká Británie) má ve výši 0,8 m obvod kmene 9,97 m, což je více než 3 m v průměru^[2].

Mohutný buk byl již popisován Hrobařem^[3] jako strom s odhadovaným věkem přes 200 let. Roste poblíže km 16,7 a těsně u telegrafního sloupu 140/06 na železničním tělese Ředitelství drah v Hradci Králové, u železničního přejezdu polní cesty asi 800 metrů severovýchodně od vrchu Homole. Mohutný strom nižšího vzrůstu, s kmenem asi 4 m vysokým a širokou rozkladitou korunou sklání se nad trať. Strom je plodný. Poněvadž stojí o samotě, je to význačný orientační bod. Strom vykoupila před stavbou lokálky v r. 1905 železniční správa od původního majitele Antonína Petra, rolníka v Pěčíně, č. 30, za 42 zlatých^[4]. Buk měl být původně skácen, ale přímluvou a zásahem jmenovaného a starosty obce Václava Diviška, rolníka, č. 17, museli inženýři trať posunouti, poněvadž hotový projekt mířil těsně na strom. „Abychom se stromu vyhnuli, musí být rozestavěná trasa posunuta příbližně o 300 metrů? Tak se do toho pusťte!“^[4, 5]

Dnes by to bylo vyřešené rázně: strom vadí? A je dokonce zaplacený? Tak se pokácí a hotovo! Vyroste nový. Jenže tehdy se vyhnula trať^[6]. Přesněji - ve svých plánech ustoupili lidé a nechali strom žít^[5]. Buk, jehož zániku bylo předem litováno, byl zachráněn a jako takový jest stromem chráněným. Na severní straně má od země silné výhony a zvláště jeden je silný. Kmen 4 m vysoký, je místy značně boulovitý a rozdělen na dvě části. Všechny tvoří rozložitou korunu, která od východních větrů jakoby byla mírně přičísnuata. Tento velikán nebude ani uvnitř ještě nakažený hnilobou. Poblíže při cestě vedoucí kolem louky do polí stojí vysazený mladý buk, jenž může býti jednou pokračovatelem tradice zaniklého souseda^[3]. Bohužel, v současné době buk je již napaden dřevními houbami a pomalu dožívá.

Za chráněný přírodní výtvar byl buk vyhlášen usnesením 23. schůze rady ONV v Rychnově nad Kněžnou dne 4. prosince 1980^[7].

Ošetření památného stromu bylo provedeno 1. 10. 1998, jednalo se o zdravotní a bezpečnostní řez, některé dutiny byly zastřešeny, odstraněn izolátor^[7].

Památný strom – kód: 101445.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1949 ^[3]	510	15		
1993 ^[7]	545	22		250
1996 ^[7, 8]	590	24	24	
2009 ^[8]	655			
2009 ^[7]	687	23		
2015 ^[4]	659			
2019 ^[9]	664	24	20	16

Železniční trať Doudleby – Rokytnice

Železnici realizovala Společnost místní dráhy Doudleby – Vamberk – Rokytnice pod zkratkou LBDWR / MDDVR (založená 5. 10. 1903) s podporou a dozorem Zemského výboru království českého. Koncese byla vydána 27. 12. 1904. Rozchod koleje je 1435 mm^[10]. Následující rok byla stavba trati zahájena. Stavbu realizoval stavitel J. Kruliš z Prahy^[11]. Na trati musely být vybudovány dva tunely. U jednoho z nich byla 12. 10. 1906 umístěna pamětní deska připomínající dostavění tisícího kilometru místních drah garantovaných Královstvím českým. Zahájení provozu na trati mezi Doudleby a Rokytnicí proběhlo 14. října 1906, kdy na trať vyjel první vlak z Doudleb. Maximální rychlost na trati je 50 km/h^[10].

Délka nově vybudované trati byla 19,542 km a překonávala výškový rozdíl 277,35 m. Podobně jako na jiných tratích i zde jezdili z počátku smíšené vlaky. Samostatné nákladní vlaky začaly po trati jezdit až v roce 1908. Provoz na trati původně zajišťovala ÖNWB (Österreichische Nordwestbahn – Rakouská severozápadní dráha)^[12]. Po zestátnění v roce 1909 zajišťovaly provoz kkStB (kaiserlich-königliche Staatsbahnen – Císařsko-královské státní dráhy). Po vzniku Československé republiky byla trať až do konce roku 1924 provozována akciovou společností Místní dráha Doudleby – Vamberk – Rokytnice. Od 1. 1. 1925 se vlastníkem trati stala republika Československá. Stát za akciovou společnost doplatil dosud neumořené části hypotekární zápůjčky u Zemské banky (dříve Zemské banky království Českého) v Praze, ve jmenovité hodnotě 1 863 800 Kč^[13].

Strategický význam získala trať v době budování pohraničního opevnění, kdy byla využívána k přepravě potřebného materiálu. V souvislosti s tím byla provedena výměna kolejnic s cílem zlepšit nosnost trati. Poté mohly být na trať nasazeny výkonnější lokomotivy a přeprava materiálu se zefektivnila. Po podpisu Mnichovské dohody připadla Rokytnice Německu. Válku trať přečkala bez větších škod.

V současné době je trať provozována Správou železnic, s. o. Na trati jsou na většinu osobních vlaků nasazovány motorové vozy řady 810, které provozuje společnost České dráhy^[10].

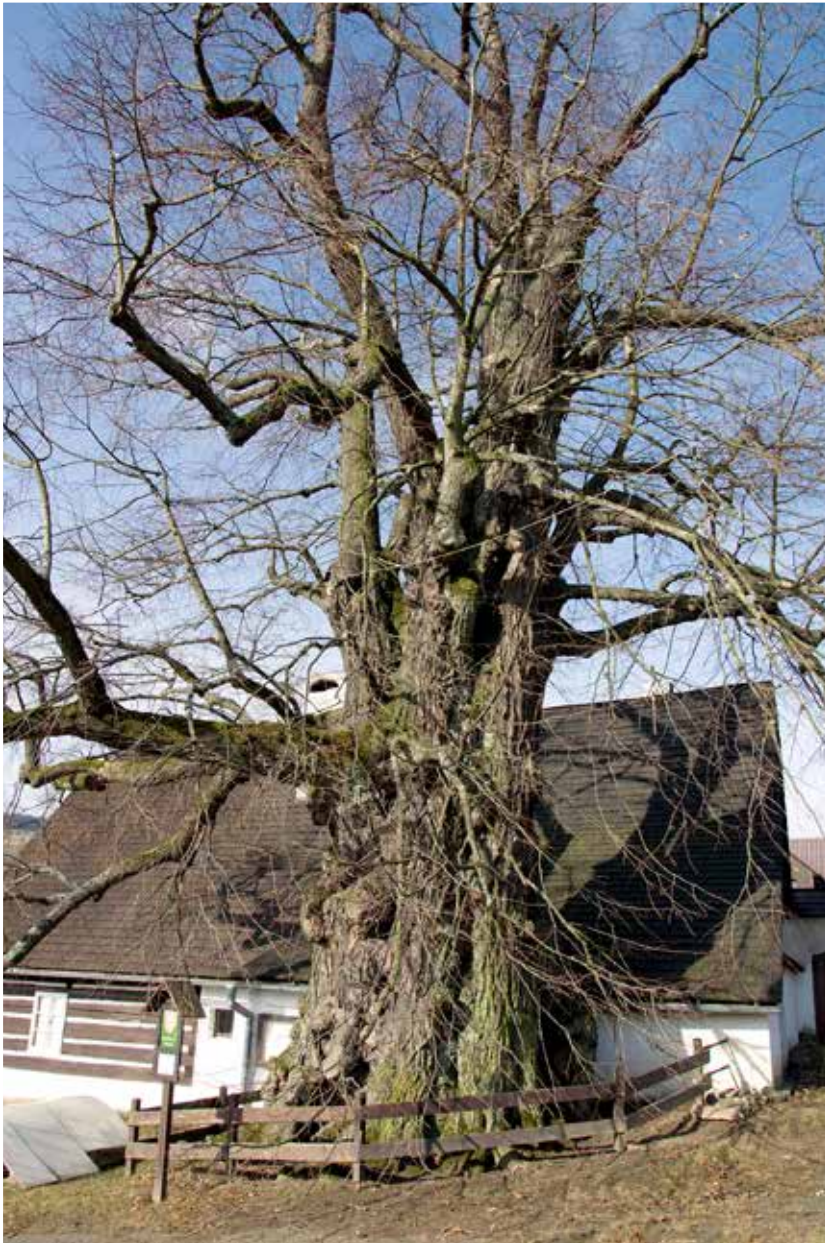

Zdroje

- [1] ÚRADNÍČEK, L. a kol. 2009. *Dřeviny České republiky*. 2., přeprac. vyd. [Kostelec nad Černými lesy]: Lesnická práce. 367 s. ISBN 978-80-87154-62-5
- [2] https://www.monumentaltrees.com/en/gbr/wales/gwynedd/7486_plasnewydd/ [citováno 22. 11. 2021]
- [3] HROBAŘ, F. 1949. *Soupis našich starých a památných stromů*. Č. 2, *Staré a památné stromy na Žambersku, Králicku a Rokytnicku v Orlických horách*. Praha: Nákladem Svazu spolků okrašlovacích a ochranných. 160 s., 32 s. obr. příl.
- [4] HRUŠKOVÁ, M. 2018. *Stromy vypravují: příběhy o stromech a lidech*. 1. vydání. Brno: Kazda. 185 s. ISBN 978-80-907420-0-0
- [5] HRUŠKOVÁ, M. 2011. *Podivuhodné stromy*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub. 168 s. ISBN 978-80-242-2950-8
- [6] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L., ČERMÁK, M. 2017. *Nejmohutnější stromy naší země*. Vyd. 1. Praha: Euromedia. 127 s. Esence. ISBN 978-80-7549-294-4
- [7] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=8245 [citováno 11. 11. 2021]
- [8] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L. 2016. *Nejmohutnější památné stromy České republiky (List of remarkable champion trees of the Czech Republic)*. Brno: Mendelova univerzita v Brně a Nadační fond prof. A. Bayera. 27 s.
- [9] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2019. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [10] https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDlezni%C4%8Dn%C3%AD_tra%C5%A5_Doudleby_nad_Orlic%C3%AD_%E2%80%93_Rokytnice_v_Orlick%C3%BDch_hor%C3%A1ch [citováno 10. 11. 2021]
- [11] https://www.orlickedrahy.cz/soucasnost_doudleby_rokynice.php [citováno 10. 11. 2021]
- [12] PATOČKA, J. 2006. *Železniční tratě Podorlicka*. Diplomová práce, Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlovy Praha.
- [13] Zákon č. 156/1925 Sb., podle kterého nabývá stát drah zaručených státem anebo zemí Českou ze dne 25. června 1925

20.

Lukasova lípa
Telecí

Lukasova lípa

Jedna z nejmalebnějších lip Evropy roste v horní části Telecí pod Luckým vrchem, ve výšce 600 m nad mořem. Pardubický kraj, okres Svitavy, obec Telecí. GPS 49,7024614° N, 16,1752961° E.

Prastará lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos* Scop.), která bývá označována také jako Lukasova lípa (Lukásova) nebo Zpívající lípa, rostoucí u statku č. p. 102, je svědkyní doby husitské, působení Českých bratří a jejich pronásledování. Záznamy z období pronásledování tajných evangelíků vypovídají o tom, že si v její dutině bratr Jiroušek opisoval vypůjčený Nový zákon a Knihu žalmů Starého zákona^[1]. Podle poznámek na deskách opisu přitom údajně spotřeboval 1204 lojových svíček^[2]. V pověsti se dále vypráví o tom, že když opisoval žalmy, zpíval si je, a poněvadž byl hluchý, sám je neslyšel^[3]. Zpěv se nesl z dutiny vysoko do koruny a zazníval střídavě ze všech stran. Díky ozvěně ve veliké dutině nabýval zvláštního zabarvení, které působilo o to víc tajemně právě v noci, kdy stařeček knihy opisoval^[4]. Odtud pochází název Zpívající lípa, jméno Lukasova pochází od jména rodiny, která dlouhá léta vlastnila statek, vedle kterého lípa roste^[5]. Lípa je popisována již v roce 1891 v časopisu Háj jako Lukášova^[6]. Je to krásný a obdivuhodný rodový strom. Košatá lípa s větvemi zaklopenými, že skoro zakrývají mohutný a nevysoký kmen, tvoří se starou a pečlivě opravenou chalupou půvabný obrázek^[3]. Strom i chalupa patří k sobě^[7]. Rodový strom zůstává chloubou majitelů a je symbolem jejich vztahu k předkům. Možná i proto byl příběh této lípy několikrát literárně zpracován (např. L. Mašínovou, A. Jiráskem, A. Wenigem aj.)^[8]. Spisovatel Miloslav Bureš, rodák z nedaleké Poličky, autor textů k Martinův kantátě Otvírání studánek, nazval podle lípy sborník pověstí tohoto kraje. A Zpívající lípa je také jedním z mála stromů, který má díky majitelce i své webové stránky (zpivajici-lipa.webnode.cz). Jako jediný strom v ČR byla vyobrazena na poštovní známce. V roce 2020 o ní byl natočen krátký film. Lípě je podle odhadů asi 700 let^[9, 10].

V roce 1995 dostala Zpívající lípa status památného stromu České republiky, bylo vyhlášeno ochranné pásmo, kruh o poloměru desetinásobku průměru kmene v 1,3 m^[11].

Památný strom – kód: 101310.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1978 ^[11]	1100	18			
1993 ^[11]	1019	18			600
1997 ^[11]	1130	25		16	
2003 ^[11]	1161	26	23	24	
2008 ^[11]	1160	23			
2008 ^[11]			21	23	600
2021 ^[12]	1197	25	22	23	

V anketě Strom roku ČR v roce 2002 na 4. místě, v roce 2021 vyhrál tuto anketu a postoupil do soutěže Evropský strom roku, kde skončil na sedmé pozici^[13].

Telecí

Obec Telecí se táhne po obou svazích údolí Teleckého potoka v délce asi šesti kilometrů. Na jednom konci se dotýká řeky Svatky, na druhém konci se tyčí Lucký vrch s historickou turistickou chatou. Jižní část vesnice je od roku 2005 vesnickou památkovou zónou, a to vzhledem k velkému počtu dochovaných roubených domů a hospodářských objektů, které mají podobu uzavřených trojbokých nebo čtyřbokých „poličských“ dvorců. Je to osobitá podhorská ves rozkládající se podél

silnice směřující k Hlinsku. Při průjezdu vsí si uvědomujeme, že tady lidé mají ke stromům vztah. Koruny stromů stíní střechu skoro každé staré chalupy, ale i nové usedlosti.

Už v minulosti si do Telecího pro inspiraci jezdili spisovatelé i malíři. Obec, vzdálená od Poličky asi 12 kilometrů, přitahuje etnografy, památkáře, ale samozřejmě hlavně turisty. A má svoje ikony. Těmi je bezesporu Roušarův statek z 16. století, slavná Zpívající lípa, unikátní devítiboká stodola u jednoho z dvorců nebo opevněná zvonice kostela.

Zpívající lípa je jedním z nejkrásnějších a také nejmohutnějších stromů v ČR a je také opředená řadou legend. Lípa stojí u krásné roubené chalupy č. p. 102, která patří rodině Dvořáčkových. Ta, společně s arboristy, o lípu vzorně pečuje. Některé poškozené větve chrání speciální stříšky, volnou dutinu potom mříž. O legendách a příbězích, spojených s lípou, si můžete přečíst v expozici, kterou Dvořáčkovi zpřístupnili v historickém sklepě svojí chalupy, výstava je otevřená celoročně. Lípa je od roku 2003 součástí znaku obce Telecí^[14].

Zdroje

- [1] HRUŠKOVÁ, M. 2018. *Stromy vypravují: příběhy o stromech a lidech*. 1. vydání. Brno: Kazda. 185 s. ISBN 978-80-907420-0-0
- [2] RUML, A., MACHAR, I. 2021. *Významné stromy České republiky*. 1. vydání. V Olomouci: Univerzita Palackého. 246 s. ISBN 978-80-244-5992-9
- [3] HRUŠKOVÁ, M. 1999. *Stromy pamatují*. Praha: [s. n.]. 83 s. [4] obr. příl. ISBN 80-238-4614-0
- [4] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L. 2016. *Nejmohutnější památné stromy České republiky (List of remarkable champion trees of the Czech Republic)*. Brno: Mendelova univerzita v Brně a Nadační fond prof. A. Bayera. 27 s.
- [5] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L., ČERMÁK, M. 2017. *Nejmohutnější stromy naší země*. Vyd. 1. Praha: Euromedia. 127 s. Esence. ISBN 978-80-7549-294-4
- [6] NĚMEC, J. a kol. 2003. *Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia. 221 s., [24] s barev. obr. příl. ISBN 80-7033-781-8
- [7] HRUŠKOVÁ, M., MICHÁLEK, J. 2012. *Nejmohutnější památné stromy v ČR*. Praha: Marie Hrušková. 93 s. ISBN 978-80-260-3527-5.
- [8] HRUŠKOVÁ, M. 2011. *Podivuhodné stromy*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub. 168 s. ISBN 978-80-242-2950-8
- [9] HRUŠKOVÁ, M. 2007. *Stromy památné v kresbách Jaroslava Turka*. Praha: [Marie Hrušková]. 85 s. ISBN 978-80-254-1015-8
- [10] CHADT-ŠEVĚTÍNSKÝ, J. E. 1913. *Staré a památné stromy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Popisy 320 vzácných stromů se 160 obrazy význačných druhů*. 2. rozmnož. vyd. V Písku: nákladem vlastním. 215 s.
- [11] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=8110 [citováno 12. 11. 2021]
- [12] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2021. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [13] [https://www.stromroku.cz/finaliste/2002/Lukasova-\(zpivajici\)-lipa](https://www.stromroku.cz/finaliste/2002/Lukasova-(zpivajici)-lipa) [citováno 12. 11. 2021]
- [14] <https://pardubice.rozhlas.cz/jedinecne-chalupy-a-prastare-stromy-teleci-je-pohadkove-8774197> [citováno 12. 11. 2021]

21.

Javor klen ve Vříšti
Sněžné (Vříšť)

Javor klen ve Vříšti

Památný javor ve Vříšti roste při silnici z Kuklíku do Sněžného. Kraj Vysočina, okres Žďár nad Sázavou, obec Sněžné, část obce Vříšť. GPS: 49,6347042° N, 16,1189872° E.

Majestátný javor klen (*Acer pseudoplatanus* L.) nalezneme poblíž Panského domu, asi 50 m od cesty. Tento krásný a nepřehlédnutelný javor klen – mohutný, s vysokou korunou a pevným kmenem^[1] se naklání k budově Panského domu, jakoby byl zvědav, co se za léta za zdmi domu změnilo. Javor, ale i dům jsou nejen svědky, ale také součástí historie této na první pohled obyčejné vsi. Javor je starý přibližně 250 let a je chráněn jako historický doklad osídlování krajiny v Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy. Pamatuje nejen hamr nebo sklárny, ale i zamračené úředníky z panství. Ti zde trávili podzim života v jakémsi domově důchodců, když dosloužili vrchnosti.

Nyní je v Panském domě opět penzion – jeho hosté se však mohou mračit jen při špatném počasí, kdy nemohou na výlet. Vždyť právě u Vříště začíná nejkrásnější úsek říčky Fryšávky a mnozí sem přijíždějí přece kvůli tomu^[1].

Datum vyhlášení za památný strom 3. 4. 1980.

Strom byl několikrát ošetřen. V roce 2001 (zdravotní řez, odstranění větví nad střechou), v roce 2007 (zdravotní řez, bezpečnostní řez, odstranění větví nad střechou) a v roce 2009 (zdravotní řez, mírný redukční řez, symetrizační řez). V současné době je strom relativně zdravý a vitální.

Památný strom – kód: 100625.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1979 ^[2]	470	26			
2001 ^[2]	484	32	28	16	
2003 ^[2]	483	32	28		
2008 ^[2]	500	33			
2009 ^[2]			26	20	250
2021 ^[3]	502	29	24	25	

Vříšť a Panský dům

Číslo popisné jedna ve vesničce zvané Vříšť najdete snadno. Je to opravdu jednička mezi zdejšími stavbami. Stylem připomíná malý zámeček a nikdo mu neřekne

jinak než Panský dům na Vříšti. Objekt je památkově chráněn (rejstříkové číslo 18542/7-4437)^[4].

V jádru středověká tvrz s řadou pozdějších přestaveb byla přebudována na tzv. Panský dům, jehož architektura vychází převážně z trendů 18. století. Obytné a hospodářské objekty uzavírají malý čtyřboký dvůr. Hlavní budova je jednopatrová^[4].

První zmínky o dvoru na Vříšti pocházejí už z 16. století. Byl spojován se sklářskou hutí a náležela k němu sklárna, flusárna, stoupa na písek a fritu, mlýn s pilou, nějaké pozemky a kus lesa. Tehdy příslušel celý areál k obci Německé (dnešní Sněžné) a byla to jedna z nejdražších poddanských nemovitostí na Novoměstském panství.

Stejně jako jiné statky ani tento nebyl ušetřen špatného hospodaření a devastaci. Za jednoho z majitelů, měšťana Pavla Štrafy z Nového Města, dokonce dvůr zpusťl. Nově byl postaven vrchností po roce 1598. Vrchnost jej pronajímala sklářům, například rodině Friedrichově.

V roce 1698 je objekt označován jako nově zřízený panský dvůr. Ale k tomuto účelu dlouho nesloužil. Z mladších zpráv občas na světlo pronikají pouze mlhavé

zmínky o skladu na střelný prach. V roce 1741 však už je patrný půdorys dvora na Křoupalově mapě a o devět let později se dochoval i popis inventáře tohoto objektu. Na výsluní se dostává panský dům na Vříšti znovu v 18. století a v první polovině 19. stol. Tehdy zde byl umístěn šichtmistrovský úřad. Po přestavbě tu vznikl penzion pro úředníky a zaměstnance panství na odpočinku Zároveň sloužila tato okázalá budova jako rezidence šichtmistrů. V tomto období byla také realizována jeho klasicistní přestavba. Vznikl pravidelný čtvercový půdorys s uzavřeným dvorem^[5].

V objektu lze dodnes nalézt památky na zašlou slávu nedalekých kadovských hutí, ve kterých pec vyhasla v roce 1874. Litinové zábradlí, plechové dveře se šíny ze svářkového železa místní produkce nebo litinové sloupy podepírající podloubí na malém nádvoříčku. Milovníky staré architektury zase zaujme valená klenba v interiéru či už zmíněné podloubí s arkádou a lodží^[6].

Duše romantické možná upoutá informace, že pod touto střechou pobýval za války básník a překladatel Petr Kříčka. Právě tady vznikl jeho překlad slavného románu Lva Nikolajeviče Tolstého *Anna Karenina*^[5]. Dnes zde sídlí rodinná farma Sedmikráska.

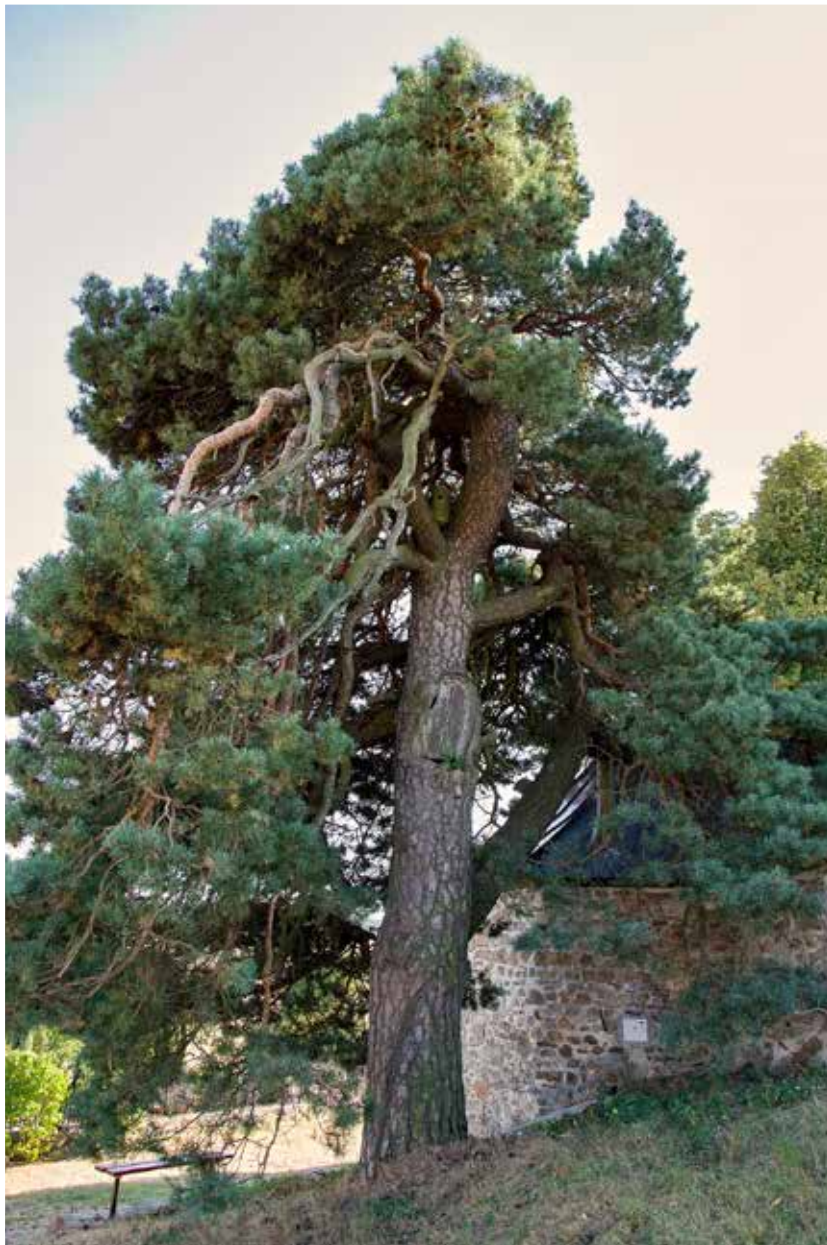
Zdroje

- [1] HRUŠKOVÁ, M. 2009. *Za památnými stromy Vysočiny II*. 1. vyd. Beroun: MH. 159 s. ISBN 978-80-86720-46-3
- [2] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=7425 [citováno 9. 11. 2021]
- [3] ÚRADNÍČEK, L., HÖSSL, P. 2021. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [4] <https://www.pamatkovykatalog.cz/tvrz-20620993> [citováno 9. 11. 2021]
- [5] <https://www.sedmikraska-bylinky.cz/historie/> [citováno 9. 11. 2021]
- [6] <https://zdarskevrchy.cz/cz/archiv-clanku/1658-vrist-cislo-1> [citováno 9. 11. 2021]

22.

Borovice ve Vítochově

Bystřice nad Perštejnem (Vítochov)

Borovice ve Vítochově

Vítochovská borovice nejen že patří k nejmohutnějším exemplářům daného druhu u nás, je navíc zajímavá i svým vzhledem. Roste u zdi hřbitova, obklopující kostel nad Vítochovem. Kraj Vysočina, okres Žďár nad Sázavou, obec Bystřice nad Perštejnem, část obce Vítochov. GPS: 49,5689319° N, 16,2524364° E.

Borovice lesní (*Pinus sylvestris* L.) obvykle dorůstá průměru kmene do 100 cm, výšky až 45 m^[1]. Nejmohutnější borovicí lesní s jedním kmenem v Evropě je dle oficiálního měření s obvodem kmene 570 cm borovice na stezce Senda de los Abuelos del Bosque v Covaleda, v provincii Castilla y León, Španělsko^[2]. Největší česká borovice u obce Lom u Tachova má v obvodu 476 cm (2020)^[3].

Od nepaměti půvabnému románskému kostelíku ve Vítochově, dnes části Bystřice nad Perštejnem, říkají „U sedmi borů“. Alespoň tak je zapsán ve starých bystřických matrikách. Je to místo poznamenané velmi dávnou historií, třebaže mnohé si musíme domýšlet pouze z nálezů a nemáme písemné doklady^[4]. A tak zbytky střepů prastarých nádob i zbytky lidských koster objevených při přestavbě starého kostelíku vypovídají o tom, že tu před staletími zřejmě bývalo pohřebiště, a tedy místo posvátné.

A co stromy? Jsou tu, jak to žádá tradice jména. Když zaniknou, lidé si je obnoví. Ano, sobě je obnoví. Protože tato zdejší samozřejmost vůbec není samozřejmostí všeobecnou, mluvmе tedy o ní – nejen pro samu pověst, třeba i pro příklad...

Stalo se v době, když byl pánem na zdejší tvrzi Dětoch. Při jedné ze svých cest se tu zastavil Metoděj se svými žáky a pán se nechal pokřtít v duchu nové víry. Po světcově odchodu chtěl dát Dětoch zbudovat kostelík, jenže ať začali stavět kdekoli, vždycky stavbu stihl neúspěch. Až jeden stařec poradil, aby pán kázal na okolních návrších zasadit borovice korunou do země – kde se ujmou, tam ať se kostel postaví^[4]. Na památku dávné pověsti musejí být borovice kolem vítochovického kostelíka stále obnovovány, a proto je opět za zdí sedm mladých stromků.

Předposlední ze starých borovic srazila vichřice v roce 1976 a na jejím pařezu, který je dodnes zachovaný před vchodem na původní hřbitov, napočítal prý lesník 399 letokruhů^[5, 6]. Vichru tady na kopci odolává jen poslední starý „bor“, možná i proto, že je trochu chráněný kamennou márnicí, u níž roste. Jedna ze silných borových větví, která vybíhá šikmo stranou, se opírá o její střechu a vytváří na střeše márnice neobvyklou šošolku. Borovice má silný, rovný a podsaditý kmen s krásnou kresbou kůry. Kde mohou, tam se větve sklánějí až k louce.

Borovice není vyhlášena za památný strom, ale je stromem významným. Největší ze současných rostoucích jedinců. Svým tvarem velmi esteticky působící strom má na kmeni ve výši 1,3 m zduření. V roce 2018 byl obvod kmene 298 cm. Dnes je obvod kmene v této výšce 302 cm, pod „boulí“ 269 cm. Výška stromu je 10 m, výška ko-

runy 8 m a šířka koruny 9 m^[7]. V roce 2002 přibyla k 7 borovicím za kostelem ještě jedna, tak trochu navíc. Vysadil ji Luděk Munzar, když v roli průvodce televizního seriálu „Paměť stromů“ vypravoval o stromech spjatých s historií naší země^[8].

Vítochov

Nedaleko obce Vítochov (v minulosti zvané Dětochov) připomínané roku 1297 v souvislosti s Jimramem z Dětochova) stojí na návrší kostel sv. Michaela^[9]. Kostelík je z dálky vidět – patří ke vsi, ale jako by si zachovával mimořádné postavení, jakýsi nadhled. Kostel byl postaven asi v polovině 13. století v románsko-gotickém slohu^[10]. Nejstarší částí kostela je presbytář, kde se zachovala původní úzká směrem ven se rozšiřující šterbinová okna^[9]. Kostel byl postupně upravován a přestavován. V druhé polovině 18. století byla v severní části přistavěna sakristie, probourán vchod do hlavní lodi a postaven kůr. Až do roku 1906 měl kostel šindelovou střechu. Ta byla nahrazena střechou z pozinkovaného plechu a v roce 1979 měděnou^[11].

Na severozápadě přiléhá k lodi kostela věž. Letopočet 1661, který je vytesán na jednom z trámů, přesně udává, kdy byla u kostela přistavěna loď. Zdá se, že byl na stavbu použit materiál z bývalé zdejší tvrze. Ovšem to, že zde skutečně stávala tvrz, to potvrdily archeologické nálezy až z roku 1929^[4]. Byly objeveny v lesíku na západ od vsi, kde místní obyvatelé vždycky říkali „Na hrádku“. Přízemí věže, patrně z 16. století, bylo kamenné. Nad ním byla dřevěná část věže – zvonice. V té byly umístěny dva zvony. Na jednom je nápis: Tento zwon gest dielan ke czti a chwale tegto obczy Anno 1535^[9]. Druhý zvon, menší, je asi z roku 1500. Na něm je nápis: Lit k czti a chwale panu bohu a panny Marige a swatemu Waczlawu^[11]. Dřevěné patro věže bylo v 18. století odstraněno a nahrazeno patrem ze smíšeného dřeva. Pseudogotická korunní římsa byla doplněna v roce 1848. Nad ní je jehlancovitá střecha, která má v rozích pilíře^[11].

Významné artefakty jsou v interiéru kostela. Na stavbu hlavního oltáře byl patrně použit kámen z původního gotického oltáře. Křtitelnice umístěná v presbytáři pochází z první poloviny 13. století. Předpokládá se, že původně byla v bystrickém kostele^[9]. Nejvýznamnější jsou ovšem fresky pocházející z druhé poloviny 14. století a zobrazující mimo jiné Kristovy pašije, poslední soud, Pannu Marii ochránkyni a sv. Michaela. Někdy v 16. století byly fresky zabíleny a nahrazeny ornamentální výzdobou. Další překrytí bylo provedeno v době baroka. K objevení fresek došlo v roce 1949. V témže roce byly restaurovány. Podruhé byly restaurovány v roce 1969^[11].

V roce 1967 byl proveden uvnitř kostela archeologický průzkum. Při něm byly nalezeny ostatky 53 lidí, groš z doby Václava IV. a tolar z doby Marie Terezie^[11]. Říká se, že Švédové ustupující za třicetileté války od Brna zapálili kostel i s knězem a lidmi, kteří v kostele hledali úkryt. Na vypravování bude něco pravdy, vždyť byly nalezeny zbytky ohořelé kostry^[4].

Kolem kostela se rozprostírá hřbitov obehnaný kamennou zdí. Z ní na jihovýchodě vybíhá márnice. U hřbitovní zdi rostlo v minulosti sedm borovic, tato tradice je zachována dodnes.

Zdroje

- [1] ÚRADNÍČEK, L. a kol. 2009. *Dřeviny České republiky. 2.*, přeprac. vyd. [Kostelec nad Černými lesy]: Lesnická práce. 367 s. ISBN 978-80-87154-62-5
- [2] https://www.monumentaltrees.com/en/esp/castillayleon/covaleda/16277_sendadelosabueloselbosque/30735/ [citováno 22. 11. 2021]
- [3] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2020. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [4] HRUŠKOVÁ, M. 2009. *Za památnými stromy Vysočiny II.* 1. vyd. Beroun: MH. 159 s. ISBN 978-80-86720-46-3
- [5] <https://carokraj.cz/lokace/obr-a-na-hlavu-postavena-borovice-vitochov> [citováno 9. 11. 2021]
- [6] <https://ct24.ceskatelevize.cz/nazory/1140538-borovice-ludka-munzara-zije> [citováno 9. 11. 2021]
- [7] ÚRADNÍČEK, L., HÖSSL, P. 2021. Měřeno v rámci projektu NAKI (6. 8. 2021), nepublikováno
- [8] HRUŠKOVÁ, M. 2018. *Stromy vypravují: příběhy o stromech a lidech.* 1. vydání. Brno: Kazda. 185 s. ISBN 978-80-907420-0-0
- [9] TENORA, J., DVORSKÝ, F. ed. 1907. *Vlastivěda moravská. II, Místopis Moravy. Díl IV. místopisu, Jihlavský kraj. Čís. 12, Bystřický (n. P.) okres.* V Brně: Musejní spolek. 272 s., [2] l. obr. příl.
- [10] <http://vitochov.cz/kostel-sv-michaela/> [citováno 9. 11. 2021]
- [11] GRMELA, V. 1996. *K dějinám Jimramova, Dalečína a Vítochova.* Vyd. v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. 26 s. Průvodce. ISBN 80-7192-130-0.

23.

Tis červený na Pernštejně
Nedvědice (Perštejn)

Tis červený na Pernštejně

Památný Perštejnský tis patří k nejmohutnějším tisům v ČR. Roste u stezky z Nedvědice k hradnímu nádvoří, je viditelný i ze silnice v podhradí. Kraj Jihomoravský, okres Brno-venkov, obec Nedvědice, osada Pernštejn. GPS: 49,4521244° N, 16,3172844° E

Tis červený (*Taxus baccata* L.) v našich podmínkách dorůstá obvykle průměru kmene 1 m, výšky 15–20 m^[1]. Nejmohutnější tisy v Evropě dosahují obvodu až 12 m, např. ve Španělsku nebo Francii. K nejstarším pak řadíme tisy Britských ostrovů^[2]. Tento tis soutěží již desítky let o prvenství s tisem v Krompachu^[3].

Strom roste v lesoparku hradu Pernštejn, poblíž pěší cesty z Nedvědic k hradu. Jedná se o původní historický strom v celém lesoparku. Stáří dle různých literárních zdrojů je odhadováno na 400–2000 let^[4, 5, 6].

Mohutný kmen – dvoják svírá dutinu, která je provizorně zakryta. Hustě ovětvenou korunu zpevňují vazby. Tis již poznamenal věk, ale stále je vitální^[6]. Snad v druhé polovině 19. století tis chřadnul, protože byl do výšky 50 centimetrů zalit v náplavu bahna. Tehdejší zahradník nechal náplav odstranit, což stromu umožnilo zregenerovat^[6].

Na kmeni tisu (dvoják naznačen od výšky 80 cm, vlastní rozdělení kmenů ve výšce 110 cm) je ze strany západní viditelné podélné poranění, které se táhne výše po jednom z kmínků. Hlavní úžlabí je mírně rozestoupené, uvnitř je dutina (ze země nelze určit, jestli dosahuje až k zemi). V dutině prorůstá min. jeden adventivní kořen. Menší dutina je i výše – vel. přibližně 25 cm. Nápadná kmenová výmladnost je pro taxon typická. V koruně dvě vazby, jistící nad sebou větve I. řádu, a jedna vazba na postranní větev (díky propletení mezi větvemi nenatažená). V koruně se nacházejí pahýly po ulomených větvích. Olistění je prořídle, na vrcholu jehličí pomístně žlutne. Strom byl finalista soutěže Strom roku ČR 2005 a obsadil 1. místo^[7].

Datum vyhlášení za památný strom je 18. 11. 1999^[4]. Vyhlášené ochranné pásmo, kruh o poloměru desetinásobku průměru kmene v 1,3 m, tj. v době vyhlášení 14 m.

Památný strom – kód: 100601.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1968 ^[4]	429	12			390
1999 ^[4]	450	15	14	15	1000
2001 ^[4]	455	16	13	14	
2009 ^[4]	461	19	16	17	1000
2014 ^[4]	463	19			
2021 ^[8]	472	20	17	14	

Tis u hradu Pernštejna je skutečný „strom s pověstí“. Jeho pověst spolu s osudovou předpovědí jako by vycházela z předpokládaného tajemného charakteru památného stromu. Pověst existuje v několika variacích. Společná je postava poutníka z daleké země, který tu do země zarazil svoji tisovou hůl. Ta se ujala a vyrostl z ní současný strom. Dokud se tisu bude dařit, bude v pořádku i hrad. V jedné z verzí pověsti je ústřední postavou poutník, který se vrací ze svaté země v době stavby hradu (polovina 13. století)^[9], jiná verze uvádí křižáckého vojáka (ve stejné

době), případně měl oním poutníkem být věrozvěst Metoděj (druhá polovina 9. století)^[10]. Když na skalnatém ostrohu vysoko nad údolím řeky Svatky budovali strážní hrad, vzbuzovalo to úžas. Sklepení vysekali do skály, stěny hradu jsou spojené se skálou, takže se zdá jako by hrad do skalního masivu vrůstal. Poutník, který se vracel ze Svaté země a cestou už viděl ledacos, nevěřil, že se stavitelům podaří takový hrad dobudovat. To se spíš jeho suchá poutnická hůl zazelená... Hůl se skutečně zazelenala, vyrostl z ní tis a nahoře na skále mohutný hrad. Jak šla staletí, byl mnohokrát přestavován, ale v podstatě se do naší doby zachoval v podobě, kterou získal za největšího bohatství a věhlasu majitelů, významného moravského rodu Pernštejnů. Hrad Pernštejn stojí už staletí a stále vzbuzuje obdiv. Jeho obyvatelé po staletí věřili na spojení mezi hradem a životem stromu a v tom je podporovaly i záhadné souvislosti, např. když se u tisu ulomil jeden z vrcholů, na hradě se z nenadání propadla klenba^[11]. Tis také předpovídal i smrt v rodině majitelů hradu, významného moravského rodu Pernštejnů^[9, 12]. Naposledy se na začátku dubna roku 2005 stromu ulomila větev a dne 15. dubna 2005 zachvátil část hradu rozsáhlý požár, který zničil hradní sýpku s cenným depozitářem.

Perštein

Hrad Pernštejn z poloviny 13. století stojí ve východním okraji Českomoravské vrchoviny, u osady Pernštejn, části městyse Nedvědice, který tvořil jeho podhradí. Stavba pánů z Pernštejna s jednoduchou bergfritovou dispozicí byla do 16. století několikrát přebudována a především rozšířena, přesto při přeměně na reprezentativní a pohodlné sídlo neztratila svou obranyschopnost, díky čemuž je Pernštejn řazen k nejvýznamnějším moravským hradům. V roce 1995 byl prohlášen národní kulturní památkou^[13]. Hrad je v majetku České republiky, je zpřístupněný veřejnosti a jeho správou je pověřen Národní památkový ústav.

V historických pramenech je první zmínka o hradu datována do konce 13. století, kdy se roku 1285 uvádí Štěpán z Pernštejna a Medlova. Jméno Pernštejn je nejčastěji spojováno s německým výrazem Bärenstein, v překladu „medvědí kámen“, v mineralogii také jantar. V podhradí totiž protéká říčka Nedvědička (podle medvědice – ve staročeštině nedvědice). Poněmčené názvy nejsou pro tuto dobu v českých zemích ojedinělé, byla to poměrně módní záležitost. Moc rodu z Pernštejna rostla a finanční možnosti též, na přelomu 15. a 16. století byla uskutečněna větší přestavba na reprezentační politické a správní centrum. Není známo, kde stavební úpravy začaly, snad byl nejdříve rozšířen palác a na jih od něj bylo vystavěno nové nádvoří. V 15. století byly dostavěny další obytné budovy a vnější hradební zeď. Na nově vybudovaném nádvoří vyrostla reprezentativní stavba s nejrozlehlejší místností na hradě nazvanou Rytířský sál. Pernštejn zakrytím věže Barborky získal výraz mohutné a pevné stavby.

Před příchodem druhé poloviny tisíciletí byly také rozšířeny hradby o účinné věže. Na Pernštejně se ale stavět nepřestalo. Sklípková klenba překlenula vstupní prostor v přízemí. Dále byla dostavěna, v blízkosti Černé brány, knihovna a několik obytných místností. Po obvodu jádra se nacházejí krakorce nejrozmanitějších tvarů nesoucí arkýře a ochozy, typické pro Pernštejn, díky čemuž mají vyšší patra větší objem a plochu než nižší podlaží. Nástěnné malby v ložnici, dětském pokoji a pokoji vychovatelky pocházejí asi z 60. let 18. století. Hradní kapli Obrácení sv. Pavla vymaloval roku 1716 František Řehoř Ignác Eckstein. Začátkem 18. století byla původní výzdoba Rytířského sálu doplněna štukovými reliéfy G. A. Corbelliniho. Hrad Pernštejn je zajímavý svým složitým stavebním vývojem a proměnou středověkého hradu v barokní moravskou zemskou pevnost, ceněné jsou také architektonické detaily a sochařská i malířská výzdoba. Hradu se také někdy říká „mramorový“ pro hojné využití místního nedvědického mramoru při jeho stavbě^[14].

Starý hrad si dodnes uchoval svou atmosféru a vyvolává v návštěvnicích představy dávno zmizelých dob. Třeba chodby úzké jen na jednoho člověka a tam, kde musel ještě sklonit hlavu, byl ve zdi výklenek pro obránce – to pokud by nepřítel vnikl do úzké chodby. Nejen tedy nedobytné hradby, ale i důvtip stavitelů chránily hradní tajemství. Vždyť ne nadarmo se jeden ze sálů nazývá Spiklenecký. Jistě věděli, proč právě toto jméno. Osobitost hradu je i v množství krakorců, které podepírají arkýře, římsy a balkóny, stejně jako v množství erbů na zdech, nejčastěji se zubří hlavou, což byl erb Pernštejnů.

Hodnota památného stromu a památné stavby je i v tom, co připomínají: kdo u nich nebo v nich žil, jaký byl, čeho dosáhl. Zatímco na hradu můžeme vysledovat, které století mu přidalo věž nebo ubralo pavlač a máme o tom dokonce písemné zprávy – o stromu vypovídá jen jeho kmen, větve a koruna. Je proto škoda, že málokterý návštěvník hradu k památnému tisu zajde, i když směrovka ukazuje cestu k místu, kde roste.

Zdroje

- [1] ÚRADNÍČEK, L. a kol. 2009. *Dřeviny České republiky*. 2., přeprac. vyd. [Kostelec nad Černými lesy]: Lesnická práce. 367 s. ISBN 978-80-87154-62-5
- [2] / www.monumentaltrees.com/en/fra/orne/menilciboult/2190_eglisenotredamedelanativite/ [citováno 22. 11. 2021]
- [3] https://cs.wikipedia.org/wiki/Tisy_v_Kropmachu [citováno 16. 11. 2021]
- [4] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=7401 [citováno 16. 11. 2021]
- [5] CHADT-ŠEVĚTÍNSKÝ, J. E. ed. 1908. *Staré a památné stromy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: popisy 165 vzácných stromů se 30 obrazy význačných druhů*. Praha: [nákl. vl.]. 61 s.
- [6] NĚMEC, J. a kol. 2003. *Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia. 221 s., [24] s barev. obr. příl. ISBN 80-7033-781-8
- [7] <https://www.stromroku.cz/finaliste/2005> [citováno 16. 11. 2021]
- [8] ÚRADNÍČEK, L., HÖSSL, P. 2021. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [9] HRUŠKOVÁ, M. 2003. *Památné stromy 1*. 2., upr. vyd. Praha: [M. Hrušková], 197 s., [8] barev. obr. příl. ISBN 80-239-1935-0
- [10] DVOŘÁČKOVÁ, V. 2003. *222 tajemných míst do kapsy*. Praha: Levné knihy KMa, 16, [12] s. ISBN 80-7309-148-8
- [11] HRUŠKOVÁ, M. 1999. *Stromy pamatují*. Praha: [s. n.], 83 s. [4] obr. příl. ISBN 80-238-4614-0
- [12] HRUŠKOVÁ, M. 2007. *Stromy památné v kresbách Jaroslava Turka*. Praha: [Marie Hrušková]. 85 s. ISBN 978-80-254-1015-8
- [13] <https://www.pamatkovykatolog.cz/hrad-pernstejn-2150052> [citováno 16. 11. 2021]
- [14] [https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Pern%C5%A1tejn_\(hrad\)&oldid=20504185](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Pern%C5%A1tejn_(hrad)&oldid=20504185) [citováno 16. 11. 2021]

24.

Žižkův dub
Náměšť nad Oslavou

Žižkův dub v Náměšti nad Oslavou

Dub roste v okrajové části podzámecké zahrady u zámku v Náměšti nad Oslavou. Kraj Vysočina, okres Třebíč, obec Náměšť nad Oslavou. GPS: 49,2093278° N, 16,1667969° E.

Památný strom dub letní (*Quercus robur* L.) v Náměšti nad Oslavou roste na tak nápadném místě, i když pod hradbami, že upoutává pozornost. Kolem zámku v Náměšti se vinula stará cesta, dnes rušná silnice II/399 na Jinošov, po níž se sjíždí do města, a starý dub roste poblíž, jen za pletivovým plotem. Původní hrad, který chránil důležitý brod přes řeku Oslavu, byl sice vybudován ve 13. století, ale strom je pravděpodobně pozůstatkem habrových doubrav, jež tu rostly^[1,2]. Dalšími svědky původního hvozdu jsou i staré duby v protější zámecké oboře, také dosahující úctyhodných rozměrů.

Starý dub si s lidmi prožil své. Hrad za ním se postupně proměnil v zámek, majitelé se střídali, měnili se jejich příznivci i nepřátelé. Třeba Jacek z Kravař byl zastáncem Husova učení, z jeho iniciativy moravští páni odeslali císaři Zikmundovi list, v němž žádají Husovo propuštění z vězení v Kostnici, ale hned následující majitel naopak bojoval na Zikmundově straně jako nepřítel husitů a byl v bitvě u Vyšehradu smrtelně zraněn. Možná i proto se vypravuje o starém dubu v Náměšti, že kolem něho tábořili husité, když hrad dobývali. Dubu se totiž také říká Žižkův. Náměšťská pověst se odlišuje od ostatních sice v malé podrobnosti, ale odlišuje. Žižka prý pod dubem nejen odpočíval, ale přivázal si k němu i koně. Jako u jediného ze všech našich památných stromů^[1]. Chadt-Ševětínský^[3] ve svém díle *Staré a památné stromy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* tento mohutný dub zmiňuje, ale Žižkovým ho nenazývá. U jiných stromů tak činí. Z toho by se dalo usuzovat, že v jeho době takto nazýván nebyl. K dubu autor uvádí, že v roce 1907 měl obvod kmene 920 cm, výšku 15 m a jeho věk byl odhadován na 800–1000 let.

Když byly husitské boje, rostl dub stále ještě pod starým a řádně opevněným hradem. A tak se události i majitelé střídali, dub zůstával. Hrad byl přestavěn v zámek a dub zestárl. Bylo nutné začít o dub pečovat. Ošetření bylo důkladné a pečlivé. Mohutný dutý kmen byl zastřešen i otvory po stranách jsou kryté šindeli^[4]. Nad stříškou se kmen dělí a obě části vytvářejí pravidelnou a poměrně košatou korunu, jejíž stavbu si můžeme prohlédnout i v létě, protože listů starého stromu je řídké. Vrchní část dubu se naklání, a tak byla podepřena vzpěrami. Koruna byla zajištěna bezpečnostní vazbou^[5]. Pod ní je vidět mohutnou spodní část kmene se vstupy do dutiny, s typickou hrubou borkou, která je u okrajů změněná do svalců ze zatím ještě hladkého dřeva.

Dobře, že lidé zasáhli, bez jejich pomoci by voda, mráz a škůdci brzo starý strom zahubili, tíha větví by ho rozlomila. A takovou ztrátu pak už nahradit nelze. Vždyť náměšťský dub je nejmohutnější v ČR^[2] a nejstarší na Moravě, ale svým životem je spjatý i s historií země.

Usnesením rady ONV v Třebíči č. 25-13 ze dne 12. 02. 1976 bylo schváleno vyhlášení Žižkova dubu jako chráněného přírodního výtvaru^[6].

V roce 1996 bylo provedeno konzervační ošetření dutiny, dříve statické zajištění koruny^[6].

Památný strom – kód: 100783.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1907 ^[3]	920	15			800–1000
1941 ^[6]	920	20			
1975 ^[6]	974				
1993 ^[6]	1010	22	19	16	900
2000 ^[6]	1009	10			
2001 ^[6]	1003	21		12	
2006 ^[6]	1009	23	18	15	950
2009 ^[6]	1020	24	19	16	950
2017 ^[1]	1028	23			
2021 ^[9]	1030	22	18	19	

Žižkův dub se v roce 2019 dostal do finále soutěže Strom roku a umístil se na druhém místě^[7]. Po domluvě s pořadatelem věnoval spolek, který do soutěže přihlásil vítězný strom (Chudobínskou borovici), výhru Žižkovu dubu (ošetření a kontrolu stavu stromu)^[8]. V současné době (2021) má dub obvod kmene 1030 cm^[9]. Veřejnosti je strom nepřístupný, lze se k němu dostat jen se souhlasem zámeckého správce budov, jehož obydlím je nutno do zahrady projít^[10].

Náměšť nad Oslavou – zámek

Hrad zbudovaný na skalním ostrohu nad řekou Oslavou měl chránit zdejší důležitý brod. Postaven byl pravděpodobně v 2. polovině 13. století^[11], tedy v době, kdy kraji vládli Meziříčtí z Lomnice^[12]. Výslovně je hrad zmiňován v listině z roku 1410^[11]. To už však byla doba, kdy panství patřilo Lackovi z Kravař (od roku 1399), který hrad několikrát upravoval^[13]. Po jeho smrti přechází panství na Jindřicha z Lomnice a tento rod (náměšťská větev) ho drží až do roku 1567, kdy vymřeli. Panství tak přechází na správně Žerotíny^[13]. Jan starší ze Žerotína učinil Náměšť svým sídlem a v letech 1572–1579 hrad přestavěl na renesanční zámek. V rámci přestavby byl přebudován přístup do zámku. Nově vedl z jihovýchodní terasy přes most a ústil do nové brány předzámčí^[11]. Mezi zámek a dvorem vznikla renesanční zahrada.

Po Bílé hoře, ještě před tím, než odešel do exilu, prodal roku 1628 Karel starší ze Žerotína Náměšť Albrechtu z Valdštejna^[13]. Ten ji následujícího roku postoupil We-

denbergům. Ti roku 1731 vymřeli a majitelem panství se stal Václav Adrián z Enckenvoironu. Od jeho dědiců koupil za 460 000 zlatých a 500 dukátů klíčného náměšťské panství roku 1752 Vilém Haugwitz z Biskupic, rádce a mincmistr Marie Terezie a od roku 1759 nositel řádu Zlatého rouna^[12].

V roce 1760 byly zbořeny hradby a bašty a zasypána část starého hradního příkopu. Na ploše vznikla pravidelně řešená zahrada^[13]. Možná k tomu došlo již kolem roku 1745^[11]. V roce 1760 zámek vyhořel. Jeho obnova probíhala do roku 1766 za Bedřicha Viléma Haugwitze z Biskupic. Na přírodně krajinářský park^[14] byla zahrada změněna před rokem 1825. Parkově upraveny byly rovněž partie u vjezdu do zámku a část svahů pod zámkem^[11]. Na konci 19. století byl parter upraven a na jihovýchodním svahu vybudovány zahrady se skleníky^[13].

Koncem 90. let 19. století byla provedena novogotická přestavba zámku podle projektu F. Lössla. Rod Haugwitzů držel Náměšť až do roku 1945, kdy byl zámek zestátněn. V letech 1946–1947 byl upraven na letní sídlo prezidenta ČR^[11].

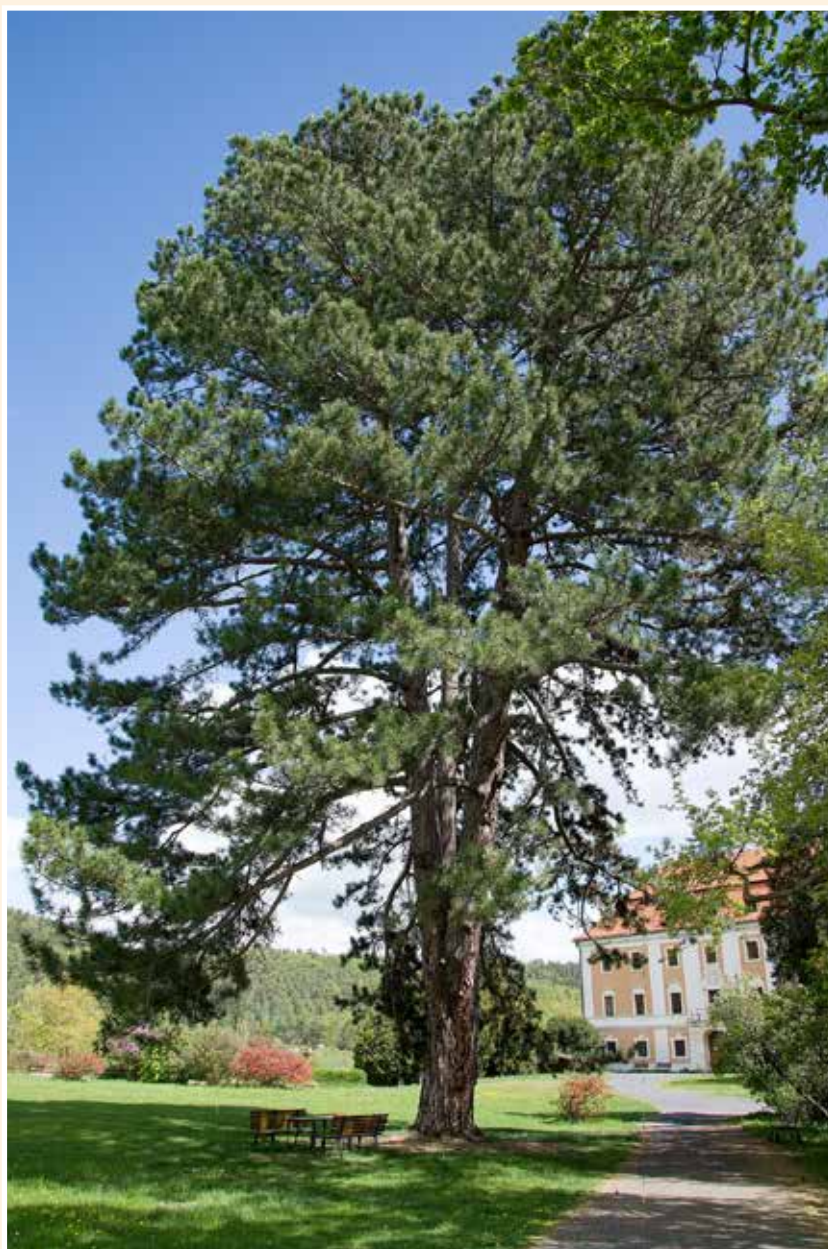
Zdroje

- [1] HRUŠKOVÁ, M. 1999. *Stromy pamatují*. Praha: [s. n.]. 83 s. [4] obr. příl. ISBN 80-238-4614-0
- [2] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L., ČERMÁK, M. 2017. *Nejmohutnější stromy naší země*. Vyd. 1. Praha: Euromedia. 127 s. Esence. ISBN 978-80-7549-294-4
- [3] CHADT-ŠEVĚTÍNSKÝ, J. E. 1913. *Staré a památné stromy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Popisy 320 vzácných stromů se 160 obrazy význačných druhů*. 2. rozmnož. vyd. V Písku: nákladem vlastním. 215 s.
- [4] HRUŠKOVÁ, M. 2011. *Podivuhodné stromy*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub. 168 s. ISBN 978-80-242-2950-8
- [5] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L. 2016. *Nejmohutnější památné stromy České republiky (List of remarkable champion trees of the Czech Republic)*. Brno: Mendelova univerzita v Brně a Nadační fond prof. A. Bayera. 27 s.
- [6] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=7583 [citováno 16. 11. 2021]
- [7] <https://www.stromroku.cz/finaliste/2019> [citováno 16. 11. 2021]
- [8] JAKUBCOVÁ, H. *Strom roku přenechal svou výhru druhému v pořadí. Užije ji Žižkův dub*. Dostupné online: https://trebicky.denik.cz/zpravy_region/vitez-prenechal-svou-vyhru-druhému-v-poradí-uzije-ji-zizkův-dub-20191102.html [citováno 16. 11. 2021]
- [9] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2020. Měření v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [10] NĚMEC, J. a kol. 2003. *Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia. 221 s., [24] s barev. obr. příl. ISBN 80-7033-781-8
- [11] KUČA, K. 2000. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. IV. díl., Ml-Pan*. Praha: Libri. 941 s. ISBN 80-85983-16-8
- [12] DVORSKÝ, F. 1908. *Vlastivěda moravská. II., Místopis Moravy. Díl VI. Místopisu, Znojemský kraj. Čís. 45., Náměšťský okres*. V Brně: nákladem Musejního spolku v Brně. 342 s., 5 nečíslovaných listů obrazových příloh.
- [13] HOSÁK, L., LOUDA, J., ZEMEK, M. 1981. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I, Jižní Morava*. 1. vyd. Praha: Svoboda. 364 s., [32] s. obr. příl.
- [14] HIEKE, K. 1985. *Moravské zámecké parky a jejich dřeviny*. 1. vyd. Praha: SZN, 307 s., [16] s. obr. příl.

25.

Borovice černá

Valeč

Borovice černá

Nejmohutnější borovice černá v ČR stojí v vstupu do zámeckého parku ve Valči, asi 6 km severozápadně od Hrotovic. Kraj Vysočina, okres Třebíč, obec Valeč. GPS: 49,1483067° N, 16,0353483° E.

Borovice černá (*Pinus nigra* J. F. Arnold) je introdukovaná dřevina, známá po celém světě. Původem je z oblasti kolem Středozemního moře, roste v Evropě (od jihozápadu až na jihovýchod), v Asii (Turecku), i v severní Africe. Dlouhodobě se pěstuje jako okrasná dřevina, využívána je i v lesnické praxi. Dorůstá větších rozměrů než borovice lesní, průměru kmene 1–2 m a výšky 30(40) m, věk může být 1000–1200(2000) let^[1]. Poprvé byla zaznamenána v ČR na Hluboši v roce 1809^[2]. Nejmohutnější v Evropě je uváděna z Anglie, kde roste v soukromé zahradě u domu v Dallinghoo jedinec (2018) s obvodem kmene 7,3 m a výškou 27 m^[3].

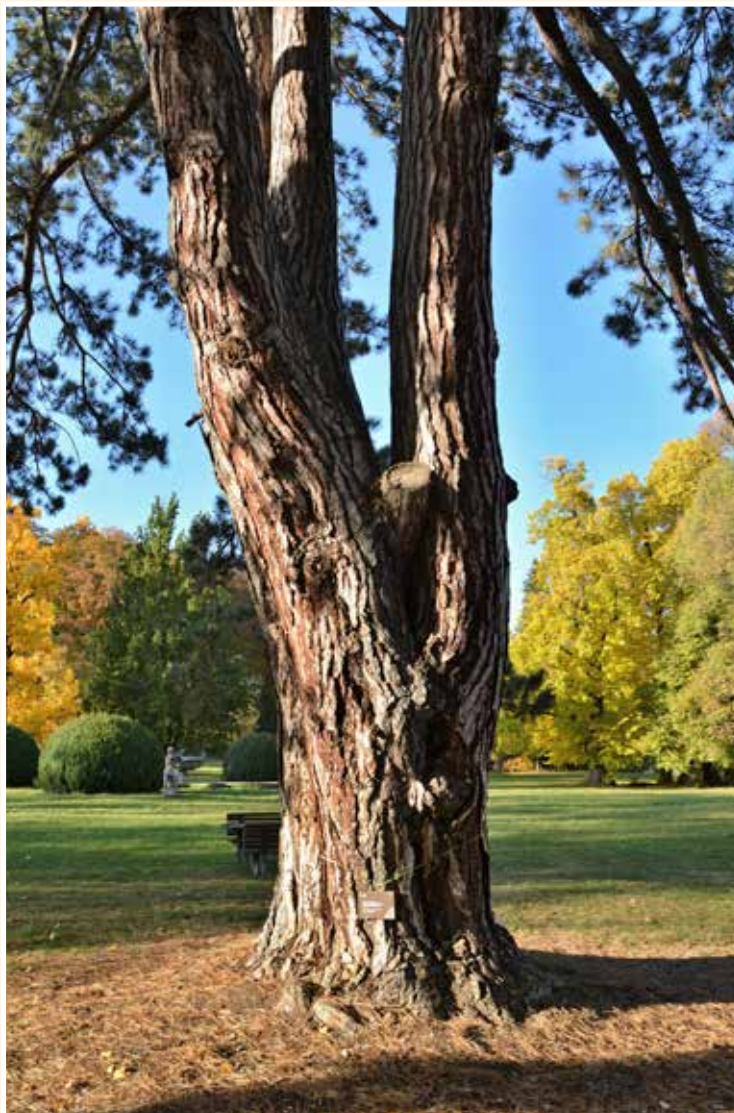
Borovice černá je nejvýznamnějším stromem v zámeckém parku. Jedná se o mohutného jedince s krátkým kmenem, který se rozvětjuje ve 3 silné kosterní větve. Strom je zdravý a vitální. Říká se mu Černá dáma. K borovici se vztahuje následující pověst: Mladou komtesu ze zámku se její matka snažila přinutit ke sňatku s přestárlým šlechticem. Komtesa samozřejmě nechtěla, a tak navrhla, že si o svůj osud zahraje partii šachu se svým otcem, vyhlášeným šachistou. V parku pod mladou borovicí postavili stolec a za účasti celého příbuzenstva hráli. Komtese se podařilo dát otcovi mat černou dámou a až do smrti ho s vděkem podezírala, že jí tu příležitost dal schválně slabým tahem uprostřed hry^[4].

Černá dáma se v roce 2020 umístila na 7. místě v anketě strom roku^[5].

Borovice je významný strom, ale nebyla dosud vyhlášena památným stromem. Z kraje 80. let 20. století^[6] měla Černá dáma obvod kmene 341 cm, výšku 29,5 m a šířku koruny 19,5 m. V současné době (2021) má obvod kmene 435 cm, výšku 28 m, výšku koruny 25 m a šířku koruny 20 m^[7].

Valeč

První zmínka o vsi Valeč je z roku 1358, kdy je připomínán Ctibor z Valče^[8]. Původní tvrz stávala na skalnatém návrší v dnešním zámeckém parku a zbudována byla ve 13. století^[8]. V 15. století byl Valečskými z Doupova v místě dnešního zámku postaven nový hrad. Jako zámek je sídlo zmiňováno v roce 1526. Za Václava ze Štampachu byla v roce 1585 provedena renesanční přestavba. Ten stál i za dalšími přestavbami po roce 1600. Za Jana Kryštofa ze Štampachu byla v letech 1695–1712 provedena rozsáhlá barokní přestavba a rozšíření zámku. Stavba probíhala pod vedením F. Barelliho a od roku 1701 G. A. B. Rossiho^[8]. Stavební úpravy ovšem trvaly do roku 1733. To už byl zámek v držení Jana Ferdinanda Kager z Globen. Do tohoto období spadá i založení barokní zahrady. Novorenesanční úpravy se zámek dočkal v roce 1870

za Korbů z Weidenheimu. Novorenesanční fasády zámku neměli dlouhého trvání, neboť v letech 1895–1896 byly nahrazeny novobarokními. Tyto úpravy proběhly za Vincenta Thurn Valsassina Como di Verceli^[9]. V roce 1937 koupil zámek Jan Larisch-Mönnich, který ho vlastnil do 1945.

Zámek byl na základě Benešových dekretů zkonfiskován a přešel na Český stát. Těsně po válce byl zámek využíván jako sanatorium pro válečné veterány. V 50. letech zde byly korejské děti. Poté se ze zámku stal dětský domov. K tomuto účelu sloužil

do 2. dubna 1976, kdy v ranních hodinách vypukl v podkroví zámku požár, který zámek vážně poškodil^[9]. Zámek, resp. značně poškozená budova, byl převeden na Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni. V 80. letech 20. století začala obnova zámku, která trvá dodnes.

Zámecká zahrada byla založena po roce 1700. Původně se jednalo o pravidelnou francouzskou zahradu doplněnou množstvím soch, vodopádů, altánů apod. Byl zde velký soubor soch od M. B. Brauna a A. Brauna (druhý největší po Kuksu)^[4]. Před rokem 1841 byl park krajinářsky upraven. Součástí parku je i palmový skleník postavený patrně v 70.–80. letech 19. století v místě původních skleníků^[6, 8]. V letech 2009–2010 probíhaly v parku pěstební zásahy k zajištění a ozdravení dřevin a travnatých ploch^[6].

Zdroje

- [1] MUSIL, I., HAMERNÍK, J. 2007. *Jehličnaté dřeviny: přehled nahosemenných i výtrusných dřevin: lesnická dendrologie 1*. Vyd. 1. Praha: Academia. 352 s. ISBN 978-80-200-1567-9
- [2] SVOBODA, A. M. 1976. Introdukce okrasných jehličnatých dřevin. *Studie ČSAV* č. 5, Praha: Academia. 175 s.
- [3] <https://www.monumentaltrees.com/en/world-blackpine/> [22. 11. 2021]
- [4] KYZLÍK, P. 2011. *Černá dáma*. Dobřichovice – Informační list. Červen 2011, roč. 17, čís. 22. 6., s. 6-7.
- [5] <https://www.stromroku.cz/minule-rocniky/2020> [12. 11. 2021]
- [6] HIEKE, K. 1984. *České zámecké parky a jejich dřeviny*. Praha: SZN. 459 s., [16] s. barev. obr.
- [7] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2021. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [8] KUČA, K. 2011. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VIII. díl., V-Ž*. Praha: Libri. 896 s. ISBN 978-80-7277-410-4
- [9] <https://www.zamek-valec.cz> [citováno 12. 11. 2021]

26.

Jalovec viržinský
Lednice

Jalovec viržinský

Jeden z velice dekorativních a také nejmohutnějších jalovců viržinských v ČR stojí u zámeckého skleníku v zámeckém parku v Lednici. Kraj Jihomoravský, okres Břeclav, obec Lednice. GPS: 48,8012725° N, 16,8075781° E.

Jalovec viržinský (*Juniperus virginiana* L.) je introdukovaná dřevina, vysazována v parcích celé Evropy. Původem je z východní části USA. Dlouhodobě se pěstuje jako okrasná dřevina, využívána je výjimečně i v lesnické praxi. Dorůstá větších rozměrů než náš domácí jalovec obecný, průměru kmene 0,5–1,5 m a výšky 20(25) m, věk může být i 1000 let^[1]. Juvenilní asimilační orgány jsou jehlicovité, vstříčné, 3 až 6 mm dlouhé, dospělé jsou šupinovité. Poprvé byl zaznamenán v ČR na Hluboši v roce 1812^[2]. Nejmohutnější exemplář v Evropě, jedinec s obvodem kmene 325 cm^[3], je uváděn z Holandska, kde roste u kostela Aerwinkel v městečku Posterholt.

Jalovec viržinský je častým stromem v zámeckých parcích. Tento konkrétní strom u skleníku je mohutný samičí jedinec s krátkým kmenem, širší korunou, která byla v nedávné době v horní třetině poškozena. Strom je zdravý a vitální, na bázi kmene se začíná projevovat poškození hnilobou.

Jalovec u skleníku není vyhlášený jako památný strom. Je to významný strom z hlediska druhu a rozměrů. Dle záznamů měl v roce 1984 obvod kmene 217 cm, výšku 17 m a šířku koruny 11 m^[4, 5]. V roce 2007 je uváděn obvod 260 cm^[6]. Při posledním měření v roce 2021 byl obvod kmene 285 cm, výška 17,5 m, výška koruny 15 m a šířka koruny 11 m^[7].

Lednice

V místě, kde můžeme v současnosti obdivovat lednický zámek, stávalo ve středověku panské sídlo. Existovalo snad již v roce 1222, kdy jsou zmiňováni bratři Adamar a Lipert z Lednice^[8]. V roce 1371 je již výslovně zmiňována tvrz střežící brod na řece Dyji. V té době je již lednické panství v majetku Lichtenštejnů. Renesančně přestavěná tvrz je připomínána ještě v roce 1582. Velkorysá výstavba nového rodového sídla byla zahájena po roce 1632 Karlem Eusebiem. Stavba probíhala podle projektu G. B. Tencally. Na stavbu zámku navázala v letech 1688–1696 stavba stájí s jízďárnami západně od zámku. Na konci 20. let 18. století bylo za Jana Adama z Lichtenštejna vybudováno propojovací křídlo mezi zámkem a konírny. Další rozšíření zámku probíhalo asi po roce 1731 jižním směrem. Byla přistavěna dvě křídla patrně podle projektu J. B. Fishera z Erlachu, který projektoval i konírny.

Klasicistní úpravy, především v interiéru zámku, probíhali v letech 1766–1772. Na ně navázaly empírové úpravy realizované za Jana I. Josefa z Lichtenštejna v roce 1815. V té době bylo rozšířeno i východní křídlo zámku. Dnešní novogotickou podobu získal zámek po přestavbě za Aloise II. Josefa z Lichtenštejna zahájené v roce 1846.

Stavba byla realizována podle projektu G. Wingelmüllera. Přestavba byla dokončena v roce 1858. Lichtenštejnové užívali zámek do roku 1943, kdy odešli do Rakouska. Roku 1945 jim byl veškerý majetek na základě Benešových dekretů zabaven.

S historií zámku je nerozlučně spjata i historie jeho okolí. Z našeho pohledu jsou zajímavé především dva objekty, a to palmový skleník a zahrady.

Předchůdcem palmového skleníku byla oranžerie (stála na jiném místě), jejíž stavba započala roku 1642 za Karla Eusebia^[9]. V ní byly pěstovány citrusy, fíkovníky, olivovníky a marhaníky^[10]. V roce 1715 (nebo už roku 1700^[8]) byly zahájeny práce na nové oranžerii, která stála v místě současného skleníku. Nebyla ovšem napojena přímo na zámek. K tomu došlo až při přestavbě zámku v roce 1817. Oranžerie sloužila až do roku 1842, kdy byla zbourána. Následujícího roku byla zahájena výstavba palmového skleníku podle projektu G. Wingelmüllera. Skleník byl dokončen v roce 1845 a celkové náklady na stavbu činili 241 431 zlatých^[9]. Skleník s litinovou konstrukcí je 92 m dlouhý, 13 m široký a 19 m vysoký. Na zámek je napojený přes Květinový sál^[10]. Nosnou konstrukci tvoří dvacet dva páry litinových sloupů napodobujících bambus. Stěny skleníku tvoří litinová žebra, mezi nimiž jsou skleněné tabulky o rozměru zhruba 20×16 cm. Východní stěnu skleníku tvoří polokopule s portálem. Podobné portály jsou i v bočních stěnách. Skleník byl vybaven parním topením umístěným v podlaze po obvodu skleníku (sloužilo až do 60. let 20. století^[11]). Potřebné teplo zajišťovaly dva kotle, které za velkých mrazů spálily 10–15 q koksu denně^[12]. Skleník byl dále vybaven závlahovým a rosícím systémem^[11]. Na východě navazují na skleník suterénní prostory, kam byly na zimu ukládány kbelíkové rostliny. Ke stejnému účelu se zpočátku využíval i nový skleník. Po tuhé zimě 1879–1880 byl účel skleníku změněn. Vznikla zde kompozice z tropických a subtropických rostlin, která je zde dodnes^[9]. V roce 1996 byla zahájena rozsáhlá rekonstrukce skleníku a obnova kompozice rostlin do stavu kolem roku 1930. Skleník byl pro veřejnost otevřen v květnu 2002.

Již kolem renesančního objektu byla geometricky řešená zahrada. Od 30. let, hlavě pak v 60. letech, 17. století se plocha severně od zámku proměnila v zahradu, snad podle projektu G. B. Tencally^[8]. Zahrada byla postupně upravována a za Antonína Floriána z Lichtenštejna v letech 1712–1721 byla barokní kompozice rozšířena do okolní krajiny^[5]. Zásadní úpravy začaly v roce 1790 za Aloise I. Josefa z Lichtenštejna, kdy byl park v anglickém slohu rozšířen do prostoru mezi Zámeckou a Starou Dyjí. V 90. letech 18. století byly v krajině postaveny i první objekty – chrám Slunce, čínský pavilon, které však byly později zbořeny. Jednou z nejznámějších staveb lednického parku je minaret, který byl postaven v letech 1797–1802, podle projektu J. L. Hardtmutha (byl autorem i dalších staveb). Klasicistní park byl již záhy nahrazen novým přírodně krajinářským parkem, který se zachoval až do současnosti. V roce 1996 byl zámecký park jako součást Lednicko-Valtického areálu zapsán na seznam kulturního dědictví UNESCO.

Zdroje

- [1] MUSIL, I., HAMERNÍK, J. 2007. *Jehličnaté dřeviny: přehled nahosemenných i výtrusných dřevin: lesnická dendrologie 1*. Vyd. 1. Praha: Academia. 352 s. ISBN 978-80-200-1567-9
- [2] SVOBODA, A. M. 1976. *Introdukce okrasných jehličnatých dřevin*. Studie ČSAV č. 5, Praha: Academia. 175 s.
- [3] <https://www.monumentaltrees.com/en/world-juniperusvirginiana/> [citováno 22. 11. 2021]
- [4] KRÍŽ, Z. a kol. 1978. *Významné parky Jihomoravského kraje*. 1. vyd. Brno: Blok. 624 s.
- [5] HIEKE, K. 1985. *Moravské zámecké parky a jejich dřeviny*. Praha: SZN. 459 s., [16] s. obr. příl.
- [6] MADĚRA, Petr et al. 2007. *Výjimečné stromy a ostatní dendrologické zajímavosti biosférické rezervace Dolní Morava = Remarkable trees and other dendrological points of interest the Lower Morava biosphere reserve*. Břeclav: Biosférická rezervace Dolní Morava. 68 s., [4] s. obr. příl. ISBN 978-80-239-8814-7.
- [7] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2021. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [8] KUČA, K. 1998. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. III. díl., Kolín-Miro. Praha: Libri. 952 s. ISBN: 80-85983-15-X
- [9] NOVÁK, Z. 2002. Skleníky v historickém kontextu. In: FABIÁNOVÁ, B. (ed.) *Zámecký palmový skleník*. Sborník příspěvků přednesených na mezinárodním semináři, pořádaném ve dnech 17.-19. června 2002 při příležitosti dokončení památkové obnovy. Brno: Státní památkový ústav v Brně. s. 6-19
- [10] PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, B. a kol. 2004. *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 2. vyd. Praha: Libri. 526 s., [32] s. barev. obr. příl. ISBN 80-7277-279-1
- [11] HOLÁSEK, V. 2002. Původní technické zázemí lednického skleníku. In: FABIÁNOVÁ B. (ed.) *Zámecký palmový skleník*. Sborník příspěvků přednesených na mezinárodním semináři, pořádaném ve dnech 17.-19. června 2002 při příležitosti dokončení památkové obnovy. Brno: Státní památkový ústav v Brně. s. 104-109
- [12] KREJČÍŘ, P., KREJČÍŘOVÁ, K. 2002. Památková obnova palmového skleníku. In: FABIÁNOVÁ, B. (ed.) *Zámecký palmový skleník*. Sborník příspěvků přednesených na mezinárodním semináři, pořádaném ve dnech 17.-19. června 2002 při příležitosti dokončení památkové obnovy. Brno. Státní památkový ústav v Brně. s. 42-63

27.

Jilm vaz
Břeclav

Jilm vaz na Pohansku

Jilm vaz na Pohansku je pravděpodobně největším z jilmů vazů v republice. Roste v lužním lese nedaleko zámečku Pohansko, kraj Jihomoravský, okres Břeclav, obec Břeclav. GPS: 48,7249364° N, 16,9137681° E.

Jilm vaz (*Ulmus laevis* Pall.) obvykle dorůstá průměru kmene 1,5 m, výšky 30–40 m^[1]. Nejmhutnějším jilmem vazem v Evropě je dle oficiálního měření exemplář, který roste na volné ploše za kostelem ve vesnici Gölitz v Německu s obvodem 9,74 m^[2].

Stromy vynikají dlouhověkostí a dosvědčují historii, která se počítá na desítky staletí. Proto mají jejich příběhy zvláštní kouzlo. Pohansko na Břeclavsku je krajinou takových příběhů, krajinou rozlehlou a jakoby ponechanou poletujícím ptákům a osamoceným starým stromům. Rostou na místě jednoho z největších pradávných hradišť, protože toto území před víc jak tisícem let patřilo k Velké Moravě, k prvnímu mocnému státu západních Slovanů. A teprve naše století postupně odkrývá rukama archeologů dávné dějiny, do současnosti jakoby symbolicky strážené věkovitými duby. Vyrostly tu stromy, které patří dnes k největším a svého druhu ceněným nejen v naší zemi. Tak pěkných starých jilmů vazů, jako jsou na Pohansku, skutečně mnoho není. Dnes nejmhutnějším známým jilmem oblasti soutoku Moravy a Dyje je jilm vaz rostoucí na okraji lesa a louky pod cestou vedoucí od Pohanska směrem na východ^[3] k Láníčkově louce, asi půl kilometru východně od zámečku Pohansko.

Tento rozložitý jilm si jistě pamatuje Lichtenštejnské lovy. Kníže Jan II. byl velký milovník myslivosti a často touto oblastí projížděl. I dnes stojí v jeho blízkosti krmelce pro vysokou – jelení a dančí zvěř. Jeho silná báze s mohutnými, úzkými kořenovými náběhy připomíná raketu, připravenou ke startu nebo široké náběhy stromů tropického deštného lesa. Jsou zajímavým prvkem, který umožňuje stromu přežít zátopy a celkově zvyšuje jeho mechanickou stabilitu^[3]. Svalcovitý kmen s množstvím výmladků se prodírá mezi okolním mladším porostem a dokazuje jeho majestátnost v této okrajové části lesa. Široká koruna zatím nejeví známky napadení jilmovou chorobou – grafiózou jilmů, která v průběhu posledních let postihla většinu stromů s podobnými parametry. Tento skvost mezi jilmy se zdá být zatím nezlomný a hrdě vzhlíží k turistům, kteří chodí po hlavní cestě k zámečku. Strom je zařazen mezi významné stromy lesů České republiky, s. p. a vede k němu značená stezka.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)
2008 ^[4]	582	18		
2016 ^[3]	605	22		
2020 ^[5]	607	22		
2021 ^[6]	612	22	20	18

Pohansko u Břeclavi

Pohansko je rozsáhlé velkomoravské hradiště (celková rozloha až 65 ha) z 9. století vybudované na výspě mezi rameny řeky Dyje (v té době protékala východněji, než je dnešní řečiště). Areal hradiště je chráněn jako kulturní památka ČR, rejstříkové číslo 22702/7-1169^[7].

Název rozsáhlého nížinného hradiska Pohansko pochází pravděpodobně až z novověku. Některými badateli (např. Inocenc Ladislav Červinka aj.) bývá nazýváno *Loventingrad*, což je odvozeno od starého jména Břeclavi z německé listiny z 11. století Laventenburch. Plocha hradiska s velmožským dvorcem, vlastnickým kostelem, pohřebištěm, rotundou, domy na kamenných a maltových podezdívkách, velkými nadzemními budovami s kamennými krby a hospodářskými staveními, zahloubenými zemnicemi je obehnána dodnes patrným mohutným valem. Hradisko bylo opevněné skořepinovou hradbou s čelní kamennou plentou a soustavou ramen řeky Dyje. Do velkomoravského období se řadí i intenzivně osídlené okolí hradiště s obydleními, dílnami a pohřebištěm za jihozápadním valem vlastního hradiska. Byly nalezeny typické velkomoravské šperky (gombíky, prsten, náušnice, emailem zdobené nákončí opasku). K dalším zajímavým nálezům patří skleněné hladítko, plechové kotle, urna z žárového pohřebiště z 8. století, pohanský kultovní objekt z 10. století. Našly se též doklady o celé řadě řemeslných odvětví – hrnčířství, železářství a kovářství, řemenářství. Archeologové objevili v roce 2008 na hradišti Pohansko u Břeclavi pozůstatky dalšího kostela a pohřebiště z dob Velké Moravy. Jde o druhý kostel v této oblasti o celkové rozloze 65 hektarů, neboť až dosud se předpokládalo, že měla kostel pouze jeden^[7].

Na jižním okraji hradiště je empírový lovecký zámek Pohansko, kulturní památka ČR, rejstříkové číslo ÚSKP 19654/7-1160. Zámek byl vybudovaný v letech 1810–1812 podle návrhu Josefa Hardmutha^[8]. Průčelí je členěno korintskými sloupy. Balkón, průčelí a část křídla přízemního traktu zdobí reliéfy s antickými motivy^[9, 10]. Jedná se o symetrickou plochostropou stavbu s přízemními otevřenými arkádovými křídly, která má ve střední části jednopatrovou nástavbu. Pod římsou přízemního patra a v čele nástavby jsou kruhové reliéfní medailony a obdélníkové reliéfy se štukovými výjevy inspirovanými antickými příběhy. V kruhových medailonech se odvíjí příběhy, vztahující se převážně k bohyni lovu Dianě. V rámci Lednicko-valtického areálu je výzdoba zámečku Pohansko unikátní tím, že pouze tady můžete v reliéfech kromě mnoha jiných antických hrdinů spatřit také samotného Dia^[11].

Také zde byla po rozsáhlé rekonstrukci v roce 1998 otevřena archeologická expozice. V blízkosti zámečku byla v roce 2003 pod vedením P. Dvořáka rekonstruována velkomoravská polozemnice, kultovní objekt a studna. V červnu roku 2010 byla před zámečkem slavnostně odhalena socha moravského knížete Rostislava, která měří čtyři metry^[10]. V blízkosti areálu se nachází množství pevnůstek lehkého opevnění z let 1936–1938. Některé z nich jsou zrekonstruovány a přístupny pro veřejnost

s odborným výkladem. Pohansko je součástí Kristkovy podyjské glyptotéky, nachází se zde 9. zastavení této trojstátní trasy poutních míst^[12].

Zdroje

- [1] ÚRADNÍČEK, L. a kol. 2009. *Dřeviny České republiky*. 2., přeprac. vyd. [Kostelec nad Černými lesy]: Lesnická práce. 367 s. ISBN 978-80-87154-62-5
- [2] https://www.monumentaltrees.com/en/deu/brandenburg/prignitz/2486_church/ [citováno 22. 11. 2021]
- [3] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L., ČERMÁK, M. 2017. *Nejmohutnější stromy naší země*. Vyd. 1. Praha: Euromedia. 127 s. Esence. ISBN 978-80-7549-294-4
- [4] MADĚRA, P. 2008. Pozoruhodné dřeviny Pohanska III. *Veronica* 3/2008. s. 20–22. Dostupné online: <http://www.casopisveronica.cz/clanek.php?id=1344>
- [5] ÚRADNÍČEK, L., LACINA, J., ČERMÁK, P., STŘÍTESKÝ, I. a kol. 2021. *Tajemné stromy na Pohansku*, film, Prostějov: Skyfilm.
- [6] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2021. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [7] <https://www.pamatkovykatalog.cz/velkomoravske-hradiste-pohansko-14881476> [citováno 6. 11. 2021]
- [8] <https://www.pamatkovykatalog.cz/zamek-pohansko-13811466> [citováno 6. 11. 2021]
- [9] HOSÁK, L., LOUDA, J., ZEMEK, M. 1981. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I, Jižní Morava*. 1. vyd. Praha: Svoboda. 364 s., [32] s. obr. příl.
- [10] <https://www.hrady.cz/zamek-pohansko-breclav> [citováno 6. 11. 2021]
- [11] <https://www.muzeumbv.cz/zamecek-pohansko> [citováno 8. 11. 2021]
- [12] DRESLER, P., MĚŘÍNSKÝ, Z. (ed.) a KLÁPŠTĚ, J. (ed.) 2011. *Opevnění Pohanska u Břeclavi*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 275 s. Dissertationes archaeologicae Brunenses/Pragensesque; 11. ISBN 978-80-210-5421-9 Dostupné on-line: <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/127630>. [citováno 8. 11. 2021]

28.

Lípa u bunkru
Břeclav

Lípa u bunkru

Mohutná lípa se nachází v oboře Soutok, v objektu bývalé pohraniční stráže, dnes dílny LZ Židlochovice, v blízkosti Anglické cesty, asi 600 m severně od zámečku Lány. Kraj Jihomoravský, okres Břeclav, obec Břeclav. GPS: 48,7182319° N, 16,9196314° E.

Lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos* Scop.) roste v blízkosti cesty nedaleko pevnůstky – bunkru z roku 1937. Je celkem nenápadná, z části je její koruna před pohledy turistů kryta borovým porostem, rostoucím kolem. Strom má mohutný kmen s centrální dutinou, do které je možný přístup děravou zbytkovou skořepinou kmene. Původní koruna byla zničena, rozlámána, vytvořila se sekundární koruna, která zatěžuje zbylé části kmene a tyto se stále více od sebe odklání. Sekundární koruna již byla částečně uvolněna z borového porostu, strom je vitální, koruna stále přirůstá. Pokud nedojde k redukci koruny, kmen stromu se zcela rozpadne. Je částečně podoben bunkru, který stojí pár metrů od stromu. Díry ve kmeni připomínají střílny a jedna z nich míří i k pevnůstce. Opevnění, které zde bylo vybudováno, potřebovalo dobrý rozhled, ale také solidní maskování^[1]. K tomu posloužila i stará lípa a její větve. Proto se jí dnes říká Lípa u bunkru.

Lípa není vyhlášena za památný strom. Skořepina kmene má obvod 798 cm, výška stromu je 15 m, výška koruny 13 m a šířka koruny 12 m^[2]. Lípa byla vysazena pravděpodobně v době Lichtenštejnů, stáří je odhadováno na 400–500 let. V lužním lese však dřeviny odrůstají velmi rychle.

V blízkém okolí se také nachází Lovecký záměček Lány, který je nejjižnější salet (drobná stavba) Lednicko-valtického areálu. Stojí v oboře Soutok, v lužních leších nivy Moravy a Dyje, necelý kilometr od hranice s Rakouskem. Je chráněn jako kulturní památka České republiky, rejstříkové číslo 25379/7-1161^[3]. Záměček nechal postavit v letech 1810–1812 kníže Jan I. z Lichtenštejna a jeho realizací byl pověřen Josef Hardtmuth. V 60. letech 19. století pak okolo zámku vznikla obora, ve které Lichtenštejnové chovali jeleny a daňky. Po roce 1945 se zámek ocitl v hraničním pásmu se zákazem vstupu a byl zpusťoš en armádou. V současné době je rekonstruovaný záměček v soukromém vlastnictví a veřejnosti nepřístupný. Jedná se o patrovou budovu vystavěnou v duchu empíru na půdorysu obdélníka. Jednoduché střízlivé výzdobě vévodí půlkruhový pavilon s pilíři na jihozápadní straně^[4]. Kolem záměčku je také množství mohutných stromů, např. topol bílý, jilmy vazy nebo polorozpadlý dub letní, vytvářející se záměčkem zajímavou, estetickou kompozici.

Opevnění

Bunkr 8/8a/A-120 – řopík, malý bunkr z řady linijního opevnění z roku 1937. Jedná se o betonový bunkr (vzor 37, typ A-120N), který byl součástí prvorepublikového opevnění Československa.

Československé opevnění z let 1935–1938 představuje společensky nejvýznamnější, rozsahem prací a finančních nákladů největší stavebně technické dílo Re-

publiky Československé. Plánované náklady na stavbu byly tehdejších 11 miliard korun. Výstavba byla rozdělena dle stupně ohrožení hranic do 4 etap s předpokládaným ukončením v roce 1951. Plán předpokládal téměř 1 300 objektů těžkého opevnění a 16 000 objektů lehkého opevnění. Práce byly přerušeny přijetím Mnichovského diktátu v roce 1938. Do té doby bylo postaveno přes 10 000 lehkých objektů a 263 těžkých objektů. Aktuálně je evidováno 13 992 objektů lehkého opevnění^[5]. V oblasti Pohanska bylo vystavěno 53 lehkých objektů, jedním z nich je i bunkr u lípy.

Bunkr 8/8a/A-120 je novým typem pevnůstky, která měla krýt ostatní pevnůstky palbou z kulometů. Tloušťka stěn a stropů měla vydržet zásah granátem ráže 100 mm, některé byly zesíleny a stěna byla až 120 cm silná. Čelní stěna byla navíc chráněna kamennou rovnáninou. Vstup je situován v zadní, týlové stěně, je zalomený a obsahuje dvojí uzávěr, první tvoří mřížové a druhý ocelové plné dveře^[6].

Jedná se o dvou střílnový, kulometný objekt. Uvnitř byla 2 střelecká stanoviště pro kulometry, které byly instalovány na pohyblivých lafetách v bočních stěnách pevnůstky. Obvyklé vybavení bylo lehký kulomet vz. 26 nebo těžký kulomet vz. 37. Na vnitřní stěně naproti vchodu je umístěna střílna na ochranu vstupu. Řopík je vybaven ventilátorem na nucený oběh vzduchu a výsuvnými periskopy. Jsou zde i tzv. granátové skluzy, které sloužily k vypouštění granátů do bezprostředního okolí při přímém napadení. Zajímavostí je rovněž betonová jímka s odtokem a zvýšenou stěnou umístěná před vchodem do bunkru, která sloužila jako ochrana proti zaplavení bunkru vodou^[7]. Mimo to byla v bunkru uložena výzbroj posádky, signální rakety, ruční granáty, samozřejmě i ženijní materiál, proviant a zdravotnické potřeby. Osádku tvořilo 4–7 mužů.

Zdroje

- [1] HRUŠKOVÁ, M. 2021. *Lípy vlídné i majestátní*. Brno: Kazda. 239 s, ISBN 978-80-7670-022-2
- [2] ÚRADNÍČEK, L. JELÍNEK, B. 2020. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [3] <https://www.pamatkovykatalog.cz/zamek-pohansko-13811466> [citováno 6. 11. 2021]
- [4] [https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=L%C3%A1ny_\(Lednickovaltický_areál\)&oldid=20572023](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=L%C3%A1ny_(Lednickovaltický_areál)&oldid=20572023) [citováno 6. 11. 2021]
- [5] https://www.ropiky.net/dbase_index.php [citováno 6. 11. 2021]
- [6] HRIB, M., KORDIOVSKÝ, E. (eds.). 2004. *Lužní les v Dyjsko-moravské nivě*. Břeclav: Moravia-press ve spolupráci s Lesy České republiky, Moravskými naftovými doly a Povodím Moravy. 591 s., ISBN 80-86181-68-5
- [7] <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/muzeum-cs-pohranicniho-opevneni-pohansko-u-zavory> [citováno 6. 11. 2021]

29.

Bzenecká lípa

Bzenec

Bzenecká lípa

Památná lípa velkolistá roste v zámeckého parku v Bzenci^[1]. Kraj Jihomoravský, okres Hodonín, obec Bzenec. GPS: 48,9766994° N, 17,2622869° E

Neméně proslulá a dodnes vonící vínem je historie patřící k prastaré bzenecké lípě (*Tilia platyphyllos* Scop.). Začíná v 11. století, kdy už byl Bzenec významným správním a obraným hradem na jižní hranici a vedla tudy i zemská stezka. Tehdy vysadili nejen jednu lípu, ale dvě. Dařilo se jim, a tak prý král Přemysl Otakar I., který věnoval bzenecký hrad své krásné ženě Konstancii, pod jednou z lip dokonce poobědval^[2, 3]. Lípa je unikátní svým vzrůstem. Před rozpadem (dnes 6 částí) byla pravděpodobně nejmohutnější lípou na našem území. V roce 1901 byl obvod kmene 1400 cm^[4]. V současné době tvoří rozsáhlou živou plastiku složenou ze zohýbaných sekundárních kmenů^[5].

V současné době dosahuje výšky 25 metrů a její stáří je odhadováno na 900 let^[6, 7, 8]. Měla být vysazena zhruba v roce 1104^[9]. Lípa roste v nadmořské výšce 190 m. Lípa se připomíná v kronikářských zápisech roku 1536^[10]. Dále lípu zmiňuje také urbář z roku 1604, uvádějící že byla již 500 let stará^[11, 12]. Byla svědkem dokonalé zkázy města Bzenec vojevůdcem Bočkajem v roce 1605^[12, 13]. Popisují ji historik Marian Karel Ulman v rukopisu z roku 1762, později i historik Řehoř Volný (1793–1871), když ve své moravské topografii poznamenal: *Vkročí-li nenadále cizozemec pod temné loubí první lípy, již patrně zvětšelé, jímá jej úděš, pováží-li, že jest snad družkou mladé Moravy, zešedivělou v proudech dob, jež viděla mizeti*^[9]. Historik Jan Petr Cerrony ve svém díle „Alt und Neu Mähren“ popisuje velkou lípu takto: „Ve Bzenci lze především spatřit lípu, jejíž kmen má osm loktů v průměru a jejíž větve se rozpráhají až 320 stop od kmene.“ Často uváděna jsou slova německého básníka Friedricha Hebbela, podle jehož zápisu by pod její korunou mohl odpočívat celý regiment^[5, 14].

Původně zde rostly dva strom, menší s obvodem kmene cca 600 cm^[9]. Ta menší rostla na vinném sklípku. Vůně lipového květu dala vzniknout názvu známého vína Bzenecká lipka, vyráběného z Ryzlinku Rýnského^[15]. Oba stromy také obdivoval Svatopluk Čech při návštěvě Bzence roku 1880^[5, 14]. Snítky Bzenecké lípy s obrázkem na pergamentu byly předány 26. června 1924 prezidentu T. G. Masarykovi, který Bzencem projížděl^[5, 14]. Uvádí se, že pod Bzeneckou lípou obědval Přemysl Otakar I.^[13, 16] a rovněž Rudolf II., který tu odpočíval a bavil se s celou dvorní družinou^[6].

Lípa byla původně klasický strom (s kmenem). Na počátku 18. století se pod ní údajně vešel regiment vojáků. Už tehdy ale byla koruna stromu částečně narušená. Poměrně málo známá je informace, že ještě koncem 19. století bylo do jejího kmene každý rok nalito 100 kg oleje, aby byl strom patřičně svěží^[5, 17]. Lípa se proměnila v nádhernou plastiku^[2], samorost vytvořený rozlomeným kmenem a mohutnými větvemi rozloženými okolo – stále udivuje návštěvníky svou velikostí, ale hlavně životní silou. V roce 2006 obsadila 5. místo v anketě Strom roku, pořádaný nadací Partnerství^[18]. Je to opravdový strom – pamětník^[11].

Památným stromem byla vyhlášena dne 9. 8. 2001^[1].

Památný strom – kód: 100969.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1771 ^[2]	7 $\frac{1}{3}$ sáhu (1250–1300 cm)				
1898 ^[4]	1375				
1901 ^[4]	1400				630
1958 ^[1]		12		38	
2000 ^[1]		22		24	
2001 ^[1]		20	22	34	900
2009 ^[1]		28	26	31	900
2021 ^[21]	675 (nejsilnější kmen)	27,5			

Zámek Bzenec

Dnešní podoba zámku je již třetí v jeho historii. Původně zde stávala tvrz, která po zániku bzeneckého hradu měla šlechtě vytvořit důstojné panské obydlí. V 11. stol. byl hrad s podhradím významným střediskem obranným, správním i hospodářským na hranicích českého území s Uherskem^[13]. Záznamy z roku 1231 uvádějí, že byl majetkem české královny Konstancie Uherské, druhé manželky krále Přemysla Otakara I. Jiří z Kravař, majitel bzeneckého panství, dal v roce 1450 postavit v místech dnešního zámku tvrz. Po jeho smrti roku 1466 koupil bzenecké panství Mikuláš Kropáč z Nevědomí. Od roku 1510 do roku 1588 se na panství vystřídal několik majitelů. Zámek byl postaven v letech 1855 až 1858 ve slohu pseudogotickém, zvaném též anglická gotika. Během stavby zámku docházelo k přehmatům. Zámek byl postaven proti původnímu záměru obráceně. Vysoká středová věž, která stála před vchodem do zámku, musela být v roce 1862 odstraněna, neboť se začala podezřele naklánět^[1]. Dnes je zde čtyřkřídlá dvoupatrová budova s nárožními polygonálními věžičkami. V hlavním průčelí vyniká balkónový portikus na pilířích^[7]. Na zámek navazuje terasovitá zahrada spolu s parkem. Zámek je dvoutraktový s vysunutými věžemi vepředu stanovými s arkýři, vzadu s cimbuřími na krakorcích. Vchod je chráněn balkónem na pilířích. Zámek je obklopen z přední části kolem nádvoří hospodářskými budovami a při vstupu chráněn zdí s přístavky. Náklady na stavbu vzrostly do závratné výše. Hrabě Vilém spáchal nakonec sebevraždu. Vdova po hraběti Vilémovi, hraběnka Amálie, bzenecké panství sice spravovala, ale nikdy v zámku nebydlela. Měla dvě dcery. Karolína zemřela v útlém věku, Pavla, jenž se stala po matčině smrti v roce 1913 univerzální dědičkou, zámek v roce 1917 prodala majiteli strážnického panství, hraběti Antonínu Magnisovi. Zámek nebyl vybaven, a proto jej hrabě pronajal vojenské správě, jako skladiště léčiv. Tato zámek opustila v roce 1923.

Zprvu byl zámek opět pronajat, v roce 1938 byl prodán Vinařskému družstvu ve Bzenci. Od té doby se stal sídlem vinařů. V prosinci 2002 koupilo objekty zámku a přilehlého historického parku město Bzenec. Bohužel současný stav „díky řádění předposledního majitele“ je velmi neutěšený. Přesto má město Bzenec se stávajícím objektem velkolepé záměry. Zda se vše podaří, to ukáže až budoucnost. Takže bílé stránky historie bzeneckého zámku čekají na další zápis^[13].

Zdroje

- [1] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=7769 [citováno 6. 11. 2021]
- [2] https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Bzenecká_lípa&oldid=20536712 [citováno 8. 11. 2021]
- [3] ŠŤASTNÝ, C., BARTOŠ, L. 1936. *Památné lípy bzenecké: [k VIII. sjezdu moravských bibliofilů a exlibristů v Prostějově dne 31. května 1936]*. Bzenec: [nákl. vl.], 1936. [IX] s.
- [4] CHADT-ŠEVĚTÍNSKÝ, J. E. 1908. ed. *Staré a památné stromy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: popisy 165 vzácných stromů se 30 obrazy význačných druhů*. Praha: [nákl. vl.], 1908. 61 s.
- [5] CHADT-ŠEVĚTÍNSKÝ, J. E. 1913. *Staré a památné stromy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Popisy 320 vzácných stromů se 160 obrazy význačných druhů*. 2. rozmnož. vyd. V Písku: nákladem vlastním. 215 s.
- [6] NĚMEC, J. a kol. 2003. *Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia. 221 s., [24] s barev. obr. příl. ISBN 80-7033-781-8
- [7] HRUŠKOVÁ, M., LUDVÍK, B. 2006. *Paměť stromů*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta. 255 s. ISBN 80-204-1500-9
- [8] <https://www.bzenec.cz/turistika/pamatky-turisticke-cile/> [citováno 8. 11. 2021]
- [9] <https://botany.cz/cs/bzenecka-lipa/> [citováno 8. 11. 2021]
- [10] HRUŠKOVÁ, M. 2007. *Stromy památné v kresbách Jaroslava Turka*. Praha: [Marie Hrušková]. 85 s. ISBN 978-80-254-1015-8
- [11] HRUŠKOVÁ, M., MICHÁLEK, J. 2012. *Nejmohutnější památné stromy v ČR*. Praha: Marie Hrušková. 93 s. ISBN 978-80-260-3527-5.
- [12] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L., ČERMÁK, M. 2017. *Nejmohutnější stromy naší země*. Vyd. 1. Praha: Euromedia. 127 s. Esence. ISBN 978-80-7549-294-4
- [13] HRUŠKOVÁ, M. 2021. *Lípy vládné i majestátní*. Brno: Kazda. 239 s, ISBN 978-80-7670-022-2
- [14] HRUŠKOVÁ, M. 1995. *Památné stromy*. Praha: Silva Regina. 192 s. ISBN 80-902033-0-2
- [15] <https://lipyrepubliky.cz/lipa/bzenecka-lipa/> [citováno 6. 11. 2021]
- [16] <https://www.stromroku.cz/finaliste/2006/Bzenecka-lipa> [citováno 6. 11. 2021]
- [17] <https://www.slovacko.cz/misto/bzenecka-lipa/> [citováno 6. 11. 2021]
- [18] HRUŠKOVÁ, M. 1999. *Stromy pamatují*. Praha: [s.n.]. 83 s., [4] obr. příl. ISBN 80-238-4614-0
- [19] HIEKE, K. 1985. *Moravské zámecké parky a jejich dřeviny*. 1. vyd. Praha: SZN, 307 s., [16] s. obr. příl.
- [20] HOSÁK, L., LOUDA, J., ZEMEK, M. 1981. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I, Jižní Morava*. 1. vyd. Praha: Svoboda. 364 s., [32] s. obr. příl.
- [21] ÚRADNÍČEK, L. 2021. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno

30.

Bartošovický platan
Bartošovice

Bartošovický platan (Josefínin)

Platan javorolistý (*Platanus ×hispanica Münchh.*) se nachází v zámeckém parku Bartošovice, asi 6 km od Příbora. Kraj Moravskoslezský, okres Nový Jičín, obec Bartošovice. GPS: 49,6716478° N, 18,0502236° E.

Platan je cizokrajná dřevina, dorůstá průměru kmene 2–3 m a výšky do 50 m^[1]. První introdukce do ČR byla v roce 1835 do Královské obory v Praze^[2]. Největší platan javorolistý v Evropě je uváděn z Polska (měření v roce 2014), kde v parku Chvojna dorostl obvodu 11 m a výšky 35 m^[3].

Za majestátní vzrůst platanů mohou značné roční přírůstky – prostě řečeno: platan rychle roste. Proto je snazší určit nikoli nejstarší, ale změřit ten největší – a to je Josefínin platan rostoucí v Bartošovicích.

„Koruna Bartošovického platanu je mohutná, rozložitá, pokrývá plochu asi 1000 metrů čtverečních, obvod koruny činí asi 120 m. Je to dáno tím, že stále roste jako solitéra. Stejně tak Malostranský platan na Kampě, platan v zahradě paláce velkopřevora řádu maltézských rytířů či platan v Liběchově a Cholticích. Hmotnost stromu v Bartošovicích včetně kořenového systému lze odhadnout asi na 120 tun, takže se jedná pravděpodobně o největší živý organizmus u nás...“ napsal o něm Pavel Kyzlík^[5].

Největší platan naší republiky zaujme sám o sobě svým vzhledem, ale ve spojení s příběhem, který k němu patří, tím víc, i když patří do doby na přelomu 18. a 19. století. Láska, pohrdání, pomluvy a oddanost se v mnohém nezměnily ani dnes. Ona – Josefína Pachtová – byla velmi bohatá, a tedy nezávislá, v tom byla i v tehdejší společnosti její určitá výhoda. Ale stejně riskovala, když se rozhodla žít podle svého přesvědčení. Nebylo to bez překážek – zřejmě jí i jemu vzájemný vztah za to stál. Po 36 letech společného života mu krátce před vánoci zemřela, on na jaře následujícího roku 1834 dal vysadit pod okny zámku^[4], kde spolu žili, mladý platan. Stromek nově vyšlechtěný v Anglii, v té době u nás vzácný a neobvyklý.

On – Josef Jiří Meinert byl vysokoškolským profesorem, filosofem, historikem a zabýval se i etnografií. Snad věřil, že ve stromku bude dál žít její duše, a tak ho nazval jejím jménem. Možná i jako dík za vzájemný vztah, za to, že volila život s původně jen obyčejným vychovatelem svého syna, za dceru a syna, které mu dala, za to, že mu po celý život pomáhala v jeho úsilí o úspěšnou vědeckou a literární práci?

Když se poznali, bylo Josefíně 26 let. Byla o dva roky starší než on, ale její životní zkušenost byla větší než dva rozdílné roky. Provdali ji v patnácti letech za mnohem staršího muže, vojáka. V necelých šestnácti už měla syna. Manželství se rozpadlo^[5]. Kolem krásné mladé šlechtičny se pohybovalo mnoho ctitelů, často povrchní mužové velkého světa. Vzdělaný vychovatel jejího syna, který se o chlapce staral, když se uchýlila do bartošovického zámku, byl ve srovnání s nimi tak jiný. A zřejmě se v něm nezmýlila.

Po dobu jedenácti let, o které profesor Meinert svou Josefínu přežil, se těšil pohledem z okna své pracovny z pěkného platanu. Strom v pořádku přestál i všechny změny, které se s lidmi a zámek během dalších desetiletí staly. Jeho kmen nyní měří v obvodu 770 cm, ve výšce přibližně pěti metrů se rozdvouje. Jedna z mohutných větví narušuje souměrnost koruny a odklání se skoro vodorovně od kmenu směrem k zámečku^[6].

Chceme-li v tom vidět symboliku – proč by ne? Stromy dokáží vyjádřit mnohé ...

V evidenci památných stromů^[7] je uložen návrh usnesení pro 62. schůzi rady ONV v Novém Jičíně dne 13. 6. 1980 z 30. 5. 1980, v němž je předložen seznam stromů k vyhlášení za chráněný přírodní výtvar. Lze tedy předpokládat, že v roce 1980 došlo k vyhlášení ochrany platanu. Dne 27. října 2001 byl strom přejmenován na Josefínin platan^[8].

Památný strom – kód: 100331.

BIOMETRICKÉ PARAMETRY STROMU

rok	obvod kmene (cm)	výška (m)	výška koruny (m)	šířka koruny (m)	věk (roky)
1977 ^[7]	700	32			250
1985 ^[9]	690	32		42	
1991 ^[7]	760	32	31	36	250
1998 ^[7]	770	36	34	36	
2003 ^[7]	790	38	37	30	
2008 ^[7]	810	40	39	37	
2010 ^[7]	855	28		36	
2015 ^[7]	840				
2016 ^[7]	842	37		42	172
2019 ^[10]	868	38	36	40	

Ošetření platanu: Před rokem 1976 byla dutina na vodorovné větvi zakryta stříškou, aby do dutiny nezatékala voda a větev podepřena kovovou tyčí.

V létě 2006 byla na platanu potvrzena listová houba *Gnomonia veneta*, v ranách po ořezu větví zjištěny 2 plodnice rezavce štětinatého a občasné zlomy větví. Vytvořena další dutina na vodorovné větvi orientovaná vzhůru^[7]. 2. 11. 2015 byl proveden doporučený řez – odstranění ojedinělých suchých větví a pahýlů a odstranění 2 plodnic rezavce štětinatého v ránách po ořezu, doplněna byla nová stříška na spodní vodorovné větvi, provedeno jednostranné odlehčení větve kvůli vychylování podpěry.

Bartošovice – zámek

Bartošovice, co by ves, jsou poprvé zmíněny v listině z roku 1383, kdy se staly majetkem pánů z Karvař^[11]. Po nich byli krátce, mezi lety 1437–1480 (nebo 1434–1490^[12]), majiteli vladykové z Ochab^[11]. Možná právě za nich byla nedaleko kostela postavena tvrz zmiňovaná poprvé roku 1490^[12]. Bartošovické panství poté mnohokrát změnilo majitele.

Roku 1522^[11] (nebo 1521^[12]) koupili tvrz s dvorem Sedličtí z Choltic. Václav Sedlický z Choltic s chotí dali v roce 1583 přestavět tvrz na zámek, jak dokazuje portál s leto počtem. Anna, vdova po Albrechtu Sedlickém z Choltic, prodala roku 1616 Bartošovice svému příbuznému Janu Šťastnému (Felixovi) Podstackému z Prusinovic, nejvyššímu písaři zemskému za 48 000 zlatých^[11, 12].

Kolem roku 1670, za Jiřího Valeriána Podstatského, byla v barokním slohu dostavěna část zámku. Podle dochovaných pramenů (urbář) měl zámek v roce 1674 tři podlaží, dvě pavlače podepřené sloupy a věž. V přízemí zámku bydlelo služebnictvo a úřednictvo, v prvním a druhém patře panstvo. Nejvyšší patro bylo využíváno ke skladování obilí.

Původně barokní jižní a východní křídlo zámku bylo na sklonku 18. století dále upravováno, ovšem už za nových majitelů. V roce 1768 (30. června) koupila bartošovické panství za 110 000 zlatých a 600 klíčného odvoděla hraběnka Marie Taafová, rozená Chotková. Hraběnka se podruhé provdala za hraběte Malabaila z Canalu s nímž měla dceru Josefu. Té Bartošovice v roce 1786 věnovala při sňatku s Janem Nepomukem hrabětem Pachtou z Rájova^[11, 12]. Josefa se provdala podruhé, tajně, za Josefa Jiřího Meinerta^[12], který byl od roku 1797 vychovatelem jejího syna Karla^[13]. Na Bartošovickém zámku spolu žili od roku 1813 do 6. prosince 1833, kdy hraběnka zemřela. Meinert nechal hraběnce postavit hrobku a na jaře následujícího roku vysadit v zámeckém parku (v místech, kam viděl ze své pracovny) platan dovezený z Anglie^[8].

Po hraběčině smrti změnil zámek majitele. Dvorský^[11] uvádí, že hraběnka svůj majetek odkázala Hugovi Meinertovi (synovi J. J. Meinerta), který od ní již v roce 1828 koupil svobodný statek (Freibauergrund) čís. 70. Spurný^[12] naproti tomu připisuje vlastnictví zámku J. J. Meinerovi. Po smrti Hugo Meitnera (19. 6. 1858) prodali jeho dcery v roce 1867 zámek paní Fattonové vdově po továrníku ve Víd. Novém Městě za 420 000 zlatých. Ta dala zámek své dceři Emmě, která ho postoupila svému manželovi c. k. majoru generálního štábu Josefu Aresin-Fatton^[11]. Po něm, od roku 1900, vlastnili zámek Czeczowiczkové.

V roce 1945 se stal zámek majetkem Československých státních lesů a statků a do roku 1966 v něm bylo umístěno středisko pracujících dorostu tohoto podniku. Dále byl v majetku MNV a sloužil pro bytové účely i jako pohostinství. V současné době je zámek sídlem Regionu Poodří (svazek 20 obcí zájmového území řeky Odry a jeho

blízkého okolí). Činnost svazku je zaměřena na rozvoj služeb na venkově, na obnovu kulturního a přírodního dědictví.

Také je sídlem MAS Regionu Poodří, o. s. a Turistického informačního centra Regionu Poodří. V reprezentativních prostorách zámku se nachází obřadní síň a další prostory jsou využívány k pořádání slavnostních hostin, seminářů a školení. Dále se v zámku nachází výstavní Expozice Moravského Kravařska, která je rozdělena do 4 tématických celků: Galerie osobností, Moravské Kravařsko, Bartošovický zámek vč. minulosti a přítomnosti Poodří, Vojenská historie a lazaretní pokoj^[14].

Zdroje

- [1] HORÁČEK, P. 2007. *Encyklopedie listnatých stromů a keřů*. Vyd. 1. Brno: Computer Press. 747 s. ISBN 978-80-251-1708-8
- [2] SVOBODA, A. M. 1981. Introdukce okrasných listnatých dřevin. *Studie ČSAV č. 12*, Praha: Academia. 175 s.
- [3] https://www.monumentaltrees.com/en/pol/westpomeranian/gryfino/2968_park/ [citováno 22. 11. 2021]
- [4] HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L., ČERMÁK, M. 2017. *Nejmohutnější stromy naší země*. Vyd. 1. Praha: Euromedia. 127 s. Esence. ISBN 978-80-7549-294-4
- [5] HRUŠKOVÁ, M. 2011. *Podivuhodné stromy*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub. 168 s. ISBN 978-80-242-2950-8
- [6] NĚMEC, J. a kol. 2003. *Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia. 221 s., [24] s barev. obr. příl. ISBN 80-7033-781-8
- [7] https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=7131 [citováno 24. 11. 2021]
- [8] https://www.bartosovice.cz/turistika/priroda/platan-javorolisty-platanus-acerifolia-0_18.html [citováno 24. 11. 2021]
- [9] HIEKE, K. 1985. *Moravské zámecké parky a jejich dřeviny*. 1. vyd. Praha: SZN, 307 s., [16] s. obr. příl.
- [10] ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2019. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- [11] POKORNÝ, F., DVORSKÝ, F., ed. 1917. *Vlastivěda moravská. II, Místopis Moravy. Díl IV [i.e. III] místopisu, Jičínský kraj. Čís. 43 [i.e. 54?], Příborský okres*. V Brně: Musejní spolek. [3] l., 314 s., [3] l. obr. příl.
- [12] SPURNÝ, F. a kol. 1983. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II, Severní Morava*. 1. vyd. Praha: Svoboda. 357 s.
- [13] <https://www.hrady.cz/prirodni-scenerie-josefinin-platan/texty?tid=18095&pos=1000> [citováno 24. 11. 2021]
- [14] https://www.bartosovice.cz/turistika/pamatky/zamek-bartosovice-0_15.html [citováno 24. 11. 2021]

Abstrakt

Významné stromy v tomto výstavním katalogu jsou stromy historické, stromy často mohutného vzrůstu nebo zajímavé stromy introdukované, na území ČR nepůvodní. Všechny tyto stromy jsou spjaty s historií naší země. Některé z nich patří k nejstarším, jiné k esteticky zajímavým nebo známým z lidové slovesnosti. Katalog k výstavě obsahuje 30 významných stromů z celé České republiky, vybrané z různých lokalit. Převážně s jedná o méně známé památné stromy, jsou zde ale i stromy za památné nevyhlášené, zasluhující zvýšenou pozornost. Vybrány byly nejen duby a lípy, jako dominanty České krajiny, ale téměř 50 % publikace tvoří stromy dalších taxonů. Poprvé jsou stromy v textu uvedeny v souvislosti s historickými památkami v krajině. Je zde zvýrazněna přímá souvislost života stromu s neživými objekty. U každého stromu jsou mimo jeho historie, případně data vyhlášení památným stromem i změny jeho biometrických parametrů. Právě zjišťování a hodnocení těchto parametrů je součástí výsledků projektu, jehož výstupem je výstava velkoformátových fotografií. U souvisejících objektů je stručně uvedena jejich historie v návaznosti na vybrané stromy. Tyto další informace doplňují a vhodně dokreslují postavení stromů v kulturní krajině.

Abstract

Important trees in this exhibition catalog are historical trees, trees of often massive growth or interesting introduced trees that are not native to the territory of the Czech Republic. All these trees are connected with the history of our country. Some of them belong to the oldest, others to the aesthetically interesting or known from folk literature. The catalog for the exhibition contains 30 important trees from all over the Czech Republic, selected from various locations. These are mostly lesser-known memorial trees, but there are also unannounced memorial trees that deserve increased attention. Not only oaks and lindens were selected, as dominants of the Czech landscape, but almost 50 % of the publication consists of trees of other taxa. For the first time, trees are mentioned in the text in connection with historical monuments in the landscape. The direct connection between the tree's life and inanimate objects is highlighted here. For each tree, there are also changes to its biometric parameters in addition to its history, or the date it was declared a memorial tree. The detection and evaluation of these parameters is part of the results of the project, the output of which is an exhibition of large-format photographs. For related objects, their history is briefly presented in connection with the selected trees. This additional information complements and appropriately illustrates the position of trees in the cultural landscape.

Zdroje

- Administrativní lexikon obcí republiky Československé 1955: podle správního rozdělení 1. ledna 1955.* Praha: SEVT, 1955. 16, 574, [2] s.
- BAĎUROVÁ, A. 1989. *Dějiny a činnost ZK-ÚVI ČSAV.* Praha: Základní knihovna – Ústředí vědeckých informací ČSAV, S. 11, 14.
- BERANOVÁ VAICOVÁ, R. 2005. *Zaniklé obce na Sokolovsku.* 1. vyd. Sokolov: Krajské muzeum Sokolov. 252 s. ISBN 80-86630-06-4.
- CENTKO, P. 2008. *Poutní ruch ve 20. století v Lomci* (diplomová práce). České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. 98 s.
- ČÚZK – Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 – Čechy, list 8978-1 Výškovice u Vimperka – dříve Wischkowitz. Dostupné online: <https://ags.cuzk.cz/archiv/> [citováno 16. 11. 2021]
- ČÚZK – Indikační skici – Čechy, list 8978-1 Výškovice – dříve Wischkowitz. Dostupné online: <https://ags.cuzk.cz/archiv/> [citováno 16. 11. 2021]
- Časopis *Natura Plus* 1996 č. 2. ISSN 1212-6748 Dostupné online: <http://natura.baf.cz/natura/1996/2/9602-3.html> [citováno 12. 11. 2021]
- DAVID, P., SOUKUP, V. 2002. *777 kostelů, klášterů a kaplí České republiky.* Praha: Kartografie. 308, 58 s. ISBN 80-7011-708-7
- DRESLER, P., MĚŘÍNSKÝ, Z. (ed.) a KLÁPŠTĚ, J. (ed.) 2011. *Opevnění Pohanska u Břeclavi.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 275 s. Dissertationes archaeologicae Brunenses/Pragensesque; 11. ISBN 978-80-210-5421-9 Dostupné on-line: <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/127630>. [citováno 8. 11. 2021]
- Dub svatého Václava Archivováno 2. 5. 2017 na Wayback Machine svata-hora.cz [citováno 4. 11. 2021]
- DVORSKÝ, F. 1908. *Vlastivěda moravská. II., Místopis Moravy. Díl VI. Místopisu, Znojemský kraj. Čís. 45., Náměšťský okres.* V Brně: nákladem Musejního spolku v Brně. 342 s., 5 nečíslovaných listů obrazových příloh.
- DVOŘÁČKOVÁ, V. 2003. *222 tajemných míst do kapsy.* Praha: Levné knihy KMa, 16, [12] s. ISBN 80-7309-148-8
- FIALA, Z., ed., BĚLOHLÁVEK, M. 1985. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. IV, Západní Čechy.* 1. vyd. Praha: Svoboda. 521 s., [32] s. barev. obr. příl., [4] s. barev. obr. příl.
- FRIEDRICH, G., KRISTEN, Z. (ed.). 1912. *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Sumptibus Comitiorum Regni Bohemiae, (CDB). Tomus V/1, č. 391.*
- GRMELA, V. 1996. *K dějinám Jimramova, Dalečína a Vítochova.* Vyd. v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. 26 s. Průvodce. ISBN 80-7192-130-0.
- HIEKE, K. 1984. *České zámecké parky a jejich dřeviny.* 1. vyd. Praha: SZN. 459 s., [16] s. barev. obr.
- HIEKE, K. 1985. *Moravské zámecké parky a jejich dřeviny.* Praha: SZN. 459 s., [16] s. obr. příl.
- HIGHT, J. 2015. *World Tree Story – history and legends of the world's ancient trees.* China: mago, 256 pp. ISBN 978-0-9932906-0-2

- HLINOMAZ, M. 2003. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary. 317 s. Malé karlovarské monografie; sv. 2. ISBN 80-239-0337-3
- Hodnocení vybraných památných stromů Archivováno 8. 3. 2016 na Wayback Machine mzp.cz
- HOLÁSEK, V. 2002. Původní technické zázemí lednického skleníku. In: Fabiánová B. (ed.). *Zámecký palmový skleník. Sborník příspěvků přednesených na mezinárodním semináři, pořádaném ve dnech 17.-19. června 2002 při příležitosti dokončení památkové obnovy*. Brno: Státní památkový ústav v Brně. s. 104–109
- HOLEC, F. a kol. 1988. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VII, Praha a okolí*. 1. vyd. Praha: Svoboda. 221 s., [40] s. obr. příl.
- HORÁČEK, P. 2007. *Encyklopedie listnatých stromů a keřů*. Vyd. 1. Brno: Computer Press. 747 s. ISBN 978-80-251-1708-8
- HOSÁK, L., LOUDA, J., ZEMEK, M. 1981. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I, Jižní Morava*. 1. vyd. Praha: Svoboda. 364 s., [32] s. obr. příl.
- HRIB, M., KORDIOVSKÝ, E. (eds.). 2004. *Lužní les v Dyjsko-moravské nivě*. Břeclav: Moraviapress ve spolupráci s Lesy České republiky, Moravskými naftovými doly a Povodím Moravy. 591 s., ISBN 80-86181-68-5
- HROBAŘ, F. 1949. *Soupis našich starých a památných stromů. Č. 2, Staré a památné stromy na Žambersku, Králicku a Rokytnicku v Orlických horách*. Praha: Nákladem Svazu spolků okrašlovacích a ochranných. 160 s., 32 s. obr. příl.
- HRUŠKOVÁ, M. 1995. *Památné stromy*. Praha: Silva Regina. 192 s. ISBN 80-902033-0-2
- HRUŠKOVÁ, M. 1999. *Stromy pamatují*. Praha: [s.n.]. 83 s., [4] obr. příl. ISBN 80-238-4614-0
- HRUŠKOVÁ, M. 2001. *Památné stromy II*. Praha: [M. Hrušková]. 189 s. ISBN 80-238-7648-1
- HRUŠKOVÁ, M. 2003. *Památné stromy 1. 2., upr. vyd.* Praha: [M. Hrušková], 197 s., [8] barev. obr. příl. ISBN 80-239-1935-0
- HRUŠKOVÁ, M. 2007. *Stromy památné v kresbách Jaroslava Turka*. Praha: [Marie Hrušková]. 85 s. ISBN 978-80-254-1015-8
- HRUŠKOVÁ, M. 2008. *Za památnými stromy Vysočiny*. 1. vyd. Beroun: MH. 143 s. ISBN 978-80-86720-41-8
- HRUŠKOVÁ, M. 2009. *Za památnými stromy Vysočiny II*. 1. vyd. Beroun: MH. 159 s. ISBN 978-80-86720-46-3
- HRUŠKOVÁ, M. 2011. *Podivuhodné stromy*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub. 168 s. ISBN 978-80-242-2950-8
- HRUŠKOVÁ, M. 2018. *Stromy vypravují: příběhy o stromech a lidech*. 1. vydání. Brno: Kazda. 185 s. ISBN 978-80-907420-0-0
- HRUŠKOVÁ, M. 2021. *Lípy vlídné i majestátní*. Brno: Kazda. 239 s. ISBN 978-80-7670-022-2
- HRUŠKOVÁ, M., TUREK, J. 2021. *Stromy památné II v kresbách Jaroslava Turka*. Praha: [vlastním nákladem]. 85 s. ISBN 978-80-11-00608-2
- HRUŠKOVÁ, M., HÖSSL, P., TUREK, J. 2018. *Stromy vypravují, příběhy o stromech a lidech*. Brno: Nakladatelství KAZDA, s. r. o., 185 s. ISBN 978-80-907420-0-0
- HRUŠKOVÁ, M., LUDVÍK, B. 2006. *Paměť stromů*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta. 255 s. ISBN 80-204-1500-9

- HRUŠKOVÁ, M., MICHÁLEK, J. 2011. *Podivuhodné stromy*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub. 168 s. ISBN 978-80-242-2950-8
- HRUŠKOVÁ, M., MICHÁLEK, J. 2012. *Nejmohutnější památné stromy v ČR*. Praha: Marie Hrušková. 93 s. ISBN 978-80-260-3527-5.
- HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L. 2016. *Nejmohutnější památné stromy České republiky (List of remarkable champion trees of the Czech Republic)*. Brno: Mendelova univerzita v Brně a Nadační fond prof. A. Bayera. 27 s.
- HRUŠKOVÁ, M., ÚRADNÍČEK, L., ČERMÁK, M. 2017. *Nejmohutnější stromy naší země*. Vyd. 1. Praha: Euromedia. 127 s. Esence. ISBN 978-80-7549-294-4
- HRUŠKOVÁ, M., VĚTVIČKA, V. KOUTNÍK, D. 2014. *Stromy z ráje českého: památné stromy Turnovska*. Turnov: Město Turnov. 159 s. ISBN 978-80-905225-2-7
- <http://www.info-sumava.cz/view.php?cislocclanku=2007040189> [citováno 15. 11. 2021]
- http://www.putujici.cz/?p=p_632&sName=Doksany-u-Litomerice [citováno 6. 11. 2021]
- <http://www.web.zeliv.eu/turisticky-portal/historie-klastera/index.html> [citováno 12. 11. 2021]
- <http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=366> [citováno 8. 11. 2021]
- <https://botany.cz/cs/bzenecka-lipa/> [citováno 8. 11. 2021]
- <https://botany.cz/cs/jinan-v-doksanech/> [citováno 6. 11. 2021]
- <https://botany.cz/cs/korneruv-dub-dalovice/> [citováno 9. 11. 2021]
- <https://botany.cz/cs/lipa-nadeje-lomec/> [citováno 8. 11. 2021]
- <https://carokraj.cz/lokace/obr-a-na-hlavu-postavena-borovice-vitochov> [citováno 9. 11. 2021]
- https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Bzenecká_lípa&oldid=20536712 [citováno 8. 11. 2021]
- https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Hroznatova_l%C3%ADpa&oldid=20535524 [citováno 8. 11. 2021]
- [https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kaple_And%C4%9Bl%C5%AF_str%C3%A1%C5%BEen%C3%BDch_\(Zlat%C3%A1_Koruna\)&oldid=20587916](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kaple_And%C4%9Bl%C5%AF_str%C3%A1%C5%BEen%C3%BDch_(Zlat%C3%A1_Koruna)&oldid=20587916) [citováno 8. 10. 2021]
- https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kl%C3%A1%C5%A1ter_Doksany&oldid=20426993 [citováno 8. 11. 2021]
- https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kl%C3%A1%C5%A1ter_Tepl%C3%A1&oldid=20552226 [citováno 8. 11. 2021]
- https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kl%C3%A1%C5%A1ter_Zlat%C3%A1_Koruna&oldid=20704675 [citováno 8. 10. 2021]
- [https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kostel_svat%C3%A9ho_V%C3%A1clava_\(Stochov\)&oldid=19455524](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kostel_svat%C3%A9ho_V%C3%A1clava_(Stochov)&oldid=19455524) [citováno 9. 11. 2021]
- [https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=L%C3%A1ny_\(Lednicko-valtický_areál\)&oldid=20572023](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=L%C3%A1ny_(Lednicko-valtický_areál)&oldid=20572023) [citováno 6. 11. 2021]
- https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=L%C3%ADpa_Nad%C4%9Bje&oldid=20530180 [citováno 8. 11. 2021]
- https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=L%C3%ADpa_v_Lipce&oldid=20541779 [citováno 5. 11. 2021]
- [https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Pern%C5%A1tejn_\(hrad\)&oldid=20504185](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Pern%C5%A1tejn_(hrad)&oldid=20504185) [citováno 16. 11. 2021]

[https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Ratm%C4%9B%C5%99ice_\(z%C3%A1mek\)&oldid=20572766](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Ratm%C4%9B%C5%99ice_(z%C3%A1mek)&oldid=20572766) [citováno 8. 11. 2021]

<https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Stochov&oldid=20695723> [citováno 9. 11. 2021]

https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Svatov%C3%A1clavsk%C3%BD_dub&oldid=20534411 [citováno 9. 11. 2021]

https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDlezni%C4%8Dn%C3%AD_tra%C5%A5_Doudleby_nad_Orlic%C3%AD_%E2%80%93_Rokytnice_v_Orlick%C3%BDchor%C3%A1ch [citováno 10. 11. 2021]

https://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Xaver_Drozen [citováno 17. 11. 2021]

https://cs.wikipedia.org/wiki/Kladrubský_kláster [citováno 12. 11. 2021]

[https://cs.wikipedia.org/wiki/Korneruv_dub_\(Dalovice\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Korneruv_dub_(Dalovice)) [citováno 2. 11. 2021]

https://cs.wikipedia.org/wiki/L%C3%ADpa_Jana_Gurreho [citováno 10. 11. 2021]

[https://cs.wikipedia.org/wiki/Popov_\(Jáchymov\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Popov_(Jáchymov)) [citováno 8. 11. 2021]

https://cs.wikipedia.org/wiki/Popovský_jasan [citováno 5. 11. 2021]

[https://cs.wikipedia.org/wiki/Prose%C4%8D-Obo%C5%99i%C5%A1t%C4%9B_\(z%C3%A1mek\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Prose%C4%8D-Obo%C5%99i%C5%A1t%C4%9B_(z%C3%A1mek)) [citováno 7. 11. 2021]

https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_památných_stromů_v_okrese_Klatovy [citováno 10. 11. 2021]

https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_památných_stromů_v_okrese_Tachov [citováno 10. 11. 2021]

[https://cs.wikipedia.org/wiki/Svatov%C3%A1clavsk%C3%BD_dub_\(Svat%C3%A1_hora\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Svatov%C3%A1clavsk%C3%BD_dub_(Svat%C3%A1_hora)) [citováno 4. 11. 2021]

[https://cs.wikipedia.org/wiki/Theodor_K%C3%B6rner_\(b%C3%A1sn%C3%ADk\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Theodor_K%C3%B6rner_(b%C3%A1sn%C3%ADk)) [citováno 2. 11. 2021]

https://cs.wikipedia.org/wiki/Tisy_v_Krompachu [citováno 16. 11. 2021]

<https://ct24.ceskatelevize.cz/nazory/1140538-borovice-ludka-munzara-zije> [citováno 9. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9308 [citováno 8. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9307 [citováno 8. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9343 [citováno 4. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9297 [citováno 6. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9042 [citováno 11. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9232 [citováno 10. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9600 [citováno 15. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=8709 [citováno 6. 12. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=10944
[citováno 9. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=10258
[citováno 4. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9891
[citováno 6. 10. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=10073
[citováno 11. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=8180
[citováno 17. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=11021
[citováno 6. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9694
[citováno 12. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=9698
[citováno 6. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=8409
[citováno 5. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=8245
[citováno 11. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=8110
[citováno 12. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=7425
[citováno 9. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=7401
[citováno 16. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=7583
[citováno 16. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=7769
[citováno 6. 11. 2021]

https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?SHOW_ONE=1&ID=7131
[citováno 24. 11. 2021]

<https://lipyrepubliky.cz/lipa/bzenecka-lipa/> [citováno 6. 11. 2021]

<https://mapy.cz/turisticka?x=13.1719489&y=49.4642624&z=13&source=mu-ni&id=1309&ds=2> [citováno 12. 11. 2021]

<https://pardubice.rozhlas.cz/jedinecne-chalupy-a-prastare-stromy-teleci-je-pohadkove-8774197> [citováno 12. 11. 2021]

<https://pribram.eu/mesto-pribram/o-meste/kulturni-pamatky/svata-hora.html>
[citováno 4. 11. 2021]

<https://prima.iprima.cz/porady/ano-sefe/specialni-dvoudilna-epizoda-ano-sefe-danove-nejen-gulas-nezvladaji-nauci-je> [citováno 10. 11. 2021]

<https://svata-hora.cz/pro-navstevniky/areal-svate-hory/> [citováno 4. 11. 2021]

<https://tatobity.cz/obec/info/> [citováno 17. 11. 2021]

<https://vitochov.cz/kostel-sv-michaela/> [citováno 9. 11. 2021]

https://www.bartosovice.cz/turistika/pamatky/zamek-bartosovice-0_15.html
[citováno 24. 11. 2021]

https://www.bartosovice.cz/turistika/priroda/platan-javorolisty-platanus-acerifolia-0_18.html [citováno 24. 11. 2021]

<https://www.bzenec.cz/turistika/pamatky-turisticke-cile/> [citováno 8. 11. 2021]

<https://www.casopis.ochranaprirody.cz/fotografie-z-obalky/naucna-stezka-sudslavicky-okruh/> [citováno 15. 11. 2021]

<https://www.farnostrimov.cz/historie/> [citováno 10. 11. 2021]

<https://www.hornibradlo.cz/hrobka-kustosu/d-2457> [citováno 5. 11. 2021]

<https://www.hrady.cz/prirodni-scenerie-josefinin-platan/texty?tid=18095&pos=1000>
[citováno 24. 11. 2021]

<https://www.hrady.cz/tvrz-dalovice-karlovy-vary> [citováno 10. 11. 2021]

<https://www.hrady.cz/zamek-pohansko-breclav> [citováno 6. 11. 2021]

<https://www.kladruby.cz/historie> [citováno 10. 11. 2021]

<https://www.klaster-zlatakoruna.cz/cs/cs/fotogalerie/11787-zlatokorunske-stromy>
[citováno 8. 10. 2021]

<https://www.kr-vysocina.cz/misto-kam-chodil-rad-i-karel-havlicek-borovsky/d-4048406>
[citováno 6. 11. 2021]

<https://www.kudyznudy.cz/aktivity/muzeum-cs-pohranicniho-opevneni-pohansko-u-zavory>
[citováno 6. 11. 2021]

https://www.monumentaltrees.com/en/deu/brandenburg/prignitz/2486_church/
[citováno 22. 11. 2021]

https://www.monumentaltrees.com/en/esp/castillayleon/covaleda/16277_sendadelosabuelosdelbosque/30735/ [citováno 22. 11. 2021]

https://www.monumentaltrees.com/en/esp/castillayleon/sanildefonso/6908_palacioreal-delagranja_plazaespana/13911/ [citováno 23. 11. 2021]

https://www.monumentaltrees.com/en/fra/orne/menilciboult/2190_eglisenotredamedelanativite/ [citováno 22. 11. 2021]

https://www.monumentaltrees.com/en/gbr/scotland/perthandkinross/7377_dunkeld-cathedral/15302/ [citováno 23. 11. 2021]

https://www.monumentaltrees.com/en/gbr/wales/gwynedd/7486_plasnewydd/
[citováno 22. 11. 2021]

https://www.monumentaltrees.com/en/irl/munster/tipperary/7844_privateparknearthurles/ [citováno 23. 11. 2021]

https://www.monumentaltrees.com/en/ita/piedmont/novara/14161_villabracorensa-voiroux/ [citováno 22. 11. 2021]

https://www.monumentaltrees.com/en/ita/sicily/caronia/14059_nebrodi/26981/
[citováno 22. 11. 2021]

https://www.monumentaltrees.com/en/pol/westpomeranian/gryfino/2968_park/
[citováno 22. 11. 2021]

<https://www.monumentaltrees.com/en/world-blackpine/> [22. 11. 2021]

<https://www.monumentaltrees.com/en/world-juniperusvirginiana/> [citováno 22. 11. 2021]

<https://www.muzeumbv.cz/zamecek-pohansko> [citováno 8. 11. 2021]

https://www.orlickedrahy.cz/soucasnost_doudleby_rokytnice.php [citováno 10. 11. 2021]

<https://www.pamatkovykatalog.cz/areal-klastera-779535> [citováno 6. 11. 2021]

<https://www.pamatkovykatalog.cz/hrad-pernstejn-2150052> [citováno 16. 11. 2021]

<https://www.pamatkovykatalog.cz/klaster-benediktynu-14559203> [citováno 12. 11. 2021]

<https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-ducha-a-loretanska-kaple-santa-casa-678174> [citováno 11. 11. 2021]

<https://www.pamatkovykatalog.cz/tvrz-20620993> [citováno 9. 11. 2021]

<https://www.pamatkovykatalog.cz/velkomoravske-hradiste-pohansko-14881476> [citováno 6. 11. 2021]

<https://www.pamatkovykatalog.cz/zamek-lazen-17883040> [citováno 12. 11. 2021]

<https://www.pamatkovykatalog.cz/zamek-pohansko-13811466> [citováno 6. 11. 2021]

<https://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/dalovice-korneruv-dub/> [citováno 4. 11. 2021]

<https://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/dalovice-stary-zamek/> [citováno 10. 11. 2021]

<https://www.rimov.cz/obec/pamatky/kostel/> [citováno 11. 11. 2021]

https://www.ropiky.net/dbase_index.php [citováno 6. 11. 2021]

<https://www.sedmikraska-bylinky.cz/historie/> [citováno 9. 11. 2021]

<https://www.slovacko.cz/misto/bzenecka-lipa/> [citováno 6. 11. 2021]

[https://www.stromroku.cz/finaliste/2002/Lukasova-\(zpivajici\)-lipa](https://www.stromroku.cz/finaliste/2002/Lukasova-(zpivajici)-lipa) [citováno 12. 11. 2021]

<https://www.stromroku.cz/finaliste/2002/Popovsky-jasan> [citováno 5. 11. 2021]

<https://www.stromroku.cz/finaliste/2005> [citováno 16. 11. 2021]

<https://www.stromroku.cz/finaliste/2006/Bzenecka-lipa> [citováno 6. 11. 2021]

<https://www.stromroku.cz/Finaliste/2008.aspx?lat=49.83025004590955&lon=15.878116549999959&z=7> [citováno 10. 11. 2021]

<https://www.stromroku.cz/finaliste/2015/lipa-nadeje> [citováno 8. 11. 2021]

<https://www.stromroku.cz/finaliste/2016/lipa-na-lipce> [citováno 5. 11. 2021]

<https://www.stromroku.cz/finaliste/2019> [citováno 16. 11. 2021]

<https://www.stromroku.cz/minule-rocniky/2020> [12. 11. 2021]

<https://www.vikendotevrenychzahrad.cz/sindex.php?idvyrb=1357&akc=detail> [citováno 6. 11. 2021]

<https://www.vodnimlyny.cz/de/mlyny/estates/detail/1973-mlyn-vanickyh-u-vanickyh> [citováno 16. 11. 2021]

<https://www.zamek-valec.cz> [citováno 12. 11. 2021]

<https://zdarskevrchy.cz/cz/archiv-clanku/1658-vrist-cislo-1> [citováno 9. 11. 2021]

CHADT-ŠEVĚTÍNSKÝ, J. E. 1913. *Staré a památné stromy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: Popisy 320 vzácných stromů se 160 obrazy význačných druhů*. 2. rozmnož. vyd. V Písku: nákladem vlastním. 215 s.

CHADT-ŠEVĚTÍNSKÝ, J. E. ed. 1908. *Staré a památné stromy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: popisy 165 vzácných stromů se 30 obrazy význačných druhů*. Praha: [nákl. vl.]. 61 s.

- Informační list obce Římov, 31. červenec 2008 „STROM ROKU 2008“ Dostupné on-line: https://www.rimov.cz/wrs_frontend/download.php?file=Strom%20roku%202008.pdf¶m=86884
- JAKUBCOVÁ, H. *Strom roku přenechal svou výhru druhému v pořadí. Užije ji Žižkův dub.* Dostupné online: https://trebicky.denik.cz/zpravy_region/vitez-prenechal-svou-vyhru-druhemu-v-poradi-uzije-ji-zizkuv-dub-20191102.html [citováno 16. 11. 2021]
- KAREL, T., KNOLL, V., KRČMÁŘ, L. 2009. *Panská sídla západních Čech – Karlovarsko.* České Budějovice: Veduta. 233 s., xvi s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-86829-50-0
- KOTRBA, V. 1976. *Česká barokní gotika: dílo Jana Santiniho-Aichla.* Vyd. 1. Praha: Academia, 1976. 196 s., 80 s. obr. příl.
- KREJČÍŘ, P., KREJČÍŘOVÁ, K. 2002. Památková obnova palmového skleníku. In: FABIÁNOVÁ, B. (ed.). *Zámecký palmový skleník. Sborník příspěvků přednesených na mezinárodním semináři, pořádaném ve dnech 17.–19. června 2002 při příležitosti dokončení památkové obnovy.* Brno. Státní památkový ústav v Brně. s. 42–63
- KŘÍŽ, Z. a kol. 1978. *Významné parky Jihomoravského kraje.* 1. vyd. Brno: Blok. 624 s.
- KUČA, K. 1997. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl., H-Kole.* Praha: Libri. 938 s. ISBN 80-85983-14-1
- KUČA, K. 1998. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl., Kolín-Miro.* Praha: Libri. 952 s. ISBN: 80-85983-15-X
- KUČA, K. 2000. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. IV. díl., Ml-Pan.* Praha: Libri. 941 s. ISBN 80-85983-16-8
- KUČA, K. 2011. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VIII. díl., V-Ž.* Praha: Libri. 896 s. ISBN 978-80-7277-410-4
- KYZLÍK, P. 2011. *Černá dáma.* Dobřichovice – Informační list. Červen 2011, roč. 17, čís. 22. 6., s. 6-7.
- LHOTÁK, J., ŠOSTOK, K. 2021. *Historie zámku Kněžnice.* Nепublikováno.
- MADĚRA, P. 2008. Pozoruhodné dřeviny Pohanska III. *Veronica* 3/2008. s. 20–22. Dostupné online: <http://www.casopisveronica.cz/clanek.php?id=1344>
- MADĚRA, Petr et al. 2007. *Výjimečné stromy a ostatní dendrologické zajímavosti biosférické rezervace Dolní Morava = Remarkable trees and other dendrological points of interest the Lower Morava biosphere reserve.* Břeclav: Biosférická rezervace Dolní Morava. 68 s., [4] s. obr. příl. ISBN 978-80-239-8814-7.
- MASARYKŮV DUB. Archivováno 13. 12. 2010 na Wayback Machine tn.nova.cz [citováno 9. 11. 2021]
- MICHÁLEK, J. 2006. *Památné stromy Plzeňského kraje = Geschützte Bäume des Pilsener Bezirks = Memorable trees of the Plzeň Region.* [Plzeň]: Krajský úřad Plzeňského kraje, odbor životního prostředí. 48 s. ISBN 80-254-0714-4
- MICHÁLEK, J. 2008. *Památné stromy Karlovarského kraje.* 1. vyd. Sokolov: Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Sokolov. 79 s. ISBN 978-80-86630-15-1
- MICHÁLEK, J. 2014. *Památné stromy Karlovarského kraje.* Vyd. 2., (aktualiz. a rozš.). [Karlovy Vary]: Karlovarský kraj. 93 s. ISBN 978-80-88017-10-3
- MUSIL, I., HAMERNÍK, J. 2007. *Jehličnaté dřeviny: přehled nahosemenných i výtrusných dřevin: lesnická dendrologie 1.* Vyd. 1. Praha: Academia. 352 s. ISBN 978-80-200-1567-9

- Muzeum Sokolov – stromy Karlovarska Archivováno 25. 10. 2014 na Wayback Machine omks.cz, Dostupné online: <http://www.omks.cz/cz/vypis.php?typ=html&id=142> [citováno 5. 11. 2021]
- NĚMEC, J. a kol. 2003. *Památné stromy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*. 1. vyd. Praha: Olympia. 221 s., [24] s barev. obr. příl. ISBN 80-7033-781-8
- NOVÁK, Z. 2002. Skleník v historickém kontextu. In: FABIÁNOVÁ, B. (ed.) *Zámecký palmový skleník. Sborník příspěvků přednesených na mezinárodním semináři, pořádaném ve dnech 17.-19. června 2002 při příležitosti dokončení památkové obnovy*. Brno: Státní památkový ústav v Brně. s. 6-19
- PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, B. a kol. 2004. *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 2. vyd. Praha: Libri. 526 s., [32] s barev. obr. příl. ISBN 80-7277-279-1
- PATOČKA, J. 2006. *Železniční tratě Podorlicka*. Diplomová práce, Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlovy Praha.
- PILÁT, A. 1964. *Jehličnaté stromy a keře našich zahrad a parků*. 1. vyd. Praha: ČSAV. 507, [1] s.
- PODANÝ, V. 1992. Knihovny ČAVU a KČSN od r. 1918 do vzniku ČSAV. In: *Práce z Archivu Akademie věd. Praha: Archiv Akademie věd ČR, [1986-2007]. číslo 4. ISSN 1213-7928.*
- POCHE, E. 1977. *Umělecké památky Čech A/J*. Svazek I. Praha: Academia, 644 s.
- POKORNÝ, F., DVORSKÝ, F., ed. 1917. *Vlastivěda moravská. II, Místopis Moravy. Díl IV [i.e. III] místopisu, Jičínský kraj. Čís. 43 [i.e. 54?], Příborský okres*. V Brně: Musejní spolek. [3] l., 314 s., [3] l. obr. příl.
- Popov – Zaniklé cesty krušnohorských poutníků, Archivováno 31. 5. 2017 na Wayback Machine. Dostupné online: <https://web.archive.org/web/20150402143000/http://www.zaniklaobecpopov.cz/popov-v-krusnohori/> [citováno 8. 11. 2021]
- Přehled vybraných památných stromů Archivováno 6. 10. 2008 na Wayback Machine eko-server.cz
- RUML, A., MACHAR, I. 2021. *Významné stromy České republiky*. 1. vydání. V Olomouci: Univerzita Palackého. 246 s. ISBN 978-80-244-5992-9
- SPURNÝ, F. a kol. 1983. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II, Severní Morava*. 1. vyd. Praha: Svoboda. 357 s.
- Statistický lexikon obcí v zemi České: úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař.* V Praze: Orbis, 1934. 1 sv. (přeruš. str.). Statistický lexikon obcí v republice Československé; [sv.] 1.
- SVOBODA, A. M. 1976. Introdukce okrasných jehličnatých dřevin. *Studie ČSAV č. 5*, Praha: Academia. 175 s.
- ŠŤASTNÝ, C., BARTOŠ, L. 1936. *Památné lípy bzenecké: [k VIII. sjezdu moravských bibliofilů a exlibristů v Prostějově dne 31. května 1936]*. Bzenec: [nákl.vl.], 1936. [IX] s.
- TÁBOR, I., REŠ, B., SOUČKOVÁ, M. 1998. *Záchrana genofondu památných stromů v jihočeském a východočeském regionu = Preservation of the gene pool of memorable trees in South and East Bohemian regions = Rettung des Genofonds von Denkmälbäumen im Süd- und Ostböhmischen Region*. Průhonice: Výzkumný ústav okrasného zahradnictví. 84 s., ca 100 s. obr. příl. ISBN 80-85116-18-9
- TÁBOR, I., REŠ, B., SOUČKOVÁ, M. 2005. *Záchrana genofondu památných stromů v hlavním městě Praze a ve středočeském regionu = Preservation of the gene pool*

- of memorable trees in the capital Prague and in the Central Bohemian Region = Genofonds Rettung der Gedenkbäume in der Hauptstadt Prag und in der Mittelböhmischen Region.* Průhonice: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví. 167 s., [75] s. barev. obr. příl. ISBN 80-85116-44-8
- TENORA, J., DVORSKÝ, F. ed. 1907. *Vlastivěda moravská. II, Místopis Moravy. Díl IV. místopisu, Jihlavský kraj. Čís. 12, Bystřický (n. P.) okres.* V Brně: Musejní spolek. 272 s., [2] l. obr. příl.
- ÚRADNÍČEK, L. 2003. *Lesnická dendrologie I. (Gymnospermae).* Vyd. 1. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně. 70 s. 32 s. obr. příl. ISBN 80-7157-643-3
- ÚRADNÍČEK, L. 2018. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- ÚRADNÍČEK, L. 2019. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- ÚRADNÍČEK, L. 2021. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- ÚRADNÍČEK, L. a kol. 2009. *Dřeviny České republiky. 2., přeprac. vyd.* [Kostelec nad Černými lesy]: Lesnická práce. 367 s. ISBN 978-80-87154-62-5
- ÚRADNÍČEK, L., BAŽANT, V. 2016. Uvedeno na konferenci ECTF 2017, nepublikováno
- ÚRADNÍČEK, L., HÖSSL, P. 2020. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- ÚRADNÍČEK, L., HÖSSL, P. 2021. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2019. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2020. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- ÚRADNÍČEK, L., JELÍNEK, B. 2021. Měřeno v rámci projektu NAKI, nepublikováno
- ÚRADNÍČEK, L., LACINA, J., ČERMÁK, P., STRŽÍTESKÝ, I. a kol. 2021. *Tajemné stromy na Pohansku*, film, Prostějov: Skyfilm.
- Úřad města České Budějovice, odbor ochrany životního prostředí. Vyhlášení památného stromu podle ustanovení §46 odst. 1 zákona ČNR č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny. České Budějovice: Úřad města České Budějovice, odbor ochrany životního prostředí, 2000. 3 s.
- VAVÁK, F., J., JONÁŠOVÁ-HÁJKOVÁ, S., ed. a KUČERA, M., ed. 2009. *Paměti Františka Jana Vaváka, souseda a rychtáře milčického z let 1770-1816. Kniha VI-VII (1810-1816).* Vyd. 1. V Praze: Karolinum. 484 s. Prameny k dějinám českého myšlení; 11. ISBN 978-80-246-1482-3
- VLČEK, P., SOMMER, P., FOLTÝN, D. 1997. *Encyklopedie českých klášterů.* 1. vyd. Praha: Libri. 782 s. ISBN 80-85983-17-6
- Vyhláška ONV ze dne 1. března 1981, kterou se zřizuje ChPV Körnerův dub
- Záchrana genofondu památných stromů v jihočeském a východočeském regionu Archivováno 6. 5. 2014 na Wayback Machine mzp.cz
- Zákon č. 156/1925 Sb., podle kterého nabývá stát drah zaručených státem anebo zemí Českou ze dne 25. června 1925

Katalog byl vytvořen v rámci Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity na léta 2016–2022 (NAKI II), v projektu Významné stromy – živé symboly národní a kulturní identity, reg. č. DG 18P02OVV027, podpořeného Ministerstvem kultury České republiky.

VÝZNAMNÉ STROMY V KULTURNÍ KRAJINĚ

Kritický katalog ke stejnojmenné výstavě

Autoři

Doc. Ing. L. Úradníček, CSc., Ing. B. Jelínek, Ph.D., PhDr. M. Hrušková,
Ing. M. Šrámek, Ph.D., Ing. M. Šenfelder, Ph.D., Pavel Hössl

Recenzenti

Ing. Václav Bažant, Ph.D., FLD ČZU v Praze
Ing. Libor Sedláček, DiS, AOPK ČR

DTP a grafická úprava: Ing. Pavla Neuhöferová, CSc.

Produkce: Ing. Oto Lasák

Obálka: Miloslav Martinka

Fotografie © 2021 Pavel Hössl

Vydáno v koedici: Mendelova univerzita v Brně, Zemědělská 1,
613 00 Brno a Lesnická práce, s.r.o.,
nakladatelství a vydavatelství, náměstí Smi-
řických 1, 281 63 Kostelec nad Černými lesy

Tisk: H.R.G. spol. s r.o., Litomyšl

Počet stran: 140

Vydání: první, 2021

© Mendelova univerzita v Brně, 2021

ISBN 978-80-7509-846-7

© Lesnická práce, s.r.o, 2021

ISBN 978-80-7458-136-6